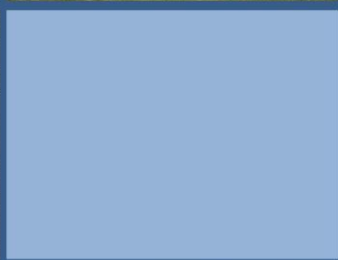

Verstandelijk gehandicapten in de achtertuin

Onderzoek naar de Nimby-
houding van omwonenden
ten aanzien van kleinschalige
woonvormen in de wijk voor
mensen met een
verstandelijke beperking

F.A.M. van Gompel

Verstandelijk gehandicapten in de achtertuin

*Onderzoek naar de Nimby-houding van omwonenden
ten aanzien van kleinschalige woonvormen in de wijk
voor mensen met een verstandelijke beperking*

F.A.M. van Gompel
Juli 2011

Bachelorthesis Planologie
Faculteit der Managementwetenschappen
Radboud Universiteit Nijmegen

Begeleider:
Dhr. dr. M.A. Wiering

Studentnummer:
4089782

Voorwoord

Voor u ligt het rapport 'Verstandelijk gehandicapten in de achtertuin: Onderzoek naar de Nimby-houding van omwonenden ten aanzien van kleinschalige woonvormen in de wijk voor mensen met een verstandelijke beperking'. Dit rapport is het resultaat van een achttien weken durend onderzoek naar de Nimby-effecten bij woonvormen voor mensen met een verstandelijke handicap in buurten en wijken. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van mijn bachelorstudie Planologie aan de Radboud Universiteit te Nijmegen. Het bacheloronderzoek is voor mij de afsluiting van de pre-master, die mij heeft voorbereid op de master Planologie die ik volgend jaar zal gaan volgen.

Voor de totstandkoming van dit onderzoek ben ik enkele personen en partijen dank verontschuldigd. Allereerst wil ik daarom mijn begeleider dr. M.A. Wiering hartelijk bedanken voor zijn begeleiding, input en feedback gedurende het gehele traject dat ik tijdens mijn onderzoek doorlopen heb. Daarnaast wil ik hem bedanken voor de prettige samenwerking gedurende het onderzoek.

Verder wil ik graag de betrokken personen van de zorginstellingen, gemeenten, makelaars en ontwikkelaars bedanken voor de prettige samenwerking. Gedurende het onderzoek bleek het ontzettend lastig om bij de juiste organisaties terecht te komen die daarnaast ook medewerking wilden verlenen aan mijn onderzoek. Ik wil de organisaties daarom graag bedanken voor de tijd die ze voor mij hebben vrijgemaakt en de informatie die we uitgewisseld hebben. Deze informatie was onmisbaar voor mijn onderzoek. In het bijzonder gaat het hier om de gemeente Enschede, gemeente Geldrop-Mierlo, gemeente Heerlen, gemeente Valkenburg aan de Geul, Aveleijn, Lunetzorg, Stichting Pergamijn, Makelaarskantoor Huibers BV, Van Santvoort Makelaars en Leudal Ontwikkeling BV.

Tot slot wil ik alle bewoners bedanken voor de leuke interviews en interessante gesprekken die we gevoerd hebben. In het bijzonder wil ik hen bedanken voor de gastvrijheid en de tijd die ze voor mij vrij wilden maken. De gegevens die in deze ontmoetingen naar voren zijn gekomen zijn van een onschatbare waarde voor mijn onderzoek.

Nijmegen, 1 juli 2011

Frank van Gompel

Inhoudsopgave

Voorwoord	V
Samenvatting	IX
1. Inleiding.....	1
1.1 Aanleiding.....	1
1.2 Doel- en vraagstelling.....	2
1.2.1 Doelstelling.....	2
1.2.2 Onderzoeksmodel	3
1.2.3 Vraagstelling.....	4
1.3 Conceptueel model	5
1.4 Leeswijzer	6
2. Theoretisch kader	7
2.1 Inleiding.....	7
2.1 Theorie Nimby.....	8
2.1.1 Definitie Nimby	8
2.1.2 Varianten Nimby	8
2.1.3 Typen bezwaren	9
2.3 Theorie invloedsfactoren weerstand bij realisatie zorginstellingen in de wijk	10
2.3.1 Instelling.....	10
2.3.2 Cliënt	11
2.3.3 Locatie	11
2.3.4 Proces.....	12
2.4 Aanvullende theorieën op basis van vooronderzoek.....	13
2.5 Nimby-angsten	14
2.6 Toepassing op het onderzoek	14
3. Methoden van onderzoek	15
3.1 Causaal model	15
3.2 Methodologie.....	16
4. Casusbeschrijving stad: Enschede – Woldammerbos	19
4.1 Situatieschets Woldammerbos	19
4.2 Buurtbewoners.....	19
4.3 Argumenten	21
4.4 Conclusie	23

5. Casusbeschrijving stad: Hoensbroek – Slakke Weiden	25
5.1 Situatieschets Slakke Weiden.....	25
5.2 Buurtbewoners.....	25
5.3 Argumenten	27
5.4 Conclusie	29
6. Casusbeschrijving dorp: Geldrop – Wielstraat	31
6.1 Situatieschets Wielstraat	31
6.2 Buurtbewoners.....	31
6.3 Argumenten	33
6.4 Conclusie	34
7. Casusbeschrijving dorp: Houthem – Vroenhof	37
7.1 Situatieschets Vroenhof	37
7.2 Buurtbewoners.....	37
7.3 Argumenten	39
7.4 Conclusie	42
8. Analyse	47
8.1 Theorie Nimby	47
8.2 Theorie invloedsfactoren bij weerstand zorginstellingen in de wijk.....	48
8.3 Aanvullende theorie.....	51
8.4 Verschil stad – platteland	52
9. Methodologische kanttekeningen	55
9.1 Cases	55
9.2 Context.....	56
9.3 Andere onderzoeksvariabelen	56
10. Conclusies en aanbevelingen	57
10.1 Conclusies.....	57
10.2 Aanbevelingen.....	59
Literatuurlijst.....	61
BIJLAGEN	63
Bijlage 1. Interview bacheloronderzoek ‘Nimby-effecten bij kleinschalig wonen met zorg in de wijk’	65

Samenvatting

Al decennia lang is een interessante ontwikkeling gaande in de zorg. In het kader van de integratie worden cliënten niet langer in grootschalige (gesloten) instellingen verder van de ‘bewoonde wereld’ gehuisvest, maar in kleinschalige woonvormen in ‘normale woonwijken’ met niet-gehandicapte bewoners (De Kam, 2010). Deze ontwikkeling wordt ook wel vermaatschappelijking of extramuralisatie genoemd. Deze ontwikkeling gaat niet zelden gepaard met hevige weerstand vanuit omwonenden. Grote koppen in kranten geven aan dat omwonenden geen gehandicapten in hun omgeving willen hebben (Algra, 2005; Rood, 2009; TC Tubantia, 2008).

De protesten vanuit omwonenden zijn vaak te typeren als zijnde Nimby-effecten. Nimby is het acroniem voor ‘not in my backyard’, ofwel: niet in mijn achtertuin. Deze term houdt in dat mensen op zich wel positief staan ten opzichte van een bepaalde ontwikkeling, maar dat ze deze liever niet in de eigen omgeving willen hebben (Van der Moolen en Voogd, 1995). Vaak komt deze houding voort uit een bepaalde vorm van egocentrisme, waarbij men de eigen omgeving wil behouden van aantasting van de vrije ruimte, rust of sociale cohesie (Vlek, 1995).

Wolsink (in: Van den Berg, 1995 en Vlek, 1995) onderscheidt een drietal varianten van Nimby, waarbij het verschil zit in de algemene houding ten aanzien de ontwikkeling in het algemeen. Bij Nimby-A blijft deze positief, maar heeft men de ontwikkeling liever niet in de eigen omgeving. Bij Nimby-B is deze algemene houding negatief en wil men de ontwikkeling dus ook niet in de eigen omgeving. Bij Nimby C ten slotte is de algemene houding positief, totdat bekend wordt dat de ontwikkeling in de nabije omgeving zal plaats gaan vinden. De positieve houding slaat om in een negatieve kritische houding ten aanzien van de ontwikkeling. Na realisatie van de ontwikkeling is vaak te zien dat de algemene houding weer terug op het oude pijl komt.

Als deze varianten betrokken worden op het onderhavige onderzoek, kan gekomen worden tot de volgende Nimby-varianten:

- Nimby-A: Er is een positieve attitude ten aanzien van wonen met zorg voor verstandelijk gehandicapten in de wijk in het algemeen, tegelijk met het afwijzen van de plaatsing van deze woonvorm in de eigen omgeving en verzet daartegen.
- Nimby-B: Er is een negatieve attitude ten aanzien van wonen met zorg voor verstandelijk gehandicapten in de wijk in het algemeen, ongeacht de nabijheid van de plaatsing van dergelijke woonvormen.
- Nimby-C: Er is een positieve attitude ten aanzien van wonen met zorg voor verstandelijk gehandicapten in de wijk in het algemeen, die in de planfase omslaat in een negatieve attitude en verzet, vanwege de nabijheid van de plaatsing van dergelijke woonvormen.

Het typen Nimby kan bepaald worden aan de hand van de bezwaren die geuit worden tegen de realisatie van de ontwikkeling. Ennen en Ashworth (1995) geven aan dat er drie soorten bezwaren zijn. Zo zijn er ‘algemene bezwaren’ die voornamelijk betrekking hebben op de locatiekeuze. De relatie van deze bezwaren met het Nimby-principe is moeilijk aan te geven. Verder zijn er ‘procedurele bezwaren’. Deze hebben betrekking op de communicatie en de procedure die doorlopen wordt. Deze hebben vaak geen directe relatie met het Nimby-principe. Wel komen ze vaak voort uit individuele belangen en worden ze voornamelijk geuit om het proces enigszins te vertragen. Ten slotte zijn er ‘bijzondere bezwaren’. Deze komen vaak voort uit individuele belangen en gaan meer inhoudelijk in op het plan, zoals vermindering van het uitzicht, waardedaling van de woning en toenemende parkeerdruk. Deze bezwaren hebben volgens Ennen & Ashworth wel een duidelijke relatie met het Nimby-principe.

Vaak komt een Nimby-houding voort uit een drietal angsten (Dear, 1992; Jimenez, 2002). Ten eerste betreft het de ‘angst voor waardedaling van de eigendommen’. Deze angst leeft voornamelijk bij huiseigenaren, al is deze angst nooit bewezen daadwerkelijk aan de orde te zijn. De tweede angst is de ‘angst voor onveiligheid’. Omwonenden hebben vaak een bepaald beeld van bepaalde cliëntgroepen waarbij ze onder andere de te verwachte overlast inschatten. Ook van verstandelijk gehandicapten wordt steeds vaker een negatief beeld gevormd, vanwege het onbekende, mogelijk zelfs agressieve karakter. Ten slotte bestaat er vaak ook een ‘angst voor een minder fijn leefklimaat’. Ook dit hangt samen met een negatief beeld van verstandelijk gehandicapten

die vreemd of ongeoorloofd gedrag vertonen op straat. Met name gezinnen met kinderen zouden deze angst volgens Dear (1992) wel eens hebben.

In de literatuur (Cowan, 2003; Dear, 1992; Jimenez, 2002; Overkamp, 2000; Sandman, 1986; Schenk, 2009; Schively, 2007) worden diverse factoren genoemd die in verband gebracht kunnen worden met het ontstaan van een Nimby-houding. Over het algemeen zijn er grofweg vier categorieën te onderscheiden, zoals de locatie, de instelling, de cliënt en het proces.

De locatie kan op drie manieren van belang zijn. Allereerst wordt verondersteld dat naarmate de afstand vanaf de eigen woning tot aan de woonvorm kleiner wordt, de weerstand groter wordt omdat men wellicht meer overlast zou kunnen ondervinden dan mensen die er verder vanaf wonen (Dear, 1992; Overkamp, 2000). Ten tweede kan het zo zijn dat mensen met een verstandelijke beperking niet voldoende gespreid worden over de stad of het dorp. Omwonenden ervaren dan wel eens 'overbelasting' wanneer de woonvorm er voor zorgt dat het aantal zorgcliënten in de wijk te veel wordt in vergelijking met andere wijken of buurten (Dear, 1992). Ten slotte is ook te zien dat omwonenden zich gaan verplaatsen in de cliënten en gaan bepalen of de gekozen locatie al dan niet geschikt is (Cowan, 2003; Dear, 1992; Schively, 2007).

De instelling kan op twee manieren een rol spelen. Zo zou enerzijds het aantal cliënten dat in de woonvorm gehuisvest is een reden kunnen zijn om weerstand te bieden (Dear, 1992; Schenk, 2009). Anderzijds roept de fysieke omvang van de woonvorm wel eens weerstand op (Dear, 1992; Jimenez, 2002).

Ook de cliënt zelf kan van invloed zijn op de mate waarin de weerstand wordt geuit. Zo zou onder andere het type handicap bepalend zijn voor acceptatie in de samenleving (Daniel Yankelovich Group, in: Dear, 1992). Overkamp (2000) benadert dit meer vanuit de cliënt zelf en zegt dat het verschil in denken en doen tussen omwonenden en cliënten van invloed is op de mate waarin cliënten geaccepteerd worden in de maatschappij.

Dat het proces van grote invloed is op de mate van weerstand, daar zijn de meeste wetenschappers het wel over eens. Met name van communicatie speelt hierin een grote rol (Cowan, 2003; Dear, 1992; Jimenez, 2002; Schenk, 2009; Schively, 2007). Over het algemeen geldt dat goede communicatie angsten van omwonenden weg kan nemen en weerstand derhalve kan verminderen. Ook kunnen zorginstellingen en gemeente invloed uit oefenen door op voorhand al overlast beperkende maatregelen te nemen (Dear, 1992; Schenk, 2009).

Naast deze vier categorieën invloedsfactoren is volgens een aantal professionals in het werkveld nog een soort factoren van invloed op de mate waarin weerstand optreedt bij de realisatie van kleinschalige woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking in de wijk. De omgeving zou namelijk een grote rol spelen, waaronder de saamhorigheid. Volgens de professionals, enkele gemeentebestuurders en makelaars, zouden in wijken of buurten waar de saamhorigheid groot is, de lijnen korter zijn ten opzichte van elkaar. Zo ook de lijnen naar cliënten of zorgverleners. Hierdoor zou de weerstand minder in deze buurten minder zijn.

Hierover is in de literatuur, zeker in de Nederlandse literatuur op dit gebied, weinig informatie te vinden. In dit rapport wordt verslag gedaan van een onderzoek naar de rol van deze categorie, waarbij met name de rol van saamhorigheid uitvoerig wordt bekeken. Om die reden kan dit onderzoek een belangrijke bijdrage leveren of als aanzet dienen om dit gat in de Nederlandse literatuur op dit vakgebied te dichten.

Voor dat onderzoek zijn vier woonvormen in vier verschillende wijken in Nederland nader bekeken. Het betreft een buurt in de stad Enschede, een volksbuurt in Hoensbroek, gelegen in de stedelijke agglomeratie Parkstad Limburg, een straat in het dorp Geldrop onder de rook van Eindhoven en een buurt in het kleine Zuid-Limburgse plaatsje Houthem. In deze buurten zijn interviews afgenomen onder de plaatselijke bevolking. Hierbij werd hen gevraagd naar de woonsituatie, de contacten met de buurt, de beeldvorming ten aanzien van mensen met een verstandelijke beperking, eerdere ervaringen met de doelgroep, de redenen waarom weerstand is geboden en de wijze waarop dit is gebeurd. Daarnaast zijn de betreffende gemeenten en zorginstellingen benaderd over de gang van zaken omtrent de realisatie van de woonvorm. De bovengenoemde invloedsfactoren instelling, locatie, cliënt, proces en omgeving zijn aan de hand van deze cases getoetst.

Op basis van de analyse van de onderzoeksresultaten, zoals deze in de casestudy's naar voren zijn gekomen, zijn enkele interessante conclusies te trekken. Zo is het type Nimby dat over het algemeen aan de orde is bij dergelijke cases, variant Nimby-A.

De veronderstelling dat de omgeving van grote invloed is op de mate waarin omwonenden weerstand bieden tegen de realisatie van woonvormen voor verstandelijk gehandicapten in de buurt, is deels bevestigd. Echter, dat een grote mate van saamhorigheid er voor zorgt dat er minder weerstand is, is niet altijd waar. In de case Houthem zorgde de saamhorigheid er juist voor dat de weerstand groot was. Dit doordat omwonenden die eigenlijk geen direct belanghebbende waren, zich solidair verklaarde met de bezwaarmakers en gezamenlijk protest aantekenden tegen de realisatie van de betreffende woonvorm.

Andere omgevingsfactoren zoals het aantal koopwoningen en de ruimte in en rondom het huis spelen een prominentere rol in de mate waarin weerstand wordt geboden. Zo is uit de onderzoeksresultaten op te maken dat bezwaarmakers over het algemeen huiseigenaren zijn (met wellicht dus een koppeling naar de angst waardedaling van eigendommen). Ook is te zien dat in gebieden waarin de dichtheid van woningen hoger is, minder weerstand optreedt dan in gebieden waar de dichtheid lager is.

Deze laatste bewering komt overeen met de voornaamste conclusie uit het onderzoek, namelijk dat de mate waarin het denken en doen van omwonenden overeen komt met het denken en doen van zorgcliënten, bepalend is voor de acceptatie van deze cliënten in de buurt. Oftewel, het sociaal-maatschappelijke niveau van de omwonenden ten opzichte van de zorgcliënten is het meest bepalend voor de mate waarin weerstand optreedt tegen de realisatie van woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking in de buurt.

Uit de onderzoeksresultaten is namelijk op te maken dat mensen met een hoger inkomen en een hogere opleiding, vaker bezwaar aantekenen dan lager opgeleiden en mensen met een lager inkomen. Bovendien hebben deze hoger opgeleiden vaak ook meer knowhow over hoe ze hun ongenoegen moeten uiten, terwijl lager opgeleiden de moeite vaak niet nemen om dit uit te zoeken.

De overeenkomst van de conclusies ten aanzien van de omgevingsfactoren met de bovenstaande conclusie, is gebaseerd op het feit dat in gebieden met lagere dichtheden gemiddeld vaak meer hoog opgeleiden met een hoog inkomen wonen en in gebieden met hogere dichtheden meer mensen wonen met een lager inkomen of lagere scholing.

De overige veronderstelde invloedsfactoren zijn niet voltallig bewezen. Enkel het proces speelt nog enigszins een rol van betekenis. De invloeden van de overige factoren spelen wel een rol, maar niet op de voorgrond.

Voor de toekomst is het zeker aan te bevelen om dieper in te gaan op de rol van het sociaal-maatschappelijk niveau van omwonenden op de weerstand die geboden wordt tegen het realiseren van woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking in de wijk. Momenteel wordt over deze rol in de literatuur weinig vermeld. Dit onderzoek heeft het gat in de literatuur dus nog niet kunnen dichten. Wellicht kan dit onderzoek dan ook als aanzet dienen om nader onderzoek te doen naar de veronderstelde invloedsfactor 'sociaal-maatschappelijk niveau'.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Het Rijksbeleid omtrent de opvang en huisvesting van mensen met een verstandelijke handicap heeft de laatste decennia een belangrijke ontwikkeling doorgemaakt. Steeds vaker wordt ervoor gekozen om cliënten niet langer in grootschalige (gesloten) instellingen verder van de ‘bewoonde wereld’ te plaatsen, maar om ze kleinschalig te huisvesten in ‘normale woonwijken’ met niet-gehandicapte bewoners (De Kam, 2010). De integratie van de gehandicapte in de samenleving staat hierbij centraal. Deze ontwikkeling wordt ook wel aangeduid met termen als vermaatschappelijking, extramuralisatie en inclusie.

Het beleid ten aanzien van de huisvesting van mensen met een verstandelijke beperking maakt zowel onderdeel uit van het beleidsterrein ‘Zorg en welzijn’ als van ‘Ruimtelijke ordening’. De laatste decennia zijn deze twee beleidsterreinen steeds meer met elkaar verweven geraakt. Waar voorheen veelal sprake was van een strikte scheiding tussen woon- en zorgfuncties, is deze strikte scheiding later wat verwaterd. Het kleinschalig huisvesten van verstandelijk gehandicapten in de wijk is hier een goed voorbeeld van.

Het inpassen van een kleinschalige woonvoorziening in een wijk verloopt niet altijd vlekkeloos. De huidige buurtbewoners zijn niet altijd even blij met de komst van een dergelijke voorziening, wat niet zelden resulteert in weerstand of protest. Vaak vertaalt zich dit in een bepaald soort weerstand, waarbij omwonenden niet tegen de ontwikkeling aan zich zijn, maar deze liever niet in hun naaste omgeving willen hebben. Anders gezegd, ze vinden de ontwikkeling prima, zo lang deze maar niet in de eigen achtertuin plaatsvindt. Dit soort weerstand wordt aangeduid met de term Nimby (Van der Moolen, B. en Voogd, H. – Red., 1995).

Nimby staat voor ‘not in my backyard’. De Nimby-houding is een houding waarbij mensen in principe niet zozeer negatief staan ten opzichte van een bepaalde ontwikkeling, maar deze liever niet in hun directe omgeving willen hebben. Deze houding is gebaseerd op een angst voor het onbekende, maar neemt later vaak weer af (ISP Standpunt, 2001).

Deze uitleg van ISP Standpunt in ogenschouw genomen zou dat betekenen dat de weerstand met name tot uiting komt wanneer de plannen voor kleinschalig wonen in de wijk bekend worden bij de omwonenden. Wat later, wanneer deze woonvoorzieningen daadwerkelijk gerealiseerd zijn, zou de weerstand weer afnemen.

In diverse bronnen (Algra, 2005; Dear, 1992; Donkerlo, 2008; Jimenez, 2002) is te zien dat een Nimby-houding voornamelijk bij zorgvoorzieningen voor andere typen cliënten voorkomt. Met name bij de realisatie van opvanghuizen voor verslaafden- en daklozen is vaak veel weerstand te verwachten. Veel omwonenden zijn bang voor meer overlast in de buurt, doordat er meer verslaafden op straat rondhangen of dealers zich naar de omgeving van de opvanghuizen gaan begeven. Angst voor meer onveiligheid, waardedaling van de eigen woning en verslechtering van de ruimtelijke kwaliteit van de wijk worden hierbij genoemd (Jimenez, 2002).

Deze overlast zou je bij de huisvesting van verstandelijk gehandicapten in eerste opzicht minder verwachten. Desondanks kennen ook deze instellingen wel eens weerstand van omwonenden wanneer een nieuwe locatie gerealiseerd wordt. Dit blijkt onder meer uit onderzoek van Liza Jimenez in 2002. In haar afstudeerscriptie ‘From Nimby to Yimby’ laat ze op basis van casestudies in Canada zien dat het type cliënt niet uitmaakt voor de mate waarin weerstand vanuit de omgeving zal komen. Evenmin zijn volgens haar de veronderstelde factoren locatie en de omvang van de instelling hierop van invloed. Ook proportionaliteit van de opvang (is het aantal cliënten evenredig verspreid over wijken en buurten als gekeken wordt naar het totaal aantal inwoners in deze wijken en buurten?) lijkt niet zozeer aan de orde te zijn.

Bovenstaande geeft aan dat de ‘traditionele’ invloedsfactoren voor de mate van weerstand bij het realiseren van kleinschalig wonen in de wijk min of meer verworpen kunnen worden. Maar geldt dit ook voor Nederland? Bovendien is er wellicht een andere factor die deze mate van weerstand wel beïnvloedt. In kleinere dorpen lijkt er namelijk minder weerstand tegen dergelijke woonvormen te zijn dan in grotere steden (Wolters, 2003).

Deze hypothese komt verder voort uit een gesprek met enkele ambtenaren van de gemeente Reusel-De Mierden en makelaarskantoor Van Santvoort. Beide geven aan in kleine dorpen weinig weerstand te ervaren bij de realisatie van woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking. Zoals Jimenez al aangeeft is de grondslag hiervoor niet te zoeken bij de proportionaliteit, de omvang van de instelling of het type cliënt. Beide partijen denken dat de samenleving zelf hierbij een grote rol speelt. Met name saamhorigheid in de wijk wordt als mogelijke invloedsfactor genoemd.

Hierbij zinspelen beide partijen op het 'ons-kent-ons' principe dat in veel van deze kleine dorpen aan de orde is. In dergelijke dorpen kent vrijwel iedereen elkaar direct of indirect. Zo kent men ook de cliënten die in de instelling opgenomen worden of de werknemers die de cliënten in de woonvorm begeleiden. Hierdoor zijn de lijnen kort en daarmee zou ook de mate van acceptatie hoger zijn.

Jimenez (2002, p. V) geeft echter aan dat juist in buurten waarbij iedereen elkaar kent het gemakkelijk is om, middels het opgebouwde netwerk van contacten, meer mensen op de been te brengen om gezamenlijk de weerstand uit te dragen. Deze mensen wonen vaak al geruime tijd in de wijk en zijn bezorgd over veranderingen in de wijk. Jimenez stelt dan ook dat saamhorigheid in de wijk er juist voor kan zorgen dat nieuwe ontwikkelingen in de wijk niet zo snel geaccepteerd worden.

1.2 Doel- en vraagstelling

1.2.1 Doelstelling

Zoals in de vorige paragraaf reeds aangegeven is, wordt in dit onderzoek gezocht naar de wijze waarop weerstand tegen zorginstellingen in de wijk tot stand komt. Bij dit onderzoek wordt gekeken naar wat de Nimby-houding daadwerkelijk inhoudt en welke factoren hierop van invloed zijn. Vaak worden factoren zoals het type zorginstelling, type cliënt, omvang van de instelling en proportionele spreiding van zorginstellingen over de stad of streek gezien als belangrijke oorzaken van de mate waarin weerstand geuit wordt. Andere onderzoeken, waaronder die van Jimenez (2002) en Overkamp (2000), trekken dergelijke factoren echter weer in twijfel.

Zowel Jimenez als Overkamp vinden in hun onderzoek aanwijzingen om te kunnen stellen dat de gemeenschap in de wijk zelf ook een belangrijke factor is.

Volgens Jimenez zou in een wijk met gezinnen die er reeds vijftien tot twintig jaar wonen, eerder een Nimby-houding te verwachten zijn dan in een wijk waarin mensen minder dan vijf jaar wonen. Dit heeft onder andere te maken met een binding met de wijk die in de jaren groeit. In deze wijken is bovendien door de jaren heen een netwerk van contacten ontstaan, waardoor snel een gezamenlijke actie tegen instellingen georganiseerd kan worden.

Overkamp stelt dat het beeld dat omwonenden hebben van verstandelijk gehandicapten, doorwerkt in de houding ten opzichte van de gehandicapten; een positieve beeldvorming levert een positieve houding op en een negatieve beeldvorming een negatieve houding.

In kleinere dorpen lijken echter de kleinschaligheid en saamhorigheid goede redenen waarom weerstand vaak uit blijft. Lijnen tussen omwonenden en cliënten of begeleiders in die woonvormen zijn vaak kort, wat lijkt te leiden tot een hoge mate van acceptatie van dergelijke woonvormen.

Over deze aannames is echter vrij weinig literatuur te vinden. Om hierover meer te weten te komen, zal diagnostisch praktijkgericht onderzoek verricht worden.

Volgens de interventiecyclus van Verschuren (2007) is diagnostisch praktijkgericht onderzoek alleen mogelijk wanneer het probleem dat naar voren komt in de probleemanalyse, ook daadwerkelijk door relevante actoren erkend wordt. Het probleem in deze is de Nimby-houding die zo nu en dan opspeelt bij de realisatie van kleinschalig wonen met zorg in de wijk. Dit probleem wordt gezien de literatuur erkend door meerdere belangrijke actoren, zoals zorginstellingen, gemeenten, burgers, woningbouwcorporaties, etc. Gezocht zal worden naar achtergronden, oorzaken en de samenhang van het probleem. In het bijzonder gaat het hier dus om de rol die de buurtbewoners zelf spelen bij de realisatie van kleinschalig wonen met zorg in die wijk.

Hiervoor zijn drie soorten onderzoek mogelijk te weten oorzakenonderzoek, opinieonderzoek en GAP-analysis. Onderhavig onderzoek kan het beste getypeerd worden als zijnde een oorzakenonderzoek, er wordt immers gezocht naar objectieve factoren die van invloed zijn op het ontstaan van de Nimby-houding.

Het is de bedoeling dat gedurende het onderzoek duidelijk wordt wat de Nimby-houding doet ontstaan en wat de mate van weerstand beïnvloedt. Op basis van de resultaten kan uiteindelijk voorspeld worden in welke situaties wel Nimby-effecten te verwachten zijn en in welke situaties juist niet. Deze informatie kan met name voor gemeenten erg interessant zijn, omdat deze hiermee een duidelijk beeld kunnen vormen van wat de meest geschikte locaties zijn om nieuwe woningen met zorg in de wijk te realiseren, en waar een dergelijke ontwikkeling meer weerstand op zal leveren. Het onderzoek is er niet op gericht om een oplossing of plan van aanpak te bieden tegen 'Nimby's'.

De hoofddoelstelling kan dan ook het beste als volgt gedefinieerd worden:

Het doel van het onderzoek is *handvatten te geven voor de verbetering van het beleid ten behoeve van de realisatie van kleinschalig wonen met zorg voor mensen met een verstandelijke beperking in woonwijken, door inzicht te geven in de verschillende oorzaken en invloedsfactoren die ten grondslag liggen aan het tot stand komen van een Nimby-achtige weerstand tegen de komst van deze woonvormen, waarbij de nadruk ligt op de rol die de samenleving speelt bij het tot stand komen van deze weerstand.*

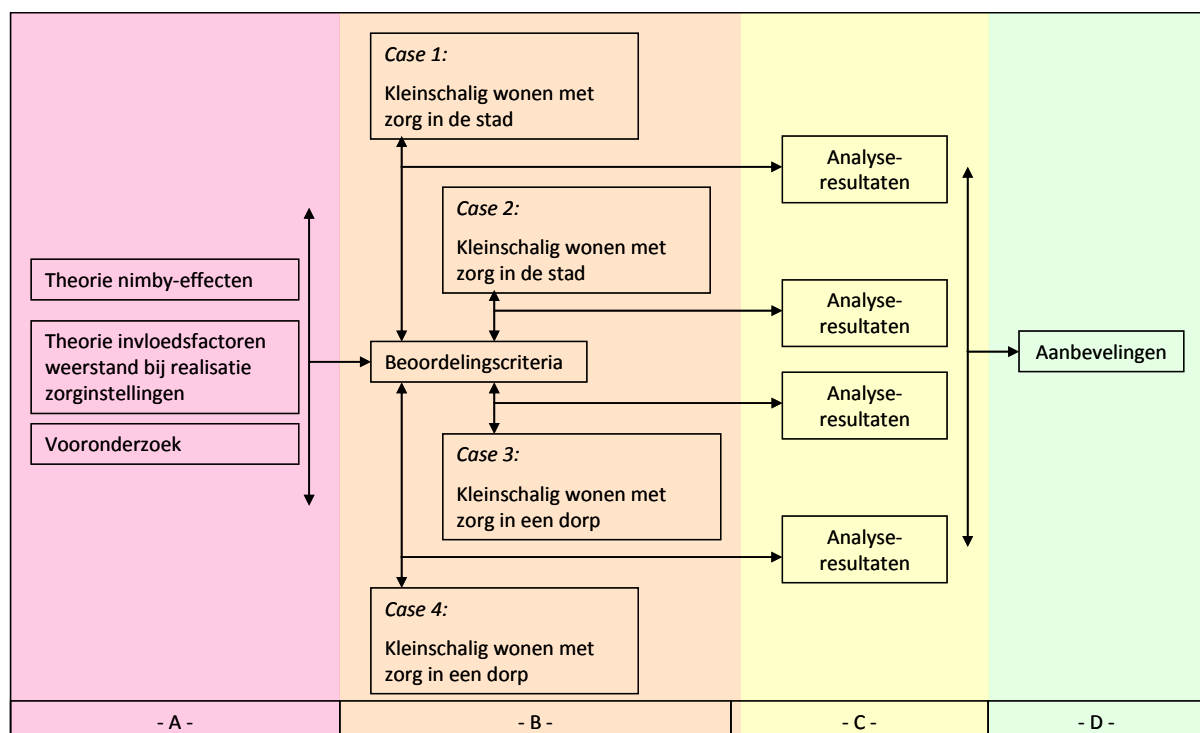
1.2.2 Onderzoeksmodel

In het figuur 1.1 is het onderzoeksmodel schematisch weergegeven.

Verwoording

Zoals in figuur 1.1 te zien is bestaat het onderzoeksproces uit vier fasen. In de eerste fase wordt het projectkader afgebakend en wordt het onderzoekspad uitgestippeld. Hierbij wordt onder andere door middel van literatuuronderzoek een eerste beeld gevormd. In dit onderzoek wordt gekeken naar wat Nimby-effecten zijn en welke factoren van invloed zijn op de mate waarin deze effecten zichtbaar worden bij de realisatie van kleinschalig wonen met zorg in de wijk.

In het bijzonder wordt in dit onderzoek de rol van de samenleving onder de loep genomen. Daarom worden vier cases bekeken, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen cases in dorpen en steden. Voor de theorievorming hiervan zijn diverse literatuurbronnen gebruikt. Naast literatuuronderzoek is er ook een klein vooronderzoek uitgevoerd, in de zin van gesprekken met deskundigen. Hierbij is voor een casus in Reusel, gemeente Reusel-De Mierden (Noord-Brabant), informatie opgevraagd bij de betreffende gemeente en makelaar Van Santvoort B.V. die in hetzelfde project participeert, betreffende de ervaringen die zij hadden met Nimby-effecten gedurende het betreffende project.

Figuur 1.1 Onderzoeksmodel Nimby-effecten bij realisatie kleinschalig wonen met zorg in de wijk

Het bestuderen van de informatie verkregen uit de eerste fase, levert de beoordelingscriteria op voor het onderzoek. Deze zijn vertaald in het causaal model, dat in paragraaf 1.3.1 verder ter sprake komt. Aan de hand van deze beoordelingscriteria wordt in de tweede fase gekeken welke factoren van invloed zijn op de mate waarin weerstand aan de orde is bij vier verschillende cases. Hierbij wordt ook duidelijk gekeken naar onderlinge verschillen in de achtergrond van de omgeving (dorp - stad). Tevens is niet uit te sluiten dat deze cases onderling nog op andere punten verschillen van elkaar, welke wellicht van invloed kunnen zijn op de mate waarin weerstand geboden wordt vanuit de omgeving.

In de derde fase worden deze verschillen en overeenkomsten tussen de vier cases geanalyseerd en geëvalueerd. Op basis van de uitkomsten zullen enkele belangrijke conclusies getrokken worden.

Op basis van deze conclusies zullen tevens enkele aanbevelingen gedaan worden met het oog op toekomstig ruimtelijk beleid omtrent het realiseren en plaatsen van kleinschalige woonvormen met zorg in de wijk. Dit gebeurt in de vierde en laatste fase.

1.2.3 Vraagstelling

Voor iedere fase van het proces zijn enkele hoofd- en deelvragen opgesteld. Gedurende het onderzoek wordt geprobeerd een gepast antwoord te geven op de hoofd- en deelvragen. De hiermee vergaarde informatie wordt vervolgens gebruikt in een poging de in paragraaf 1.2.2 gestelde doelstelling te behalen.

Eerste fase

Zoals in het projectkader en de doelstelling reeds is aangegeven, wordt in dit onderzoek onderzocht welke factoren van invloed zijn op de mate waarin Nimby-effecten optreden bij het realiseren van kleinschalig wonen met zorg in de wijk. Hierbij wordt de nadruk gelegd op de rol die de samenleving in de wijk speelt op de Nimby-houding. Voorgaande twee volzinnen bevatten drie belangrijke begrippen in het onderzoek als we kijken naar de eerste fase. Dit leidt uiteindelijk tot de volgende hoofd- en deelvragen.

Hoofdvraag 1:

- *Wat zijn de kenmerken van Nimby-effecten zoals deze voorkomen bij het realiseren van zorginstellingen in woonwijken?*

Daarbij behoren de volgende deelvragen:

- Wat is een Nimby-houding?
- Wat vinden omwonenden het meest beangstigend bij de komst van een zorginstelling in hun wijk?
- Op welke wijze maken omwonenden hun weerstand tegen de komst van een zorginstelling kenbaar?

Tweede fase

In de tweede fase wordt per casus bekeken wat daadwerkelijke redenen zijn geweest voor omwonenden om weerstand te bieden tegen de komst van een woonvorm met zorg in de wijk. Hierbij is het vooral belangrijk om te weten te komen in wat voor wijk de woonvorm is of wordt gerealiseerd en wat de omwonenden hiervan vinden. Daarnaast is het ook belangrijk om te weten of de eventuele weerstand voornamelijk (meerdere) individuele gevallen zijn, of dat deze breed gedragen zijn door meerdere buurtbewoners, al dan niet in een gezamenlijk initiatief. Dit leidt tot de volgende hoofd- en deelvragen.

Hoofdvraag 2:

- *Welke rol speelt het sociaal-economische karakter van de samenleving in de wijk of buurt op de mate waarin Nimby-effecten voorkomen bij het realiseren van kleinschalig wonen met zorg in woonwijken.*

Hierbij behoren de volgende deelvragen:

- Wat zijn de karakteristieken van de wijk of buurt wanneer deze wordt bekeken vanuit de sociaal-economische dimensie?
- Waarom vinden de omwonenden het positief of negatief dat de betreffende woonvorm juist in hun wijk gerealiseerd wordt?
- In hoeverre komt de wijk tot een gezamenlijk standpunt ten aanzien van de komst van een zorginstelling aldaar?

Derde fase

In de derde fase worden de vier cases met elkaar vergeleken. Het is hierbij van groot belang om alle verschillen en overeenkomsten duidelijk in beeld te krijgen, zodat uiteindelijk weloverwogen conclusies getrokken kunnen worden.

Hoofdvraag 3:

- *In hoeverre is er een verschil waarneembaar tussen dorpen en steden als het gaat om de oorsprong en mate van weerstand tegen de realisatie van wonen met zorg in de wijk?*

Hierbij behoren de volgende deelvragen:

- Waar komt de weerstand tegen de realisatie van wonen met zorg in de wijk in dorpen vandaan?
- Waar komt de weerstand tegen de realisatie van wonen met zorg in de wijk in steden vandaan?
- Zijn er verschillen of overeenkomsten in de oorsprong en mate van weerstand in steden en dorpen en zo ja, is dit een causaal verband?

Vierde fase

In de vierde fase worden ten slotte enkele aanbevelingen gedaan teneinde het ruimtelijke beleid met betrekking tot wonen met zorg in de wijk te verbeteren. Op basis van de onderzoeksresultaten kunnen betrokken actoren voorspellen waar Nimby-effecten te verwachten zijn en waar wat minder.

Hoofdvraag 4:

- *Op basis van welke karakteristieken kan voorspeld worden in welke mate Nimby-effecten zullen opspelen bij de realisatie van kleinschalig wonen met zorg op een bepaalde locatie?*

Hierbij behoren de volgende deelvragen:

- Welke eigenschappen qua fysieke omgeving zijn uiteindelijk het meest bepalend voor de mate waarin Nimby-effecten opspelen?
- Welke eigenschappen qua sociaal-economische karakter van de samenleving zijn uiteindelijk het meest bepalend voor de mate waarin Nimby-effecten opspelen?

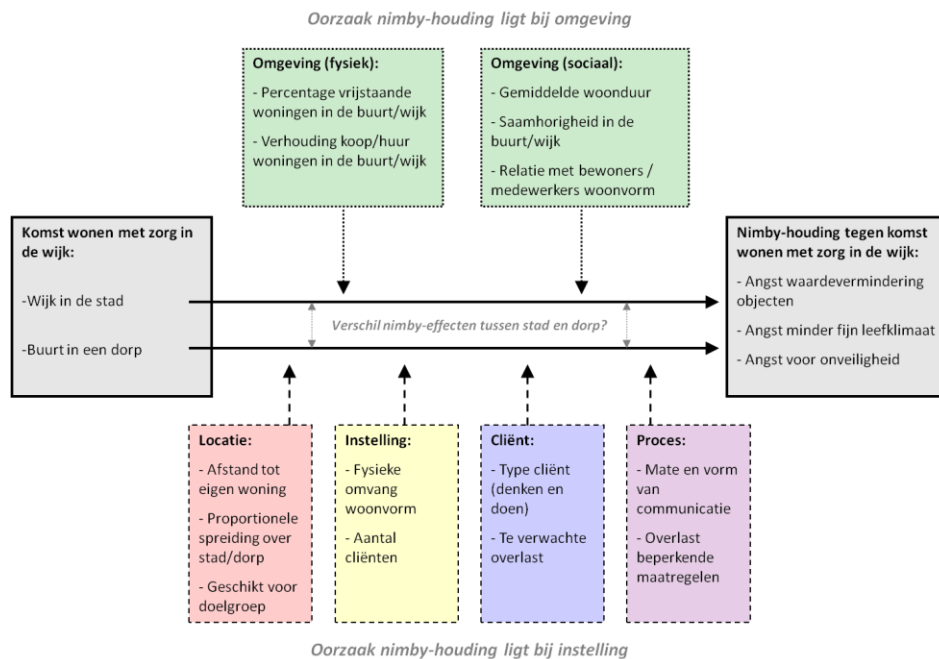
1.3 Conceptueel model

Zoals in het theoretisch kader verder naar voren zal komen, worden in de literatuur (Cowan, 2003; Dear, 1992; Jimenez, 2002; Overkamp, 2000; Sandman, 1986; Schenk, 2009; Schively, 2007) diverse factoren genoemd die in verband gebracht kunnen worden met het ontstaan van een Nimby-houding. Deze factoren zijn in figuur 1.2 schematisch weergegeven. Dit model is als het ware een soort samenvatting van wat het onderzoek behelst.

Zoals te zien is in figuur 1.2 wordt gekeken naar situaties waarin de komst van wonen met zorg in de wijk (wijk in de stad of buurt in een dorp) een bepaalde vorm van Nimby-houding met zich mee brengt. Deze Nimby-houding kan betekenen een angst voor waardevermindering van objecten, minder fijn leefklimaat of onveiligheid. Verondersteld wordt dat de omgeving (fysiek of sociaal) van invloed is op de relatie tussen de komst van wonen met zorg in de wijk en de Nimby-weerstand die daarop ontstaat.

In de groene kaders boven de pijlen wordt globaal aangegeven welke variabelen verondersteld worden hierop van invloed te zijn. In de gekleurde kaders onder de pijlen staan andere variabelen die mogelijk van invloed zijn op de genoemde relatie. Deze worden, zoals in het hoofdstuk 3 verder uiteengezet wordt, in eerste instantie niet meegenomen als uitgangspunt voor het onderzoek. Echter, deze factoren kunnen achteraf wel alsnog in het onderzoek betrokken worden, indien blijkt dat de omgeving geen enkele rol speelt bij de vorming van een Nimby-houding.

Tussen de pijlen in wordt gerefereerd aan het verschil tussen Nimby-effecten bij een wijk in de stad en een buurt in een dorp. Verondersteld wordt dat dit verschil aan de orde is. Het onderzoek zal uitwijzen of dit klopt. Daarmee is deze vraag het hart van het onderzoek.

Figuur 1.2 Conceptueel model Nimby-effecten bij kleinschalig wonen met zorg in de wijk

1.4 Leeswijzer

In deze *inleiding* is kort ingegaan op de aanleiding van het onderzoek, het doel en de deelvragen die daarbij gesteld worden. Daarnaast is aan de hand van een onderzoeksmodel model inzichtelijk gemaakt hoe het onderzoek wordt vormgegeven. Middels een conceptueel model is ook duidelijk gemaakt wat inhoudelijk aan de orde komt in dit onderzoek.

In *hoofdstuk 2* (theoretisch kader) wordt daarna meer vorm aan de inhoud gegeven. Hier wordt weergegeven wat Nimby inhoudt, hoe dit tot uiting komt en wat voor typen te onderscheiden zijn. Daarnaast worden factoren besproken die mogelijk van invloed zijn op de mate waarin omwonenden weerstand bieden op het moment dat er een woonvorm voor mensen met een verstandelijke beperking in de wijk gerealiseerd wordt. Verder wordt door middel van aanvullende literatuur geprobeerd om een deugdelijke onderbouwing te presenteren inzake de veronderstelling dat de omgeving wellicht ook een invloedsfactor is met betrekking tot weerstand tegen de betreffende woonvormen. Ten slotte wordt ingegaan op een drietal angsten waarop Nimby's doorgaans gebaseerd zijn.

Vervolgens wordt in *hoofdstuk 3* (methode van onderzoek) dieper ingegaan op de methoden die gebruikt worden om tot goede resultaten te komen. Hier worden onder andere enkele onderzoekshypothesen gepresenteerd.

De *hoofdstukken 4, 5, 6 en 7* (casebeschrijvingen) zullen vervolgens ieder afzonderlijk de resultaten samenvatten van dossieronderzoeken en interviews die in de verschillende cases zijn afgenomen. Hierbij wordt na een korte situatieschets onder andere ingegaan op de woonsituatie van de respondenten, de beeldvorming ten aanzien van verstandelijk gehandicapten, de weerstand die geboden is, de argumenten die aangedragen zijn en de angsten die er speelden. Bovendien wordt gekeken welk type Nimby per case aan de orde is.

In *hoofdstuk 8* (analyse) worden de gegevens zoals deze in de casebeschrijvingen naar voren zijn gekomen, verder geanalyseerd. Hierbij wordt gezocht naar patronen die wellicht iets meer kunnen vertellen over de voornaamste invloedsfactoren voor weerstand zoals deze regelmatig optreedt bij de realisatie van woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking. In het bijzonder wordt gekeken of de woonomgeving hierbij een rol speelt.

Hoofdstuk 9 (methodologische kanttekeningen) bespreekt de kanttekeningen die bij dit onderzoek gemaakt moeten worden, alvorens in *hoofdstuk 10* (conclusies en aanbevelingen) enkele algemene conclusies getrokken worden en aanbevelingen gedaan worden voor de toekomst.

2. Theoretisch kader

2.1 Inleiding

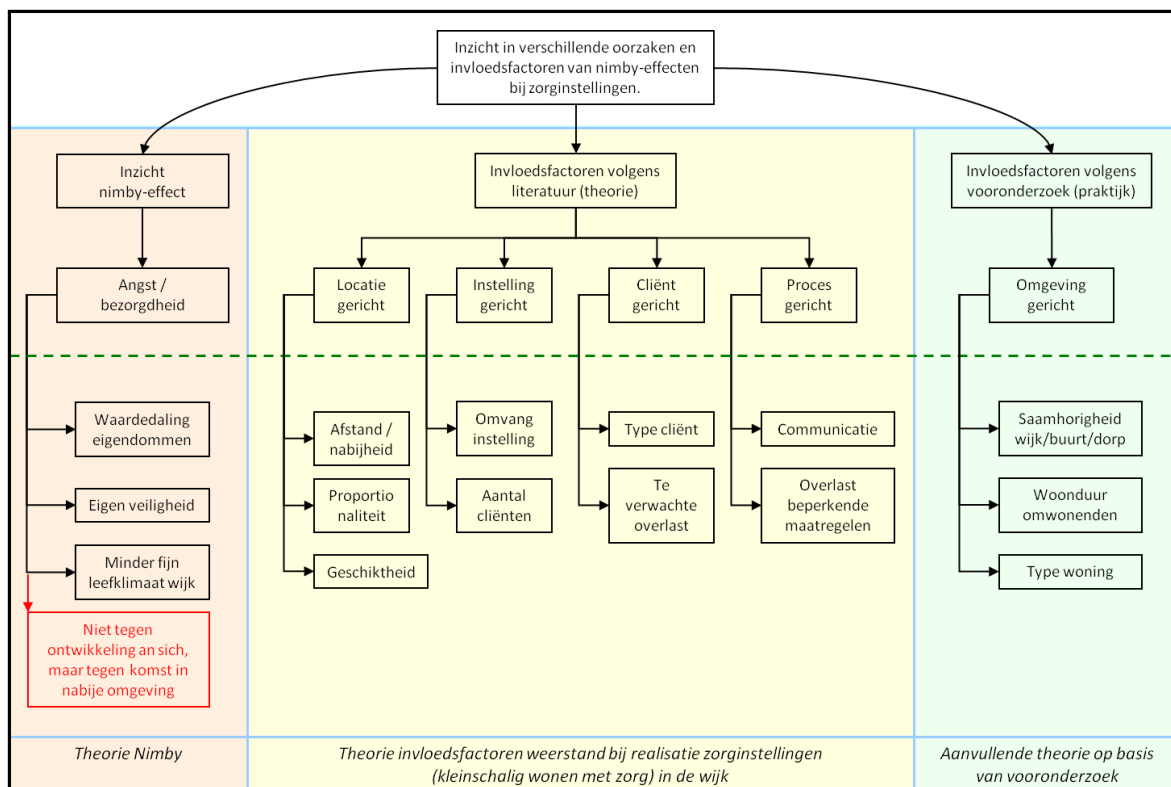
Aan het onderzoek naar Nimby-effecten bij de komst van kleinschalig wonen met zorg in de wijk, ligt een drietal theorieën ten grondslag. Allereerst zal namelijk bekeken moeten worden wanneer weerstand of protest tegen de komst van een ontwikkeling ook daadwerkelijk als ‘een Nimby’ bestempeld kan worden en hoe deze over het algemeen verklaard kan worden. De Nimby komt ter sprake in paragraaf 2.2.

Vervolgens zal bekeken moeten worden op welke manier weerstand optreedt bij de komst van zorginstellingen in de wijk, met in het bijzonder kleinschalige woonvormen met zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. In de literatuur wordt gezocht naar aanwijzingen waar de weerstand vandaan komt, waarop deze gebaseerd is en of deze bestempeld kan worden als een Nimby. Zoals gebleken is uit een verkennend literatuuronderzoek, worden hierbij voornamelijk variabelen genoemd die betrekking hebben op de cliënt, instelling, locatie of het proces. Deze variabelen komen in paragraaf 2.3 ter sprake.

Daarna wordt nog een aanvullende theorie gedeponereerd. Uit vooronderzoek is namelijk gebleken dat bepaalde variabelen, met betrekking tot de omgeving en waarover in de literatuur vrij weinig te vinden is, wellicht van invloed zijn op het ontstaan van weerstand en de mate waarin deze geuit wordt. Deze variabelen komen in paragraaf 2.4 aan de orde.

Ten slotte volgt in paragraaf 2.5 een korte uiteenzetting van de voornaamste angsten die aan het Nimby-verschijnsel ten grondslag liggen.

In onderstaand figuur (figuur 2.1) is een schematische weergave te zien van de onderzoekstheorieën en onderliggende variabelen, zoals deze in de literatuur naar voren komen (Cowan, 2003; Dear, 1992; Jimenez, 2002; Overkamp, 2000; Sandman, 1986; Schenk, 2009; Schively, 2007).

Figuur 2.1 Overzicht onderzoekstheorieën en variabelen

2.1 Theorie Nimby

2.1.1 Definitie Nimby

Ruimtelijke ontwikkelingen krijgen niet zelden te maken met weerstand en protest van omwonenden en belanghebbenden. Vaak is de weerstand gericht tegen de omvang of de aard van de activiteit, waar mensen in het algemeen tegen zijn. In andere gevallen is de weerstand niet zozeer gericht tegen de activiteit an sich, maar heeft men deze liever niet op de betreffende locatie, in hun eigen nabijheid. Mensen vinden het prima dat de ontwikkeling ergens plaats vindt, maar hebben liever dat dit niet in de eigen achtertuin gebeurt, of in het Engels gezegd: 'Not in my backyard'. Nimby is hiervan een acroniem (Van der Moolen, B. en Voogd, H. – Red., 1995).

In de bundel 'Niet in mijn achtertuin, maar waar dan?' (Van der Moolen, B. en Voogd, H. – Red., 1995) geven diverse deskundigen hun kijk op het Nimby-verschijnsel.

Zo vindt Van den Berg (1995) vindt het Nimby-verschijnsel moreel laakbaar. Ze wijst er op dat het verschijnsel kort gezegd inhoudt: "Men wil wel meegenieten van de collectieve baten van een faciliteit, maar stuurt de rekening door naar de buurman".

Vlek (1995) gaat verder. Hij geeft aan dat bij het Nimby-verschijnsel het maatschappelijk belang van het project onderkend wordt, maar dat tegelijk de voorkeur wordt uitgesproken om het betreffende project elders uit te voeren of te vestigen. Hij typeert het verschijnsel dan ook als een uiting van lokaal egoïsme, waarbij men de eigen achtertuin wil behoeden voor 'nieuwe aanslagen op vrije ruimte, resterende rust en/of sociale identiteit en cohesie'. Deze zelfzuchtigheid vindt volgens Vlek bijval van een bepaalde afwentelingsgenegenheid. Men vindt bepaalde projecten wel nodig, maar wil het liever niet hier. Bij bepaalde projecten is daarnaast ook steeds meer sprake van twijfel over de maatschappelijke noodzaak er van. Daarbij staat niet zozeer de locatie ter discussie, maar het project of de ontwikkeling in het algemeen.

Vlek geeft aan dat bij het Nimby-verschijnsel ruimtelijke afwaardering van voor- en nadelen van een project of ontwikkeling een grote rol speelt. Hij laat zien dat wanneer een ontwikkeling dichtbij gepland is, de nadelen de doorslag geven in de vraag of de ontwikkeling al dan niet acceptabel gevonden wordt. Hierbij is dus sprake van Nimby. Wanneer de ontwikkeling verder weg gepland is, komen de nadelen steeds meer in de schaduw te staan van de voordelen, waarmee ook de acceptatie van de ontwikkeling toeneemt.

2.1.2 Varianten Nimby

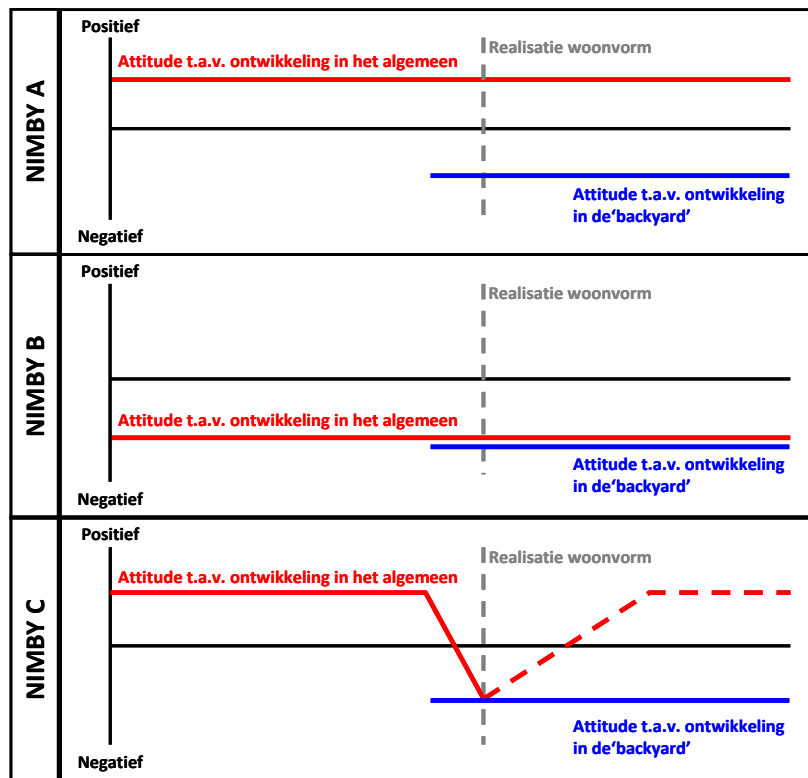
Bovenstaande begripsbepalingen komen veelal voort uit een publicatie van Wolsink (in: Van den Berg, 1995 en Vlek, 1995). Hij onderscheidt een drietal varianten van Nimby.

Bij 'Nimby-A' wordt het collectieve belang van een project of ontwikkeling door een groep of gemeente erkend, maar deze heeft de ontwikkeling liever niet in de eigen nabijheid of op eigen grondgebied. Deze variant is te typeren als vrij egocentrisch en komt overeen met de begripsbepaling van Van den Berg (1995) zoals hierboven uiteengezet is. De overige varianten komen hier echter niet met overeen.

Het collectieve belang van een project of ontwikkeling wordt bij 'Nimby-B' niet door een groep of gemeente erkend, en wordt dus niet alleen voor de eigen nabijheid of het eigen grondgebied afgewezen, maar ook voor andere gebieden. Deze variant getuigt dus niet van egocentrisme, maar is volgens Van den Berg (1995) eerder een teken van onvoldoende maatschappelijk draagvlak voor de ontwikkeling in zijn algemeenheid. Volgens Vlek (1995) is dit geen Nimby in de eigenlijke betekenis van de term.

Bij variant 'Nimby-C' is er een overwegend positieve houding ten aanzien van een ontwikkeling, die omslaat in een kritische negatieve houding op het moment dat de ontwikkeling in de eigen nabijheid gepland is. Deze variant zou volgens Van den Berg (1995) verklaard kunnen worden doordat mensen beter gaan nadenken over een bepaalde ontwikkeling naarmate deze in de eigen omgeving ingepland wordt. Volgens Wolsink (in: Van den Berg, 1995) is overigens te zien dat de attitude tegen de ontwikkeling in het algemeen na realisatie van de ontwikkeling vaak weer terug op het oude niveau komt.

In onderstaand figuur (figuur 2.2.) is schematisch weergegeven hoe de verschillende typen Nimby in elkaar zitten en wat de verschillen onderling zijn.

Figuur 2.2: Typen Nimby

Toegepast op het onderwerp van het onderhavige onderzoek zou dit het volgende betekenen:

- Nimby-A: Er is een positieve attitude ten aanzien van wonen met zorg voor verstandelijk gehandicapten in de wijk in het algemeen, tegelijk met het afwijzen van de plaatsing van deze woonvorm in de eigen omgeving en verzet daartegen.
- Nimby-B: Er is een negatieve attitude ten aanzien van wonen met zorg voor verstandelijk gehandicapten in de wijk in het algemeen, ongeacht de nabijheid van de plaatsing van dergelijke woonvormen.
- Nimby-C: Er is een positieve attitude ten aanzien van wonen met zorg voor verstandelijk gehandicapten in de wijk in het algemeen, die in de planfase omslaat in een negatieve attitude en verzet, vanwege de nabijheid van de plaatsing van dergelijke woonvormen.

2.1.3 Typen bezwaren

Over het algemeen worden er bij planvormingsprocedures drie typen bezwaren onderscheiden, te weten algemene bezwaren, procedurele bezwaren en bijzondere bezwaren (Ennen en Ashworth, 1995). Het is goed om te weten wat voor bezwaren onder deze categorieën geschaard kunnen worden. Niet elk type heeft namelijk een duidelijke relatie met het Nimby-verschijnsel. Daarnaast kunnen deze typeringen wellicht helpen bij het ontrafelen van het Nimby-verschijnsel in de cases die besproken zullen worden.

Algemene bezwaren: Deze hebben voornamelijk betrekking op de locatiekeuze, zoals schade aan de stedenbouwkundige kwaliteit van het gebied, onvoldoende ethische kwaliteit van het bouwplan, de vormgeving van het gebouw (bouwhoogte), aantasting van (het karakter van) het dorpsgezicht of landschap. De relatie met het Nimby-principe is hierbij moeilijk aan te geven.

Procedurele bezwaren: Deze bezwaren zijn voornamelijk gericht op het planproces, en minder op de inhoud van het plan. Hierbij kan gedacht worden aan onvoldoende inspraak (ondanks een open planproces) of geen adequate behandeling van zienswijzen en inspraak. Ook deze bezwaren hebben geen directe relatie met het Nimby-principe. Wel vloeien ze vaak voort uit individuele bezwaren en worden ze geuit als uiterste noodkreet om de procesgang tenminste te vertragen.

Bijzondere bezwaren: Deze bezwaren gaan wel inhoudelijk in op het plan. Enkele veelkomende bezwaren zijn vermindering van het uitzicht vanuit de eigen woning, vermindering van zonlichttoetreding in de eigen woning, waardedaling van panden en overlast van parkeren en/of verkeer. Deze bezwaren hebben duidelijk een relatie met het Nimby-principe. Alle geuite bijzondere bezwaren hebben volgens Ennen en Ashworth (1995) betrekking op individuele belangen, afkomstig uit de 'backyard' activiteit. Bovendien nemen de bezwaren af naarmate de afstand tot aan de activiteit toeneemt.

2.3 Theorie invloedsfactoren weerstand bij realisatie zorginstellingen in de wijk

De tweede theorie heeft betrekking op de invloedsfactoren die effect hebben op de mate van en wijze waarop weerstand wordt geboden bij de komst van zorginstellingen. In de literatuur zijn diverse meningen te vinden over welke factoren wel een rol spelen bij de vorming van een Nimby-houding onder omwonenden bij de komst van een woonvorm voor mensen met een verstandelijke handicap in de buurt.

In haar afstudeerscriptie stelt Jimenez (2002) dat locatie, omvang van de instelling en type cliënten wel steeds terugkomen bij verschillende cases, maar geen directe invloed hebben op de omvang van de weerstand. Communicatie en overlast beperkende maatregelen daarentegen lijken wel invloedsfactoren te zijn. Dear (1992) denkt echter dat een aantal van deze factoren wel degelijk van invloed zijn. In zijn publicatie '*Understanding and overcoming the NIMBY syndrome*', waarin de Nimby-weerstand tegen zorginstellingen in een brede context onderzocht wordt, gaat hij uit van vier factoren die van invloed zijn op deze Nimby-houding: eigenschappen van de cliënt, eigenschappen van de instelling, eigenschappen van de omgeving en planningsoverwegingen.

Ook Schenk (2009) spreekt in zijn rapport van een directe invloed van factoren als te verwachte overlast en aantal cliënten. Daarnaast is hij het met Jimenez eens dat communicatie en overlastbeperkende maatregelen direct van invloed zijn op de Nimby-houding van omwonenden.

De literatuur in acht genomen zal in dit onderzoek, zoals ook in figuur 2.1 te zien is, gebruik worden gemaakt van de volgende indeling: Instelling, Cliënt, Locatie en Proces. Omgeving komt in paragraaf 2.4 aan bod.

2.3.1 Instelling

Bij instellinggericht wordt gekeken naar de omvang van de woonvormen. Hierbij wordt enerzijds bedoeld de fysieke grootte (Jimenez, 2002), maar ook het aantal cliënten dat in de instelling ondergebracht is (Schenk, 2009). Schenk baseert haar mening op een onderzoek van het Centrum voor Onderzoek en Statistiek te Rotterdam. In dat onderzoek wordt gesteld: "Zolang een voorziening kleinschalig is, is de doelgroep van minder groot belang en is de weerstand minder groot" (COS, 2008, p. 41).

Dear (1992) denkt dat de instelling op twee manieren invloed heeft op de houding van omwonenden. Enerzijds heeft de instelling invloed op het verwachtingspatroon van mensen, anderzijds kan op locatie de controle uitgevoerd worden over de cliënten. Zes dimensies zijn hierop van invloed volgens hem, te weten het type instelling (A), de omvang van de instelling (B), het aantal zorginstellingen (C), de werkwijze van de zorgaanbieder op de betreffende locatie (D), de reputatie van de zorgaanbieder en diens medestanders (E) en de vertoning van de woonvorm in de wijk (F). Deze zes dimensies passen niet allen binnen het kopje 'Instelling' volgens de indeling zoals deze in het onderhavige onderzoek wordt aangehouden. Enkel A, B, E en F worden hieronder toegelicht.

- A) Type instelling: Is de instelling bedoeld voor permanente bewoning of voor dagdeelopvang, voor lokale bewoners of ook voor bewoners van buitenaf, voor zelfstandige cliënten of cliënten met intensieve begeleiding? (Dear, 1992, p.295)
- B) Omvang instelling: Over het algemeen geldt dat grotere faciliteiten minder worden geaccepteerd dan kleinere, omdat ze voor een grotere impact op de omgeving zorgen (bijv. meer drukte door auto's, mensen en activiteiten) (Dear, 1992, p.295).
- E) Reputatie: Een goede reputatie van de instelling kan volgens Dear de acceptatie van de woonvorm vergroten. Door goede prestaties te boeken in andere wijken kunnen omwonenden zien dat ze niets hoeven te vrezen. Ook wanneer een toonaangevend persoon of bedrijf steun uit aan de zorginstelling, kan dit de reputatie ten goede komen. Bovenal is een bekwaame woordvoerder een belangrijk visitekaartje. (Dear, 1992, p.295-296).

- F) Vertoning van de woonvorm: Dit item hangt deels samen met item E. Volgens Dear is het namelijk zo dat wanneer een gebouw er fysiek verzorgd uitziet en de woonvorm een geschikte naam heeft, dit de reputatie ten goede komt. Daarnaast moet de woonvorm niet pertinent aanwezig zijn in de omgeving, maar moet zich juist aanpassen aan de context; wonen. Eventuele bewegwijzering dient hier dan ook op worden aangepast. Verder dienen het gebouw en eventuele tuin zo ingericht te worden, dat de buurt zo weinig mogelijk overlast ondervindt. (Dear, 1992, p.296). Dit laatste punt valt tevens onder de noemer 'overlast beperkende maatregelen', welke onder het kopje communicatie verder aan de orde komt.

Het is heel moeilijk om de reputatie van de zorginstelling te meten. Dit is gebaseerd op meningen, waar veel variatie in kan zitten. Bovendien wordt het punt 'reputatie' enkel door Dear genoemd. Verder is het onderzoek zo afgebakend dat het slechts om een type instelling kan gaan, namelijk een woonvorm voor mensen met een verstandelijke beperking. Daarom wordt voor het onderzoek enkel het item 'Omvang van de instelling' gebruikt als beoordelingscriterium. Wel is hierbij een splitsing gemaakt tussen de fysieke omvang van het gebouw en het aantal cliënten dat gehuisvest is.

2.3.2 Cliënt

Cliëntgericht wil zeggen dat gekeken wordt naar de cliënt. Het type cliënt kan nogal uiteenlopen, van verslaafde dakloze tot verwaarloosde vrouwen, en van mensen met een psychische aandoening tot mensen met een (zwaar) verstandelijke beperking. Er bestaan veel vooroordelen over elk type cliënt, welke voornamelijk voort komen uit onwetendheid (Jimenez, 2002 – Overkamp, 2000).

Het type cliënt roept een bepaald verwachtingspatroon op bij omwonenden (Schenk, 2009). Zo verwachten mensen de minste overlast van mensen met een fysieke handicap of geestelijke ziekten die vooral voorkomen bij ouderen. De meeste overlast verwachten mensen van cliënten met sociale ziekten (bijv. verslaafden, ex-gedetineerden, etc.). Volgens de Daniel Yankelovich Group (In: Dear, 1992, p. 293) vallen mensen met een geestelijke handicap daar tussen in. Dear (1992) geeft aan dat omwonenden bij hun beeldvorming vooral letten op demografische eigenschappen (leeftijd, geslacht, ras, etniciteit en sociale klasse), het type handicap (fysiek, sociaal, geestelijk), de ernst van de handicap (besmettelijk, levensbedreigend, chronisch, gematigd), zichtbaarheid van de handicap en of de handicap aangeboren is of niet.

De achterliggende gedachte achter het proces van extramuralisatie is natuurlijk dat de cliënt kan integreren in de samenleving. Volgens Overkamp (2000) is dit alleen mogelijk wanneer het denken en doen van omwonenden overeenkomt met dat van een cliënt. Alleen dan is de bereidheid en mogelijkheid er om vruchtbare relaties aan te gaan. Voor omwonenden geldt dit omgekeerd. Verstandelijk gehandicapten tonen nog wel eens afwijkend gedrag, wat de relatie tussen hen en omwonenden niet ten goede komt, tenzij de omwonenden op de hoogte zijn hoe ze hiermee om moeten gaan. Het afwijkende gedrag, vaak het 'onbekende', resulteert volgens Gottlieb *et al.* (in: Overkamp, 2000) niet zelden in weerstand.

De 'mate waarin het denken en doen van cliënten overeenkomt met dat van omwonenden' en de 'te verwachte overlast' worden voor het onderzoek als beoordelingscriterium gebruikt. Deze verwachte overlast kan echter ook voort komen vanuit de andere categorieën. Hierboven was al te zien dat deze samenhang vertoont met het type instelling. Uit de bovenstaande veronderstelling van Gottlieb kan echter ook geconcludeerd worden dat communicatie een rol speelt. Immers, wanneer omwonenden meer van het gedrag van verstandelijk beperkten afweten, kan verwacht worden dat de angst voor het onbekende (deels) weggenomen wordt en daarmee ook een deel van de weerstand.

2.3.3 Locatie

Bij locatiegericht gaat het met name om de plaats waar de zorginstelling gepland of gerealiseerd is (Jimenez, 2002) en dat deze hier niet thuis zou horen (Schively, 2007). Zoals de term Nimby al zegt willen mensen niet dat de ontwikkeling in hun achtertuin plaatsvindt. De precieze locatie zal bij Nimby-vraagstukken dan ook altijd een twistpunt zijn. Hoewel ze geen duidelijke relatie met het Nimby-principe hebben, hebben de 'algemene bezwaren' zoals getypeerd door Ennen en Ashworth (1995) vaak wel betrekking op de locatie. Voorbeelden van deze bezwaren zijn bijvoorbeeld schade aan de stedenbouwkundige kwaliteit van de locatie of aantasting van een beschermd stadsgezicht of landschap.

Een erg belangrijke invloedsfactor is de afstand tussen de eigen woning en die van de cliënten. Dear (1992, p. 293) bevestigt dit in zijn publicatie: *"The rule is simple: The closer residents are to an unwanted facility, the more likely they are oppose to it"*. Verder geeft hij aan dat dit een wereldwijd verschijnsel is. Ook Overkamp (2000) komt in haar publicatie tot deze conclusies. Volgens haar wordt de houding ten aanzien van mensen met een verstandelijke handicap steeds negatiever naarmate mensen dichterbij de woonvoorziening wonen.

Een steeds belangrijker punt is het aantal zorginstellingen in de wijk (item C zoals genoemd in paragraaf 2.3.1), ofwel de proportionaliteit. Omwonenden hebben nog wel eens het idee dat in hun wijk meer zorginstellingen of cliënten geplaatst worden dan in andere wijken (Jimenez, 2002). Dit probleem wordt erkend door Dear (1992), die spreekt van 'verzadiging' en 'overbelasting' door een groot aantal woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking in de wijk, ten opzichte van andere wijken. Met name wanneer er ook al andere vormen van zorg in de wijk gesitueerd zijn, wordt dit argument geuit. Maar ook wanneer het de eerste vorm van zorg in de wijk betekent komt dit argument naar voren. Dan betreft het vooral de angst dat wanneer de buurt een zorginstelling in de wijk accepteert, dit een vrijbrief is om meerdere zorginstellingen in de wijk te vestigen (Dear, 1992; Sandman, 1986, p.453). Door direct weerstand te bieden hiertegen, hopen buurtbewoners nieuwe instellingen in de toekomst uit te sluiten.

Ten slotte komt het ook wel eens voor dat buurtbewoners zich verplaatsen in de behoeften van de cliënt. Dit vertaalt zich in argumenten waarin de gekozen locatie, dus hun achtertuin, geen goede keuze wordt gevonden als juiste woonlocatie voor de betreffende cliënten (Cowan, 2003). Ook Dear (1992) herkent deze argumenten, waarin de wijk vaak bestempeld wordt als 'onveilig' en 'ongeschikt'. Dit soort argumenten komt echter meestal lokaal voor, net als argumenten dat de verkeerdruk en/of parkeerdruk ter plaatse zal toenemen met de komst van de zorginstelling (Dear, 1992).

Voor het onderzoek worden de beoordelingscriteria 'Proportionaliteit', 'Afstand eigen woning tot woonvorm' en 'Geschiktheid locatie' gebruikt.

2.3.4 Proces

De laatste categorie is procesgericht. In het proces speelt communicatie een grote rol. De mate en wijze van communicatie zouden een rol kunnen spelen op de mate waarin omwonenden de zorginstelling accepteren (Cowan, 2003; Dear, 1992; Jimenez, 2002; Schenk, 2009; Schively, 2007).

Zoals reeds eerder naar voren is gekomen gaat het vooral om de beeldvorming van mensen ten aanzien van cliënten met een verstandelijke beperking. Vaak is deze beeldvorming onvolledig en onjuist (Overkamp, 2000). Veel organisaties steken er veel tijd in om de omwonenden bij te praten over de aard van de handicap, de werkwijze van de instelling, etc. Ook zijn er diverse manieren om dit te doen, zoals kennismakings- en voorlichtingsavonden, per brief, open huis, enz. Toch werpt deze moeite niet altijd zijn vruchten af. Volgens Jimenez (2002) verschilt dit per vorm en voornamelijk tijd. Ook Cowan (2003) geeft aan dat het erg lastig is om in te schatten of het zinvol is om de buurt in informatie te voorzien, waar deze verstrekt wordt (niet in iedere wijk is het zinvol; waar het wel zinvol is, is moeilijk aan te geven), wanneer (waar in het proces) en wat (geen

Wel/geen informatievoorziening:

Dit is een moreel twistpunt, wat zeker in Schotland voor de nodige discussies heeft gezorgd (Cowan, 2003). De buurt geeft namelijk aan dat ze vindt dat ze het recht heeft om als eerste te weten wat er in hun omgeving staat te gebeuren. Vanuit het oogpunt van gelijke behandeling echter, is extra informatieverstrekking niet nodig; verstandelijk gehandicapten zijn niet anders dan andere omwonenden, waar ook geen informatieavond voor belegd wordt. Wat zeker is, is dat voorlichting een rol kan spelen in het verminderen van weerstand. Door feiten te presenteren waarmee de beeldvorming van mensen met een verstandelijke beperking beter wordt, kan de angst bij mensen meer worden weggenomen (Cowan, 2003).

garanties geven dat er geen overlast zal zijn, geen persoonsgegevens of gevoelige informatie over de handicap) er dan verstrekt wordt.

Schively (2007) geeft aan dat het ook een kwestie van vertrouwen is. Omwonenden moeten er op kunnen vertrouwen dat ze tijdig over dergelijke plannen worden ingelicht. Minder vertrouwen betekent meer weerstand.

Naast communicatie in de vorm van voorlichting en informatievoorziening is het volgens Schenk (2009) ook belangrijk dat de zorginstelling er alles aan doet om weerstand te voorkomen, door vroegtijdig overlast beperkende maatregelen te nemen. Dit kunnen fysieke maatregelen zijn zoals een speciale inrichting van de woning of tuin zodat de overlast

voor omwonenden zoveel mogelijk worden beperkt. Overlast beperkende maatregelen kunnen echter ook zijn het oprichten van een beheerscommissie, permanente beveiliging of een convenant sluiten met de buurt, waarin duidelijke afspraken worden gemaakt (Dear, 1992; Schenk, 2009).

De beoordelingscriteria die voor de categorie 'proces' worden gebruikt in het onderzoek zijn 'Mate van communicatie met omwonenden' en 'Overlast beperkende maatregelen'.

2.4 Aanvullende theorieën op basis van vooronderzoek

Het vooronderzoek is niet zozeer een theorie, maar krijgt toch een belangrijke rol in het onderzoek. Uit gesprekken met de heren H. Wouters en C. Stolwijk van de gemeente Reusel-De Mierden en de heer G. Ansems van Van Santvoort Makelaars te Eersel, blijkt dat er wellicht nog een andere factor is die van invloed is op de mate van en wijze waarop er weerstand wordt geboden tegen plannen voor zorginstellingen. Beide partijen hebben namelijk het beeld dat de sociaal-economische eigenschappen in een wijk of buurt directe invloed hebben op de Nimby-houding. Dit zou betekenen dat er naast de vier categorieën die te onderscheiden zijn vanuit de literatuur (locatie-, cliënt-, instelling- en procesgericht) nog een benadering is, namelijk omgevingsgericht. Hierbij wordt met name gekeken of saamhorigheid in de wijk invloed heeft op de mate waarin weerstand wordt geboden, waarbij tevens gekeken wordt of hierbij verschillen te ontdekken zijn tussen stedelijke gebieden en het platteland.

Omgevinggericht wil zeggen dat naar de karakteristieken van de wijk of buurt gekeken wordt. Enkele belangrijke criteria hiervoor, welke naar voren gekomen zijn tijdens de gesprekken met de bovenstaande partijen en derhalve ook als beoordelingscriteria (onderdeel van de hypothesen) zullen gelden, zijn: saamhorigheid, de woontijd van omwonenden en het type woning. Zowel de gemeente als de makelaar wees me er op dat wanneer de saamhorigheid in een wijk, buurt of dorp groot is, en daarmee de lijnen ten opzichte van elkaar kort, de mate van acceptatie van een zorginstelling in de wijk groter is. Immers, de lijnen zijn kort, waardoor omwonenden mensen kennen die in de instelling opgenomen zijn of werken. Daarnaast zou het volgens Van Santvoort ook verschil maken wanneer er meer eigen woningbezitters zijn, zeker als dit ook nog eens vrijstaande woningen zijn. Deze groep heeft eerder een bepaalde angst voor waardedaling van de woning dan huurders of woningbezitters van rijtjeswoningen. Schenk (2009) heeft het daarnaast ook over een punt dat door beide partijen in de gesprekken genoemd werd, namelijk de woontijd van mensen in de wijk of buurt. Wanneer mensen langere tijd in de buurt wonen hebben ze meer binding met de wijk en is er een netwerk onder bewoners ontstaan. Zo is snel draagvlak gecreëerd voor Nimby-weerstand. Dit punt kan controversieel zijn met het punt van saamhorigheid.

In de literatuur is verder weinig te vinden over de invloed van saamhorigheid op de geuite, of juist niet geuite, weerstand. Wel zijn enkele andere typerende factoren binnen de categorie 'Omgeving' hierop van invloed. Wel wordt in diverse bronnen aangegeven waar de meeste weerstand te verwachten is. Volgens Dear (1992) leveren binnenstedelijke locaties veel minder weerstand op dan locaties in buitenwijken. Dit heeft er onder andere mee te maken dat binnenstedelijke locaties vaak hoge dichtheden kennen met een mix van functies (wonen, kantoren, winkels), sociale groepen (kopers/huurders, getrouwd/ongetrouwd, familie/alleenstaand, hoge inkomens/lage inkomens), rassen en etniciteiten. Hierdoor zou de tolerantie ten aanzien van woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking volgens Dear veel groter zijn dan in buitenwijken. Hier is vaak een homogene samenstelling van de wijk zichtbaar: overwegend gezinswoningen, koopwoningen, lage dichtheid en modale tot hoge inkomens.

In een onderzoek van de Daniel Yankelovich Group (in: Dear, 1992) wordt 'de Nimby-vertegenwoordiger' dan ook als volgt getypeerd: hoog opgeleid, man, verricht betaalde arbeid, getrouwd, huiseigenaar, wonend in de stad of een buitenwijk ervan. Volgens het onderzoek is het inkomen dan ook een van de belangrijkste voorspellers van weerstand: *"The more affluent tend to be less welcoming"* (Dear, 1992, p. 296). Ook Schively (2007) komt, diverse wetenschappelijke onderzoeken in acht genomen, tot deze conclusie. Ze voegt aan de karaktereigenschappen van 'de Nimby-vertegenwoordiger' toe dat deze vaak wat ouder, welvarender en zekerder van zijn zaak is.

Overkamp (2000) komt in haar publicatie ook tot een soortgelijke conclusie, waarbij ze wel enigszins iets zegt over de saamhorigheid in wijken met bepaalde eigenschappen. Gemeenschapszin is volgens haar de frequentie en intensiteit van sociale relaties tussen buurtbewoners en de kwaliteit en aanwezigheid van plaatsen of ruimten waar deze relaties tot stand komen en geuit worden. Indien deze contacten veelal binnen de wijk

plaatsvinden is de sociale structuur over het algemeen genomen sterker dan in wijken waar bewoners buiten de wijk hun contacten opzoeken.

2.5 Nimby-angsten

Hoewel het Nimby-vraagstuk al meer dan honderd jaar speelt (Dear, 1992), is het verhaal steeds terug te voeren tot een drietal angsten. Deze angsten liggen er vaak aan ten grondslag dat argumenten uit een van bovenstaande categorieën geuit worden. Hierbij gaat het om de angst voor waardedaling van de woning, angst voor de eigen veiligheid en angst voor een minder fijn leefklimaat (Dear, 1992; Jimenez, 2002).

Angst waardedaling

De voornaamste angst is reeds decennia lang de angst voor waardedaling van eigendommen. Door de jaren heen hebben diverse wetenschappers onderzoek gedaan, maar een duidelijke relatie tussen de ongewilde functie in de omgeving en een waardedaling van bezittingen is nooit bewezen. Ook Schively (2007) komt na bestudering van dergelijke onderzoeken tot de conclusie dat een waardedaling, indien geconstateerd, eerder te wijten is aan een gebrek aan perfecte marktcondities, transparantie en gevoeligheid van informatie. Dear (1992) voegt hier aan toe dat ook de rentestanden en woningbouwplannen in de omgeving van invloed kunnen zijn op de waarde van de woning. Met het in twijfel trekken van de relatie tussen ongewilde ontwikkelingen in de buurt en de waardedaling van de eigen woning wordt echter niets gezegd over de verkoopbaarheid van de woning.

Angst voor de veiligheid in de wijk en de eigen veiligheid

Deze angst komt bij de ene soort cliënten meer voor dan bij de andere als het gaat om zorginstellingen in het algemeen (Dear, 1992). De angst hangt veelal samen met de te verwachte overlast: hoe gevaarlijk is de cliëntgroep en hoe onvoorspelbaar zijn ze? Zoals in paragraaf 2.3 al is aangegeven, wordt deze angst het meest ervaren bij cliënten met sociale problemen, zoals verslaafden en ex-gedetineerden (Daniel Yankelovich Group, 1990). Bewoners kennen deze angst tegenwoordig echter ook steeds meer bij verstandelijk gehandicapten, omdat ze afwijkend en mogelijk zelfs agressief gedrag vertonen. Volgens Gottlieb (in: Overkamp, 2000) is met name deze angst meer een 'angst voor het onbekende'.

Angst voor een minder fijn leefklimaat

Wanneer men spreekt over deze angst, kan dit volgens Dear (1992) het beste uitgelegd worden aan de hand van enkele voorbeelden. Mensen zijn bang dat ze cliënten tegenkomen op straat, omdat sommigen van hen er onverzorgd uit kunnen zien of vies zijn. Verder zouden ze wellicht asociaal gedrag vertonen, zoals hard roepen (soms schelden), wildplassen, rondhangen of agressief bedelen. Bedrijven zijn daarnaast bang dat de mensen met een verstandelijke beperking klanten weggagen. Bewoners denken dat hun woongenot er onder te lijden heeft. Vooral gezinnen met kinderen zijn bang dat de cliënten een slechte indruk maken op de kinderen en tieners in de buurt.

2.6 Toepassing op het onderzoek

In dit hoofdstuk is veel informatie te vinden die relevant is voor de individuele onderzoeken die voor de verschillende cases plaats zullen vinden. In paragraaf 2.2 zijn drie typen Nimby genoemd, alsmede drie soorten bezwaren. Het is de bedoeling dat in iedere case afzonderlijk gekeken wordt welke bezwaren geuit zijn en of dat tot een Nimby heeft geleid. Indien dit laatste het geval is, moet bekeken worden met welke typering deze het beste overeenkomt.

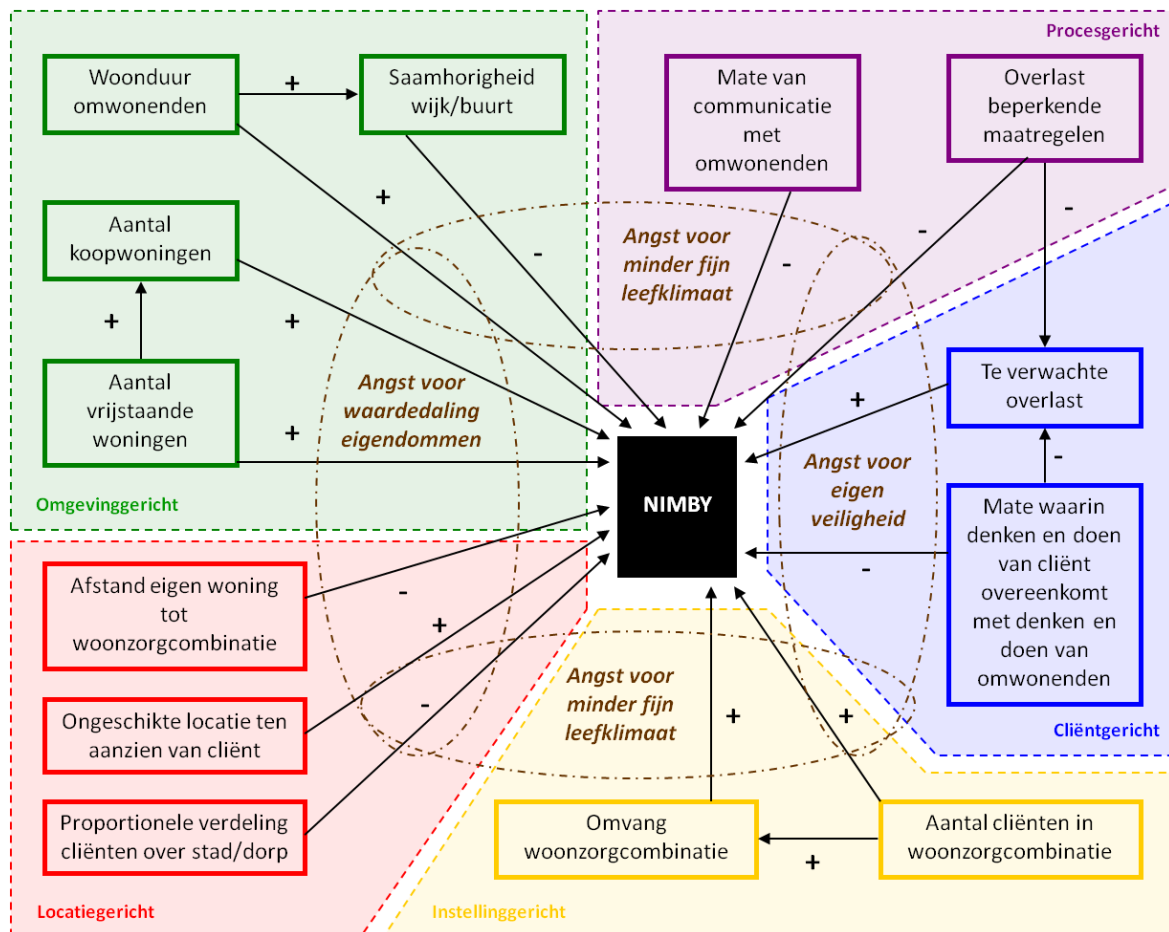
Vervolgens wordt per case gekeken welke factoren bepalend zijn geweest voor de weerstand zoals deze al dan niet is geuit in de betreffende cases. Dit zal gebeuren aan de hand van de beoordelingscriteria, zoals deze in de paragrafen 2.3 en 2.4 benoemd zijn op basis van de categorisering Indeling-, locatie-, cliënt-, proces- en omgevinggericht.

Daarnaast wordt aan de hand van de in paragraaf 2.5 genoemde angsten gekeken welke vrees ten grondslag ligt aan de weerstand die al dan niet is opgetreden in de onderzochte cases.

3. Methoden van onderzoek

3.1 Causaal model

In figuur 3.1 is het causaal model weergegeven dat ten grondslag ligt aan het onderzoek. In dit model is een aantal factoren weergegeven die van invloed kunnen zijn op de oorsprong en mate waarin weerstand geboden wordt bij de realisatie van zorginstellingen in de wijk.

Figuur 3.1 Causaal model invloedsfactoren Nimby bij zorginstellingen

Het model bevat factoren die van invloed zijn op Nimby en op elkaar. De richting van de pijl geeft deze relatie weer. Bij de pijl is tevens aangegeven of het een positief (+) of negatief (-) verband is. Dit heeft echter niets te maken met een waardeoordeel; positief betekent dat een toename van de variabele de Nimby-effecten zal laten toenemen, negatief betekent dat een toename van de variabele de Nimby-effecten zal laten afnemen. Tevens wordt met de bruine cirkels aangegeven met welke angst uit de Nimby-theorie onderbouwd kan worden waarom de factoren van invloed zouden kunnen zijn.

De factoren zijn steeds opgedeeld in subsystemen, in totaal vijf stuks. Dit onderzoek beperkt zich echter voornamelijk tot het subsysteem 'Omgeving'. Dit omdat over de invloed van deze variabelen niet veel bekend is, ten opzichte van de variabelen in de overige subsystemen. De variabelen in het subsysteem 'Omgeving' zijn voornamelijk afkomstig uit aanvullende theorieën op basis van een kleinschalig vooronderzoek. Onderzocht zal worden of de genoemde variabelen daadwerkelijk invloed hebben op de Nimby-houding van omwonenden. De uitkomst van het onderzoek kan positief zijn, maar ook negatief, in die zin dat Nimby niet of nauwelijks beïnvloed wordt vanuit het perspectief 'omgeving', maar door een of meer variabelen uit de andere subsystemen. Indien dit het resultaat is, zou onderhavig onderzoek kunnen gelden als een (probleemsignalerend) vooronderzoek.

Voor iedere pijl in het causaal model is een hypothese opgesteld. Aangezien in dit onderzoek beperkt wordt tot het subsysteem 'Omgeving', zullen de hypothesen van dit subsysteem van het grootste belang zijn in het onderzoek. Echter, de overige hypothesen kunnen ook een belangrijke rol spelen indien de hypothesen 1 tot en met 4b niet bevredigend genoeg zijn om te concluderen dat de omgeving de grootste invloed heeft op Nimby-effecten.

Omgeving

1. Hoe groter het aantal vrijstaande woningen in de wijk, hoe groter de Nimby-effecten in die wijk.
- 2a. Hoe groter het aantal vrijstaande woningen in de wijk, hoe groter het aantal koopwoningen in die wijk.
- 2b. Hoe groter het aantal koopwoningen in de wijk, hoe groter de Nimby-effecten in die wijk.
3. Hoe langer de woonduur van omwonenden in de wijk, hoe groter de Nimby-effecten in die wijk.
- 4a. Hoe langer de woonduur van omwonenden in de wijk, hoe groter de saamhorigheid in de wijk.
- 4b. Hoe groter de saamhorigheid in de wijk, hoe kleiner de Nimby-effecten in die wijk.

Overige factoren

5. Hoe kleiner de afstand van de eigen woning tot de zorginstelling, hoe groter de Nimby-effecten.
6. Hoe minder geschikt de locatie wordt bevonden door omwonenden, hoe groter de Nimby-effecten.
7. Hoe onproportioneler het aantal personen met een verstandelijke beperking over de stad wordt verspreid, hoe groter de Nimby-effecten in de wijk.
8. Hoe groter het aantal mensen met een verstandelijke beperking in de woonvorm, hoe groter de Nimby-effecten in de wijk.
- 9a. Hoe groter het aantal mensen met een verstandelijke beperking in de woonvorm, hoe groter de woonvorm.
- 9b. Hoe groter de woonvorm, hoe groter de Nimby-effecten in de wijk.
10. Hoe groter het verschil tussen het denken en doen van omwonenden en mensen met een verstandelijke beperking, hoe groter de Nimby-effecten in de wijk.
- 11a. Hoe groter het verschil tussen het denken en doen van omwonenden en mensen met een verstandelijke beperking, hoe meer overlast men verwacht van mensen met een verstandelijke beperking.
- 11b. Hoe minder overlast beperkende maatregelen er worden genomen, hoe meer overlast men verwacht van mensen met een verstandelijke beperking.
- 11c. Hoe meer overlast men verwacht van mensen met een verstandelijke beperking, hoe groter de Nimby-effecten in de wijk.
12. Hoe hoger de mate van communicatie van gemeenten en zorginstellingen met omwonenden, hoe kleiner de Nimby-effecten in de wijk.
13. Hoe meer overlast beperkende maatregelen er worden genomen, hoe kleiner de Nimby-effecten in de wijk.

3.2 Methodologie

Bij onderhavig onderzoek is sprake van een diepteonderzoek. Uit de literatuur blijkt immers dat er vele factoren van invloed zouden kunnen zijn op de mate van weerstand bij de realisatie van een zorginstelling in de wijk. Zoals in vorige subparagraaf reeds is aangegeven, wordt in dit onderzoek niet aan al deze factoren aandacht besteed, zoals dat in een breedteonderzoek wel zou gebeuren (Verschuren, 2007). Enkel de variabelen zoals opgenomen in het subsysteem 'Omgeving' worden verder uitgewerkt en aan de hand van vier casestudies nader onderzocht.

Door het nader onderzoeken van de vier casestudies kan het probleem tot op detailniveau benaderd worden, wat er echter wel voor zorgt dat de resultaten moeilijk te generaliseren zijn. Hoewel diepteonderzoek er vaak toe leidt dat de kennis met minimale onzekerheid onderbouwd kan worden, is dat in dit onderzoek niet helemaal het geval. Door tijdsbeperkingen zullen slechts vier cases bekeken worden. Dit geringe aantal zorgt ervoor dat de onzekerheid waarmee uitspraken gedaan kunnen worden, niet tot minimum gereduceerd kan worden. Voor meer zekerheid zouden meerdere cases bekeken moeten worden, wat gezien de tijd helaas niet mogelijk is.

Het onderzoek is kwalitatief van aard. In het causale model worden wel een aantal variabelen genoemd, maar deze zijn nog vrij globaal en hebben nog een ruime betekenis. Gedurende het onderzoek worden de betekenissen van de variabelen steeds meer vastgelegd.

Het onderzoek zal plaatsvinden in de vorm van een interview met omwonenden van de kleinschalige woonvorm met zorg in de wijk. Gekozen is voor deze vorm omdat het een open benaderingswijze heeft en derhalve meer vrijheid bestaat om op bepaalde onderwerpen dieper in te gaan en op andere onderwerpen minder diep. Zo wordt geprobeerd om middels gerichte vragen (aan de hand van een topiclijst) te achterhalen of de hypothesen zoals deze in de vorige paragraaf zijn gesteld, kloppen of verworpen kunnen worden. Indien het laatste blijkt gedurende het interview, kan in het vraaggesprek alsnog achterhaald worden welke variabelen dan wel ten grondslag liggen aan de weerstand van de omwonenden. Dit is bij een enquête (kwantitatieve onderzoeksmethode) in mindere mate mogelijk doordat dit vraaggesprek meer gesloten is (Verschuren, 2007).

Naast het afnemen van interviews zal ook middels bureauonderzoek naar relevante gegevens gezocht worden. Hierbij kan gedacht worden aan het analyseren van bezwaarschriften, zienswijzen en rechtspraak. Daarnaast kan het bijvoorbeeld gaan om een tabel van het Centraal Bureau voor de Statistiek met daarin sociaal-demografische cijfers van de wijken die worden onderzocht. Deze cijfers dienen echter in eerste instantie als achtergrond informatie, op basis waarvan voorafgaand aan de interviews een beeld geschetst kan worden inzake de buurt waar de interviews worden afgenomen.

Het onderzoek zal voornamelijk tot stand komen door zelf actief gegevens te verzamelen en te analyseren, oftewel empirisch onderzoek in het veld. De voornaamste reden hiervoor is dat er over dit specifieke onderwerp, de mate waarin de (sociaal-economische en fysieke) karakteristieken van de wijk van invloed zijn op de Nimby-effecten, weinig literatuur te vinden is. Over andere invloedsfactoren is meer informatie te vinden.

Op basis van het bovenstaande is het duidelijk dat de gekozen onderzoeksstrategie het beste getypeerd kan worden als 'hiërarchische vergelijkende casestudy'. Bij deze casestudy zal een klein aantal onderzoekseenheden bekeken worden (vier), waarbij voornamelijk sprake is van een kwalitatieve analyse.

De casestudy zal in de meeste gevallen onderzoek op locatie betreffen. Hierbij moet voornamelijk gedacht worden aan open interviews met omwonenden, gemeenten, zorginstellingen en projectontwikkelaars, om zodoende hun ervaringen en meningen te peilen.

Daarnaast wordt zowel methoden- als bronnentriangulatie toegepast. Door met meerdere methoden en bronnen te werken kan meer diepgang in het onderzoek gegenereerd worden (Verschuren, 2007). Zo worden zowel documenten van gemeenten als interviews met bewoners en interviews met zorginstellingen gebruikt om een zo onbevooroordeeld mogelijk beeld te schetsen van de geuite bezwaren in de verschillende cases.

Ook is er sprake van een selectieve steekproef. Dat wil zeggen, de vier cases zijn van tevoren geselecteerd op basis van een aantal eigenschappen, die uit het vooronderzoek al naar voren kwamen. Als het onderzoeksmodel nogmaals in ogenschouw genomen wordt, is dit als volgt terug te zien:

- Case 1 en 2 hebben betrekking op wonen met zorg in een wijk in stad, waarbij beide cases onafhankelijk van elkaar gekozen worden;
- Case 3 en 4 hebben betrekking op wonen met zorg in een buurt in een dorp, waarbij eveneens beide cases onafhankelijk van elkaar gekozen worden.

Nadat de interviews voor alle cases zijn afgenomen, worden de cases 1 en 2 onderling vergeleken, evenals dat met de cases 3 en 4 gebeurt. Op die manier kan geprobeerd worden iets te zeggen over Nimby in respectievelijk dorpen en steden. Vervolgens worden de cases 1 en 2 met de cases 3 en 4 vergeleken. Gekeken wordt of er verschillen dan wel overeenkomsten waarneembaar zijn tussen Nimby in dorpen in steden.

De omgeving (stad/dorp) geldt dan ook bij alle vier de cases als onafhankelijke variabele. Wanneer de cases op deze manier met elkaar vergeleken worden, kan iets gezegd worden over de mate waarin de omgeving van invloed is op de Nimby-houding van omwonenden. Eventueel kan in een interview gezocht worden naar andere invloedsfactoren (zie overige subsystemen in het causaal model). Hier is echter in eerste instantie geen sprake van, maar kan eventueel worden toegepast indien blijkt dat de omgeving geen enkele rol speelt bij de weerstand van omwonenden bij de komst van wonen met zorg in hun wijk.

4. Casusbeschrijving stad: Enschede – Weldammerbos

Enschede is een stad in het oosten van Nederland in de provincie Overijssel. De stad had op 1 januari 2010 ongeveer 157.050 inwoners (CBS Statline, 2011). Ten noordwesten van Enschede liggen de steden Hengelo en Almelo. Ten zuidoosten van de gemeente Enschede ligt de Duitse grens, op nog geen vijf kilometer van de stad Enschede.

4.1 Situatieschets Weldammerbos

Het Weldammerbos is een klein villapark in het zuidwesten van Enschede. Het villapark kent tien vrijstaande villa's, waarvan er zeven gelegen zijn aan de straat Weldammerbos en drie aan de Helmerzijdeweg. De villa's maakten oorspronkelijk deel uit van het plan 'Weldammerpark'. In dit plan zouden tien kavels uitgegeven worden voor de bouw van de huidige villa's. Daarnaast zouden de bewoners gezamenlijk mee betalen aan de realisatie van een eigen park. Dit park is er nooit gekomen.

De eerste kavels in het plan zijn in 1999 verkocht. De eerste woningen stonden er een jaar later. De laatste woningen zijn in 2003 opgeleverd. Inmiddels bestaat de buurt dan ook ongeveer acht jaar in zijn huidige vorm.

De wijk is gesitueerd aan de rand van Enschede. Winkelvoorzieningen bevinden zich op loopafstand in de naastgelegen wijk. Daarnaast is het centrum van Enschede goed bereikbaar met de fiets, auto en het openbaar vervoer. Door de ligging aan de rand van de stad is ook het buitengebied, met diverse recreatiemogelijkheden, dichtbij.

In 2007 heeft zorgverlener Aveleijn de woning Weldammerbos 17 gekocht. Omdat het bestemmingsplan het niet toestond dat de woning in gebruik genomen zou worden voor het zelfstandig wonen van meerdere personen met een verstandelijke handicap, is op 10 januari 2008 een omzettingsvergunning aangevraagd. Deze is op 17 januari 2008 verleend. Door deze vergunning werd het mogelijk om meerdere zelfstandige woonruimten te creëren achter één gezamenlijke voordeur. In het pand is 24 uur per dag begeleiding aanwezig. In totaal zijn hier vijf cliënten ondergebracht. Het betreft hier "jongens met een stoornis in het autistisch spectrum" (Aveleijn, z.d.).

4.2 Buurtbewoners

De woning die centraal staat in deze case is Weldammerbos 17. Deze woning, eigendom van Aveleijn, is gelegen aan een doodlopende straat waarin naast de betreffende woning nog eens zeven villa's staan. Daarnaast horen twee villa's aan de Helmerzijdeweg ook bij het villaparkje. Het perceel van Aveleijn grenst aan deze twee woningen aan de Helmerzijdeweg, evenals aan een woning aan het Weldammerbos.

Onder de bewoners van het villaparkje zijn interviews afgenomen met betrekking tot hun mening en houding ten aanzien van de eigen woning, verstandelijk gehandicapten in het algemeen, de buurt, de verstandelijk gehandicapte burens en de weerstand die men al dan niet heeft geboden tegen de komst van een woonruimte voor mensen met een verstandelijke handicap in de buurt. In totaal zijn zeven van de negen gezinnen geïnterviewd. De topiclist voor dit interview is opgenomen in bijlage 1.

Woonsituatie

De woningen in het villapark zijn allen redelijk grote vrijstaande woningen. Alle woningen zijn eigendom van de betreffende bewoners. De meeste bewoners zijn de eerste eigenaar van de woning en hebben de woning dan ook zelf laten bouwen. Dit betekent dat de meeste bewoners reeds zeven tot elf jaar in de buurt wonen. Een respondent geeft aan slechts vier jaar in de buurt te wonen. De huishoudenssamenstelling verschilt in de buurt. Onder de respondenten zitten vier gezinnen met opgroeiende kinderen, twee tweepersoonshuishoudens en een eenpersoonshuishouden.

Voor een groot deel van de respondenten was de ligging van de kavel de voornaamste reden om in deze buurt te komen wonen. Als toelichting hierop worden onder andere genoemd "mooi aan de rand van de stad", "dicht bij het centrum en de snelweg", "dicht bij de school", "in een mooie buurt" en "een gesloten wijkje". Ook het

type woning dat gebouwd mocht worden op de kavel was een voorname reden om de kavel te kopen. Vijf respondenten geven dit aan. Een aantal huishoudens geeft aan dat het dan ook om “het complete plaatje” ging.

Geen van de respondenten gaf aan dat hij of zij voorheen al enkele bewoners van de wijk kende. Dit kan dan ook geen reden zijn geweest om zich in de wijk te vestigen. Wel geeft een van de bewoners aan dat hij voorheen in de omgeving van de huidige woning heeft gewoond. Een ander huishouden geeft aan dat omgeving helemaal nieuw was, aangezien ze afkomstig is uit het westen van het land.

Er is geen intensief contact tussen burens onderling. Het merendeel van de respondenten geeft aan dat men het contact “goed” vindt, maar dat het wel beperkt blijft tot groeten, een praatje maken op straat en elkaar helpen indien nodig. Als voorbeelden hiervan worden genoemd “op de hond en/of het huis passen als de burens op vakantie gaan” en “elkaar waarschuwen op het moment dat een storm schade had gemaakt aan de woning van de burens”. Een enkeling geeft aan af en toe bij bepaalde burens op de koffie te gaan. Er is geen buurtvereniging en er worden geen gezamenlijke activiteiten ondernomen.

Op de vraag of er saamhorigheid heerst in het straatje wordt verdeeld gereageerd, al geven de meeste respondenten aan dat “iedereen vrij voor zich is”. Een enkeling geeft aan dat hij wel een bepaalde mate van saamhorigheid ervaart in de zin van “het voor elkaar klaar staan”, maar dat de buurt verder niet hecht is. Er is geen sprake van het ‘ons-kent-ons’ principe.

Gehandicapten

Een groot deel van de respondenten was reeds bekend met mensen met een handicap. De wijze waarop men eerder in contact is gekomen met mensen met een verstandelijke handicap loopt uiteen van “via vrienden” tot “familie” en “werk”. Een aantal respondenten werkt in de gezondheidszorg en is zodoende met dergelijke cliënten in contact gekomen. Verder geven enkele bewoners aan dat er in de omgeving van het villapark een zorginstelling met psychiatrische zorg gevestigd is.

De beeldvorming ten aanzien van mensen met een verstandelijke beperking was overwegend positief op het moment dat Aveleijn de woning aan het Weldammerbos 17 kocht. Men verwachtte nauwelijks overlast. Een aantal buurtbewoners geeft aan geen bezwaar te hebben dat er mensen met een verstandelijke beperking in de straat kwamen wonen, omdat “deze mensen er ook bij horen”. Een van de bewoners verwoordt dit als volgt: “De gehandicapten hebben toch ook recht om ergens te wonen?! Als het nou om een opvang voor drugsverslaafden of een blijf-van-mijn-lijfhuis ging had ik er meer problemen mee”.

De buurtbewoners hebben nauwelijks contact met de cliënten van Aveleijn. Dit komt enerzijds doordat de meeste huishoudens overdag niet thuis zijn, evenals de cliënten van Aveleijn. Anderzijds hebben enkele bewoners het gevoel dat de cliënten ook door de Aveleijn worden afgeschermd van de buitenwereld. Dit gevoel komt vooral voort uit het feit dat slechts één cliënt zich ooit op straat vertoont. Het contact tussen buurtbewoners en de cliënt beperkt zich op dat moment tot groeten en een praatje maken. Bij elkaar op visite gaan of gezamenlijke activiteiten ondernemen gebeurt niet. Een bewoner geeft expliciet aan hier wel open voor te staan.

De buurt ondervindt nauwelijks overlast van de burens met een verstandelijke beperking. Dit heeft er onder andere mee te maken dat de cliënten nauwelijks (zelfstandig) op straat te zien zijn. Wel kunnen ze ooit luidruchtig zijn of schuttingtaal uitslaan wat goed hoorbaar is. Dit leidt op zich niet tot veel problemen, al kunnen enkele buurtbewoners zich wel voorstellen dat de gezinnen met opgroeiende kinderen hier wat meer problemen mee hebben dan andere gezinnen. Daarnaast geven enkele buurtbewoners aan dat de taxibusjes waarmee de cliënten gehaald worden om naar de dagbesteding te gaan, wel eens voor overlast zorgen. Sommige chauffeurs rijden vrij stevig door het kleine straatje, claxonneren luid of blokkeren wel eens de weg. Ook dit zorgt echter niet voor grote problemen.

Weerstand

De weerstand vanuit omwonenden is ontstaan na een brief vanuit Aveleijn (december 2007) waarin kenbaar werd gemaakt dat de stichting het betreffende pand had aangekocht en waarin de verdere plannen werden aangekondigd. Hierop zijn enkele buurtbewoners bij zichzelf te rade gegaan of ze zich al dan niet in de plannen konden vinden. Later organiseerde Aveleijn een bijeenkomst waarbij de ze buurt verder inlichtte over de

plannen en buurtbewoners de kans gaf om vragen te stellen. Hierna is men met enkele buurtbewoners rond de tafel gaan zitten.

Ook heeft een van de bewoners een brief opgesteld om daarin zijn ongenoegen te uiten. Hiermee is hij in de buurt rondgegaan op zoek naar andere omwonenden die de brief, en daarmee het ongenoegen, wilden ondertekenen. Uiteindelijk hebben slechts drie omwonenden de brief ondertekend. Deze is bij de gemeente Enschede op 29 januari 2008 ingediend als bezwaarschrift tegen de verleende omzettingsvergunning. Dit bezwaar is uiteindelijk op 26 mei 2008 ongegrond verklaard. De ondergetekenden van de brief hebben daarop besloten de zaak niet voor de rechter te brengen.

4.3 Argumenten

Bij het bezwaar tegen de omzettingsvergunning voor het pand aan het Weldammerbos 17 zijn verschillende argumenten van weerstand aangedragen. Deze zijn aan de hand van de in hoofdstuk 2 en 3 genoemde categorisering (locatie-, instelling-, cliënt-, proces- en omgevinggericht) geanalyseerd.

Locatiegericht

De weerstand vanuit omwonenden wordt enkel geuit door directe burens van de kleinschalige woonvorm aan het Weldammerbos 17. Deze weerstand is gebaseerd op eventuele geluidsoverlast, maar voornamelijk op privacy. Zo zou het mogelijk zijn om vanuit de woning van Aveleijn in de aangrenzende tuinen te kijken. De afstand tussen de woonvorm en de eigen woning lijkt hierbij dus een rol te spelen.

Enkele buurtbewoners hebben het idee dat de buurt niet geschikt is voor mensen met een verstandelijke handicap. Hierbij gaat het om zowel bewoners die de brief hebben ondertekend als bewoners die dat niet hebben gedaan. Het is een gesloten buurt waarin iedereen voor zich leeft. Overdag is er in de straat weinig te beleven en voorzieningen liggen toch wel een eindje van de buurt vandaan. Vanuit het oogpunt van integratie van mensen met een verstandelijke beperking in de samenleving lijkt de buurt dan ook niet geschikt. Daarnaast denkt een bewoner dat de omgeving voor mensen met autisme te druk is, mede door het lawaai van de snelweg A35. Echter, de buurtbewoners geven toe geen goed zicht te hebben op de precieze vorm van de handicap van de cliënten. Het zou dus ook zo maar kunnen zijn dat de cliënten juist wel gebaat zijn bij deze woonvorm in dit type buurt.

Een van de bewoners, eveneens geen bewoner die weerstand heeft geboden, vindt het wel een opmerkelijke keuze van Aveleijn om juist in deze buurt een woning voor 'slechts' vijf cliënten aan te kopen, gelet op de gemiddelde woningwaarde en koopprijs in de straat. De stichting krijgt immers geldelijke steun vanuit de staat om dergelijke projecten te betalen. Een goedkopere woning elders zou volgens deze bewoner ook wel volstaan voor dit soort cliënten.

Het pand van Aveleijn is niet de enige zorglocatie in de omgeving. Niet zo ver van het villaparkje, aan de andere zijde van de A35, is het Twents Psychiatrisch Ziekenhuis gelegen. Verder zijn er bij de bewoners geen zorginstellingen of woonzorgcombinaties in de omgeving bekend.

Instellinggericht

De buurtbewoners hebben geen enkele moeite met de omvang van de woonvorm of het aantal cliënten. Een aantal van de omwonenden geeft aan dat zolang er geen overlast is, de omvang ook niet uitmaakt. Wel geeft een bewoner aan dat wanneer er meer cliënten in de straat komen wonen, dit misschien te veel wordt voor de kleine buurt. Een andere bewoner geeft dit eveneens aan en voegt daar nog aan toe dat dit wellicht voor meer overlast zal zorgen.

Cliëntgericht

Mede door de positieve beeldvorming van mensen met een verstandelijke beperking vinden de bewoners het niet zo erg dat een groep mensen met een dergelijke verstandelijke beperking in de buurt is komen wonen. Toch speelt het type cliënt wel degelijk een rol. Meer dan de helft van de respondenten geeft namelijk te kennen dat men liever mensen met een verstandelijke handicap in de buurt heeft, dan een woonzorgcompex voor ex-drugverslaafden of een blijf-van-mijn-lijf-huis. Dit omdat bij de laatste twee typen woonzorgcombinaties veel meer overlast wordt verwacht. Dit idee wordt voornamelijk gevoed door verhalen die men hoort of leest in de media.

Zoals reeds eerder vermeld is, zorgen de verstandelijk gehandicapten in de buurt nauwelijks voor overlast. Dat er mensen met een verstandelijke beperking in de buurt wonen is dan ook voor geen van de omwonenden een reden om te gaan verhuizen. Ook wanneer men in de toekomst ergens anders zou gaan wonen, zouden de meeste buurtbewoners het geen bezwaar vinden om opnieuw bij mensen met een verstandelijke beperking in de buurt te gaan wonen. Wel geeft een enkeling aan dat het proces dan beter moet verlopen zodat de buurtbewoners duidelijk weten waar ze aan toe zijn. Een van de bewoners geeft aan dat ze verstandelijk gehandicapten in de toekomst “niet zou opzoeken om naast te gaan wonen”, voornamelijk vanwege de angst voor mogelijke overlast.

Procesgericht

Wat duidelijk naar voren gekomen is tijdens de interviews, is dat de communicatie niet al te best was. Enkel vanuit Aveleijn werd in die periode iets vernomen. De stichting stuurde namelijk eind 2007 een brief naar de omwonenden om de voorgenomen plannen aan te kondigen. Ook werden de buurtbewoners uitgenodigd op een informatieavond om kennis te maken met de stichting, waarbij ook de gelegenheid werd ingeruimd om vragen te stellen. Enkele bewoners geven aan dat dit een duidelijke voorlichtingsbijeenkomst was, waarbij duidelijk kenbaar werd gemaakt dat het ging om cliënten met een stoornis in het autistisch spectrum. Wel geven buurtbewoners aan dat men in de toekomst ook graag kennis zou maken met de cliënten die in de woning gehuisvest zouden worden. Het worden immers wel burens. Dit is tot op heden nog niet gebeurd. Er is wel eens een open huis georganiseerd, maar daar waren de cliënten niet bij aanwezig. Een aantal buurtbewoners onderkent dat dit wellicht te maken heeft met de handicap van deze cliënten.

Was de informatievoorziening vanuit Aveleijn al niet uitgebreid, de gemeente heeft in die tijd vrijwel niets van zich laten horen. Dit nemen diverse bewoners de gemeente nog steeds kwalijk. De crux zit hem volgens de buurtbewoners die bezwaar hebben gemaakt in het feit dat de gemeente gedurende het proces niet naar de buurtbewoners wilde luisteren.

Om de huidige woonzorgcombinatie aan het Weldammerbos 17 mogelijk te maken is namelijk een omzettingsvergunning afgegeven voor onbepaalde tijd. De angst bij de bezwaarmakers is niet zozeer gericht op de huidige bewoners met een verstandelijke beperking, maar meer op de toekomst. De bezwaarmakers wilden namelijk voorkomen dat in de toekomst andere groepen zorgbehoevenden, zoals ex-drugsverslaafden of mensen met een psychiatrische stoornis, van de huidige fysieke en beleidsmatige situatie gebruik zouden kunnen maken. Zij zouden dan ook liever zien dat Aveleijn een tijdelijke ontheffing van het bestemmingsplan had gekregen, waarbij op het moment dat de stichting het pand verlaat, de oude situatie hersteld wordt en de oude bestemming weer op de kavel van toepassing is. De bezwaren zoals deze kenbaar zijn gemaakt in de hoorzitting van de gemeente, zijn niet te harte genomen.

Veel buurtbewoners vinden dat ook de rol van de media in deze zaak erg onevenwichtig was. Veel buurtbewoners geven aan dat de berichtgeving eenzijdig was en niet op de waarheid gebaseerd. Het krantenartikel uit TC Tubantia (2008), dat ik als startpunt had genomen voor deze case en de interviews, werd met hoongelach weggewuifd. De kop “Villabewoners: geen gehandicapten als burens” is bij velen van hen in het verkeerde keelgat geschoten. Een aantal gaf aan daar ook in het dagelijkse leven mee geconfronteerd te zijn, doordat mensen meegingen in de berichtgeving en het belachelijk vonden dat de buurtbewoners de gehandicapten uitsloten uit hun villaparkje. Dit terwijl de meesten vrij positief waren over de komst van de verstandelijk gehandicapten, maar voor de toekomst juist meer zekerheid wilden.

Voor wat betreft overlast beperkende maatregelen heeft Aveleijn zich constructief opgesteld. Zo is bij de bewoners bekend dat een van de cliënten een geluidsgeïsoleerde kamer heeft. Dit omdat hij vrij luidruchtig kan zijn. Daarnaast heeft de stichting op last van directe omwonenden de ramen van enkele kamers op de bovenverdieping dusdanig ondoorzichtig gemaakt dat de cliënten niet bij de burens in de tuin kunnen staren. Hiermee wordt de privacy van de omwonenden zoveel mogelijk gewaarborgd.

Omgeving

De meeste bewoners van de buurt zijn de eerste eigenaar van de woning en wonen reeds zeven tot elf jaar in de wijk. Een van de respondenten, een van de bezwaarmakers nota bene, geeft aan pas vier jaar in de buurt te wonen. Ondanks dat de meeste bewoners dus al geruime tijd in dezelfde buurt wonen is er van saamhorigheid geen sprake. Buurtbewoners hebben onderling wel goed contact, maar bij elkaar op de koffie gaan of een gezamenlijke activiteit ondernemen gebeurt zeer incidenteel.

In het villaparkje staan tien redelijk grote vrijstaande koopwoningen. Het ligt daarom in de lijn der verwachtingen dat de angst voor waardedaling van de woning een belangrijk tegenargument was bij het bezwaar tegen de omzettingsvergunning. Enkel bij de directe burens bestaat deze angst, al benadrukt een van hen dat dit niet de hoofdreden was. Een andere bezwaarmaker geeft zelfs toe dat waardedaling door de aanwezigheid van een kleinschalige woonvorm voor mensen met een verstandelijke beperking moeilijk te bewijzen is. Wel denkt hij, op basis van ervaringen uit zijn voormalige beroepsveld (vastgoed), dat het zeker een rol zal spelen. Bovendien denkt hij dat de “verkoopbaarheid van de woning wel moeilijker wordt op de lange termijn, als de woonvorm permanent blijft”. Een andere bezwaarmaker gaat hierin mee en denkt dat het afhankelijk is van het type cliënt dat in de woonvorm woont, of de waarde van de woning zal dalen. Wanneer in de toekomst een doelgroep met meer te verwachte overlast in de woning gehuisvest zal worden, zou dit eventueel voor een waardedaling kunnen gaan zorgen.

4.4 Conclusie

Typen bezwaren

In Enschede werden alle drie de typen bezwaren, zoals deze door Ennen en Ashworth worden onderscheiden, geuit. Een algemeen bezwaar dat geuit werd, is de ongeschikte locatie. Het straatje ligt ver van voorzieningen en er is bovendien weinig te beleven. Dit komt de integratie van de cliënten niet ten goede. Het hele proces draaide om een procedureel bezwaar. De bewoners wilden namelijk dat de gemeente een andere manier koos om de woonvorm mogelijk te maken. Nu is er voor gekozen om een permanente omzetting te vergunnen, terwijl de bewoners liever een tijdelijke ontheffing van het bestemmingsplan zagen. Een ander procedureel bezwaar van omwonenden was dat ze te weinig inspraak hebben gehad in de planvorming. Ten slotte zijn er nog enkele bijzondere bezwaren ingediend. Deze hebben onder andere te maken met de privacy, die geschonden zou worden doordat de cliënten vanuit de woning rechtstreeks in de tuinen van de aangrenzende woningen kunnen kijken. Hier zijn maatregelen tegen geëist, en met succes. De betreffende ramen zijn afgeplakt. Een ander bijzonder bezwaar had betrekking op de waardedaling van de woningen die direct aan de woonvorm grenzen. De bewoners van deze woningen zijn bang dat hun woning minder waard wordt nu er mensen met een verstandelijke beperking naast wonen.

Type Nimby

Gezien het bovenstaande lijkt het er op dat Nimby A aan de orde is. Vooral de bijzondere bezwaren kunnen er op duiden dat er een relatie is met Nimby. Vooral het puntje privacy geeft de doorslag. De vraag is namelijk waarom de omwonenden juist nu pas bezwaar maken tegen het feit dat de bewoners van Weldammerbos 17 rechtstreeks zicht hebben in hun tuinen en dat ze eisen dat deze ramen afgeplakt worden. Aangenomen mag worden dat dit zicht er ook ten tijde van de vorige bewoners van Weldammerbos was. Destijds leverde dit geen problemen op. Dit duidt er dus op dat puur vanwege de doelgroep bezwaar is gemaakt. Dit in combinatie met de positieve beeldvorming ten aanzien van kleinschalige woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking in de wijk, geeft aan dat Nimby A aan de orde is. Hoewel men wel kritischer is gaan kijken naar het nut van dergelijke woonvormen en de geschiktheid van de gekozen locatie, is het beeld ten aanzien van deze woonvormen in het algemeen niet negatief geweest. Hierdoor kunnen Nimby B en C uitgesloten worden.

Nimby-factoren

De saamhorigheid in de buurt was niet aanwezig. Tevens was te zien dat in de wijk enkel de directe burens van Weldammerbos 17 de bezwaarbrief ondertekenden. De overige buurtbewoners hadden niets tegen de ontwikkeling en kenden waarschijnlijk ook geen gevoel van loyaliteit richting de buurtbewoners die wel bezwaar wilden maken. Hierdoor bleef het verzet ‘slechts’ beperkt tot drie huishoudens. Het lijkt er dus op dat de mate van saamhorigheid hierbij invloed heeft uitgeoefend op de mate waarin weerstand werd geboden. Doordat er weinig saamhorigheid was namen buurtbewoners het niet voor elkaar op, op het moment dat een aantal van hen werd blootgesteld aan een ‘onwenselijke’ ontwikkeling. Dit terwijl enkelen van hen expliciet aangaven zich wel in te kunnen beelden dat je als directe buur weerstand biedt tegen een dergelijke ontwikkeling.

De meeste bezwaren zijn gericht op het proces. De bezwaarmakers, maar ook enkele andere buurtbewoners, vinden dat de informatievoorziening beter had moeten zijn. Zeker vanuit de gemeente was deze ondermaats. Aveleijn spande zich in voor de omwonenden, terwijl dit volgens de buurtbewoners eigenlijk een taak van de gemeente Enschede zou moeten zijn. De bezwaarmakers geven aan dat de gemeente niet wilde luisteren naar

voorstellen en argumenten die de zaak evenwel een doorgang zouden opleveren, maar met meer acceptabele gevolgen voor de lange termijn. De groep bewoners die bezwaar maakte wilde namelijk alleen voorkomen dat op de lange termijn ook andere bewoners met een zwaardere handicap in de woning gehuisvest zouden kunnen worden.

Nimby-angsten

Met deze laatste zin wordt eigenlijk al aangegeven waarop de bezwaren voornamelijk gebaseerd zijn, namelijk de angst voor onveiligheid. Men is bang dat de buurt onveiliger wordt als er op de lange termijn cliënten gehuisvest worden die voor meer overlast zouden kunnen zorgen. Maar waarom worden bepaalde typen cliënten op voorhand al bestempeld als typen die voor meer overlast zou zorgen. Een van de bewoners geeft aan dat dit beeld gevoed wordt door wat je ziet, hoort en leest in de media. De beeldvorming is dus van groot belang.

Bij geen van de buurtbewoners leeft een concrete angst voor een minder fijn leefklimaat door de aanwezigheid van mensen met een verstandelijke beperking in de buurt. Wel geeft een respondent, geen bezwaarmaker, aan dat het woongenot er met de komst van de cliënten van Aveleijn niet beter op is geworden, eerder minder.

Een soortgelijke conclusie kan getrokken worden als gekeken wordt naar de angst voor waardedaling van objecten. Hoewel dit voor slechts enkele bewoners een angst was, lijkt het daadwerkelijke verschijnsel moeilijk te bewijzen. Toch bleef een van de bezwaarmakers sceptisch bij de vraag of hij bang is voor waardedaling van de woning: "Mijn woning zal in iedere geval niet in waarde stijgen".

5. Casusbeschrijving stad: Hoensbroek – Slakke Weiden

Hoensbroek is een dorp in de gemeente Heerlen, gelegen de streek Parkstad in Zuid-Limburg. Het dorp telde op 1 januari 2011 20.272 inwoners (Swing Quickstep, z.d.). Hoewel het eigenlijk de bedoeling was om nog op een stad in te gaan, is uiteindelijk toch de keuze gevallen op Hoensbroek. Dit omdat Hoensbroek gelegen is binnen de dichtbebouwde stedelijke agglomeratie Parkstad, waardoor Hoensbroek min of meer als een wijk van de stad Heerlen te beschouwen is. Hoewel er in het dorp zelf vrij weinig stedelijke functies te vinden zijn, maken de ligging ten opzichte van Heerlen en het karakter van de betreffende buurt het zonder meer interessant om in deze buurt te gaan kijken hoe omgegaan wordt met de komst van een woonvorm voor mensen met een verstandelijke beperking.

5.1 Situatieschets Slakke Weiden

Slakke Weiden is een woonvorm in Hoensbroek, gelegen tussen de bebouwing van de Slakkenstraat, maar met een eigen ingang aan het straatje Slakke Weiden. Het gebouw is in 2004 gebouwd op de plaats waar voorheen een oud lemen boerderijtje stond, met daarachter een braakliggende kavel. De buurt waarin de voorziening gelegen is, heet 'De Slak' en is een echte volksbuurt. De Slak vormt samen met de buurten Horst en Metten de wijk De Dem. Deze wijk is in de periode 1910-1920 gebouwd als huisvesting voor mijnwerkers die werkzaam waren in de nabijgelegen staatsmijnen. Volgens woningbouwcorporatie Woonpunt is "Slak-Horst-Metten de oudste buurt van Hoensbroek De Dem met een vriendelijke en karakteristieke uitstraling. Het is een kleine buurt met betrokken bewoners" (Woonpunt, z.d.).

Voor de bouw van Slakke Weiden is in 2002 een vrijstellingsprocedure volgens artikel 19 lid 2 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening gevolgd, waarna in datzelfde jaar ook de bouwvergunning is verleend. Er werden geen zienswijzen of bezwaren ingediend.

Zoals gezegd is woonvorm Slakke Weiden gelegen tussen de bebouwing van de Slakkenstraat, maar heeft het een eigen ingang aan de Slakke Weiden. De woonvorm is dan ook het enige adres in dit straatje. De woningen in de Slakkenstraat waar de woonvorm tussenin gelegen is, zijn allen kleine geschakelde huurwoningen. Vrijwel de gehele buurt bestaat uit dit type woning. Aan de overzijde van de woonvorm zijn vlak voor de komst van de woonvorm enkele geschakelde woningen in het koopsegment verrezen.

De woonvorm Slakke Weiden biedt plaats aan 25 cliënten. Hierbij gaat het voornamelijk om senioren met een matige, ernstige of zeer ernstige beperking, die vaak een intensieve behoefte hebben aan zorg vanwege hun meervoudige (complexe) handicap.

5.2 Buurtbewoners

Hoewel de woonvorm zelf aan de Slakke Weiden gelegen is, zijn de interviews allen in de Slakkenstraat afgenomen. Dit omdat de woonvorm tussen de woningen aan deze straat is gebouwd. Onder de bewoners van deze woningen zijn interviews afgenomen met betrekking tot hun mening en houding ten aanzien van de eigen woning, verstandelijk gehandicapten in het algemeen, de buurt, de verstandelijk gehandicapte burens en de weerstand die men al dan niet heeft geboden tegen de komst van een extra woonruimte voor mensen met een verstandelijke handicap in de straat. In totaal zijn zeven gezinnen geïnterviewd. De topiclist voor dit interview is opgenomen in bijlage 1.

Woonsituatie

In dit deel van de Slakkenstraat zijn enkel geschakelde woningen aanwezig. Aan de zijde met de oneven nummers zijn dit kleine oude huurwoningen, gebouwd in de tijd dat deze mijnwerkersbuurt zijn eerste vormen kreeg. Aan de even zijde bevinden zich enkele rijen met wat nieuwere geschakelde koopwoningen. Deze woningen zijn ruim tien jaar geleden gebouwd. Onder de respondenten bevinden zich vijf huishoudens met een huurwoning en twee huishoudens met een koopwoning. De woonduur varieert tussen de 75 en 14 jaar. Drie respondenten wonen ongeveer 20 tot 30 jaar in de wijk. Ook qua huishoudenssamenstelling is er veel variatie. Zo wonen er gezinnen met opgroeiende kinderen, tweepersoonshuishoudens van middelbare leeftijd en eenpersoonshuishoudens (65+).

De keuze om hier te komen wonen is voor de huurders anders dan voor de kopers. Een van de kopers geeft aan dat hij hier is komen wonen omdat de woning “beschikbaar kwam”. Voor de huurders is vooral de buurt de voornaamste reden om zich hier te vestigen. Vrijwel alle respondenten met een huurwoning geven aan dat “de ouders in deze buurt woonden”. Daarnaast werd genoemd dat ze zelf “geboren en getogen” zijn in deze omgeving of dat de “man afkomstig was uit de wijk”. Naast de buurt wordt door enkele huurders ook benadrukt dat het type woning een rol speelde. Enkele respondenten geven aan dat de woning beschikbaar was voor een “acceptabele huurprijs”. De huurprijzen in de wijk liggen volgens enkele bewoners niet erg hoog. Een andere bewoner geeft aan vanwege gezinsuitbreiding op zoek te zijn gegaan naar een grotere woning, na eerst in een flat te hebben gewoond. De meeste omwonenden geven aan dat de buurt altijd mooi en prettig was om in te wonen. Tegenwoordig is dit echter niet meer het geval. Verschillende respondenten geven aan dat de wijk “verpaupert”. Dit komt mede doordat steeds meer nieuwe gezinnen zonder roots in de wijk zich hier vestigen. Een van de respondenten geeft aan dat er “te veel asociale” in de wijk komen wonen, wat criminaliteit met zich meebrengt, zoals “weetplantages”.

De bewoners hebben onderling goed contact. Op straat groet men elkaar en maakt men een praatje. Ook kan men bij hulp altijd bij een van de burens terecht. Vrijwel iedere respondent geeft aan ook af en toe bij iemand op visite te gaan. Een van de bewoners geeft specifiek aan dat dit enkel bij de directe burens gebeurt. Een andere bewoner geeft aan bewust niet te veel bij de burens op visite te gaan: “Dat moet je niet doen, als het fout gaat moet je er ook nog naast wonen”. De oudere bewoners geven aan dat het contact met de buurt de laatste jaren steeds minder is geworden. Er zijn steeds meer nieuwe mensen komen wonen en deze zijn toch vaak wat meer op zichzelf vinden de bewoners. Een van de bewoners geeft aan dat het contact met de mensen van 45 jaar en ouder goed is, maar met mensen met een jongere leeftijd niet zo veel te spreken.

In de buurt is een buurtvereniging actief. Deze organiseert gedurende het jaar meerdere activiteiten, zoals bowlen, een fietstocht, een dropping, een Sinterklaasviering, paaseieren zoeken, etc. Ook is er een rommelmarkt en een carnavalsavond. De meeste respondenten zijn geen lid meer van de buurtvereniging. De voornaamste reden is voor velen dat de kinderen te oud werden voor de meeste activiteiten. Wel benadrukken enkele bewoners dat het een goede buurtvereniging is. Een bewoonster geeft daarnaast aan ook buiten de buurtvereniging om met enkele buurtgenoten gezamenlijk activiteiten te ondernemen. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om kienen en kaarten.

Op de vraag hoe de saamhorigheid in de buurt het beste getypeerd kan worden, wordt verschillend geantwoord. De oudere generatie vindt veelal dat deze niet meer echt sterk is. Dit heeft zoals gezegd vooral te maken met de komst van nieuwe buurtbewoners. Deze hebben vaak geen roots in de buurt en zijn volgens buurtbewoners vaak wat meer op zichzelf. De oudere generatie betreurt dit dan ook ten eerste, en haalt bovendien aan hoe anders het was toen de buurt nog een echte mijnwerkersbuurt was. Een bewoonster geeft aan dat “toen de deur gewoon open kon blijven staan”. Tegenwoordig zou ze dat niet meer durven, ze typeert de saamhorigheid als “hopeloos”. Een andere bewoner geeft aan dat ook qua mentaliteit een groot verschil zit tussen de oudere en jongere generatie. Hij geeft hier een voorbeeld van: “Wij maken in de winter onze stoep sneeuwvrij en pakken die van onze oudere burens mee, zodat ze gerust over de stoep kunnen wandelen. De jongere generatie doet dit niet”.

Een bewoner van de koopwoningen woont nog niet zo lang in de buurt en erkent dat de oudere generatie onderling een betere band heeft. Hij geeft aan dat “de meesten elkaar wel kennen van zien en af en toe een praatje maken”. Verder vindt hij dat er een echte dorpse mentaliteit heerst, doordat de mensen elkaar wel kennen. Daarnaast wordt de saamhorigheid wel enigszins vormgegeven bij grote sportevenementen zoals een EK of WK voetbal. Dan kleurt de straat helemaal oranje en versieren de bewoners gezamenlijk de buurt.

Gehandicapten

De meeste omwonenden kenden reeds eerder, voordat de betreffende woonvorm aan de Slakke Weiden gerealiseerd werd, mensen met een verstandelijke beperking. Enkele bewoners kennen dergelijke cliënten “via kennissen”. Een bewoner geeft aan dat hij voorheen wel eens “via zijn werk wel eens bij sociowoningen kwam”. Twee respondenten geven aan voorheen niet eerder in contact te zijn gekomen met cliënten met een dergelijke handicap.

Het beeld ten aanzien van mensen met een verstandelijke beperking is overwegend positief. Enkele bewoners geven aan de gehandicapten “stakkers” en “zielig” te vinden. Wel erkennen ze dat het toch een beetje

onbekend is. Een andere respondent geeft aan liever niet te willen generaliseren. Wel zegt hij dat de kleinkinderen een beetje bang zijn voor de cliënten. Door meerdere omwonenden wordt wel benadrukt dat de buurt hen “net zo goed moet accepteren als andere mensen” en dat ze ook “recht hebben op een woonplek”. Enkele respondenten geven daarnaast aan dat we “zelf blijf mogen zijn dat wij en onze kinderen gezond zijn”.

Contact met de gehandicapten is er nauwelijks. De meeste bewoners geven aan dat de mensen met een beperking wel eens een ommetje maken door de buurt. Als men ze dan tegen komt zegt men ze gedag of zwaait naar hen. Een praatje maken gebeurde in het verleden wel en dan met name met een bepaalde cliënt. Sinds deze echter overleden is gebeurt dit zelden. Een van de bewoners zegt dit bewust te vermijden. Uit eerdere ervaringen met dergelijke cliënten weet hij namelijk dat ze je kunnen “claimen”, “een vinger is voor hen de hele hand”. Twee andere bewoners geven eveneens aan wat meer afstand te houden. Hun reden hiervoor is dat “met de cliënten niet zo goed te communiceren is”, “ze hebben hun eigen leventje”.

Weerstand

Tegen de komst van de woonvorm voor mensen met een verstandelijk gehandicapten is geen weerstand geboden. In een telefoontje met de gemeente benadrukt deze zelfs dat er destijds geen enkel bezwaarschrift is ingediend.

5.3 Argumenten

Hoewel er geen weerstand is geboden in de wijk, is het toch interessant om te kijken of er wel enige wrang onder omwonenden bestond inzake de realisatie van de woonvorm en waarom dit niet heeft geleid tot formele weerstand. Daarnaast is de omwonenden het lijstje met de in hoofdstuk 3 veronderstelde weerstandsfactoren (locatie-, instelling-, cliënt-, proces- en omgevinggericht) voorgehouden.

Locatiegericht

In de omgeving zijn nog enkele zorgvoorzieningen meer gevestigd. Zo is in 2006 aan de Sint Jansstraat een zelfde soort woonvorm geopend door Pergamijn. Deze ligt hemelsbreed op ongeveer 500 meter van de woonvorm Slakke Weiden. Ook de woonvorm Nieuw Zuiderhaven ligt niet zo ver van Slakke Weiden vandaan. Wat verder weg liggen de woonvorm Akkerweide, de Lucaskliniek en Mitralis Diagnostisch Centrum. De buurtbewoners hebben niet het idee dat met de komst van de woonvormen het aantal gehandicapten in de wijk wel erg veel wordt of dat deze onevenredig over Hoensbroek verspreid worden. Enkele van de woonvormen zijn niet eens bekend bij alle buurtbewoners.

Enkele omwonenden vinden de gekozen locatie wel vreemd en trekken deze dan ook in twijfel. In de buurt zelf zijn namelijk vrij weinig voorzieningen te vinden, al is het centrum relatief dichtbij. In de omgeving is echter nauwelijks groen, iets wat op de grote instellingsterreinen wel voldoende aanwezig was. Bovendien wordt de wijk steeds asocialer. Een van de bewoners geeft aan dat dit “zielig” is voor de cliënten, “zij kunnen er niets aan doen”.

De omwonenden die eigenaar zijn van de woning leven niet met de angst dat hun woning minder waard is geworden na de realisatie van de woonvorm. Een van de respondenten geeft laconiek aan: “het zou kunnen dat mijn huis moeilijker te verkopen is”.

Instellinggericht

Wat opmerkelijk is, is dat niemand het exacte aantal cliënten kent dat in de woonvorm woonachtig is. Een bewoner spreekt van 20 cliënten, een andere spreekt van 50 á 60 cliënten. Wel wordt benadrukt dat dit verder ook niet uitmaakt, omdat men toch geen overlast van de cliënten ondervindt.

Wel ondervindt men soms hinder van de grote bus die de cliënten ’s morgens komt halen om naar de dagopvang te brengen. Door de grootte van de bus ontstaan er wel eens onoverzichtelijke en gevaarlijke situaties. De bewoners vinden dit echter niet zo erg om er een probleem van te maken, “en dat moet het ook niet zijn”. Wat wel een groter probleem was, was de rotzooi die het personeel en leveranciers van de woonvorm op het pad (het huidige straatje Slakke Weiden) achter lieten. Ook de taxibusjes die wel achterom kwamen zorgden wel eens voor hinder. Dit werd echter goed opgelost nadat omwonenden de betreffende personen hierop aangesproken hadden en er bovendien melding van was gemaakt bij stichting Pergamijn.

Daarnaast geeft een van directe burens van de woonvorm aan dat de muur van de gebouw wel een probleem vormt. De hoge muur ontnemt namelijk een deel van het zonlicht dat voorheen nog in de tuin kon vallen. Ook was de bewoner niet te spreken over de manier waarop de erfafscheiding en het achterpad was vormgegeven. Hier heeft de bewoners echter geen bezwaar tegen gemaakt. De bewoner benadrukt namelijk, net zoals enkele ander buurtbewoners, dat men vooruit is gegaan met deze woonvorm ten opzichte van de oude situatie. Men is “blij met de cliënten die de buurt niet vervuilen en in een goed onderhouden gebouw wonen”, in plaats van het oude lemen huisjes dat er eerst stond. Bovendien is nu het achterpad (het huidige straatje Slakke Weiden) verlicht. Dit geeft een veiliger gevoel. Dit is een interessant punt, omdat dit overeenkomt met een stelling die enkel van Dear (1992) afkomstig is: Een goede uiterlijke verschijningsvorm beïnvloedt het gedrag van mensen positief.

Clientgericht

Vrijwel alle omwonenden geven aan geen last te ondervinden van de verstandelijk gehandicapte burens. Een respondent geeft aan dat hij wel eens lawaai hoort, “maar dat heb je bij kinderen of burens met ruzie ook: het hoort erbij”. Dit standpunt wordt door nog twee bewoners ondersteund. Opvallend is dat de omwonenden wel duidelijk kunnen omschrijven hoe de cliënten zich kunnen gedragen of wat ze kunnen roepen. Dit roept bij de omwonenden echter geen mijddgedrag of angst op, maar men vindt de cliënten “grappig”, “schattig” en “ontdeugend”. Ook benadrukt men dat er “totaal geen gevaar in de mensen schuilt”. Er speelt dan ook bij geen van de geïnterviewden een bepaalde angst voor onveiligheid of voor een minder fijn leefklimaat. Een van de bewoners geeft aan dat “de begeleiding ook wel inschat wie wel zelfstandig op straat kan komen en wie niet”. Hoewel dit ook door anderen ondersteund wordt, is een van de bewoners toch wel eens ooit bang voor een bepaalde cliënt. Hoewel ze weet dat deze niets doet is ze toch bang dat “dit ooit wel eens voor zal komen”.

Enkele bewoners geven aan dat het een ander verhaal zou zijn als het ging om de opvang van (ex-) drugsverslaafden. Hier wordt meer overlast van verwacht dan van de huidige doelgroep. Twee respondenten geven ook aan dat men meer overlast heeft van het “tuig” dat tegenwoordig in de buurt woont. Er zouden zelfs al mensen voor verhuist zijn. Een bewoner geeft expliciet aan om dezelfde reden naar een andere woning uit te kijken. De huisvesting van de mensen met een verstandelijke beperking in de naastgelegen woonvorm is voor geen van de respondenten een reden om te gaan verhuizen. Ook wanneer men in de toekomst in een nieuwe buurt zou gaan wonen, zou het voor de meeste respondenten geen probleem zijn om opnieuw bij een dergelijke doelgroep in de buurt te gaan wonen: “we hebben er immers geen overlast van”. Een van de bewoners geeft wel aan dat hij het “niet op zou zoeken”. Alleen als hij geen overlast heeft qua lawaai en parkeren zou hij bij een dergelijke woonvorm in de buurt gaan wonen.

Procesgericht

Over het proces zijn de meeste omwonenden wel tevreden. Een enkeling geeft echter aan dat vooraf niet voldoende duidelijk was om wat voor cliënten het precies zou gaan. Een van de bewoners geeft aan dat hij voorafgaand aan de realisatie van de woonvorm door de stichting Pergamijn en de woningbouwvereniging bezocht is om wat meer informatie te geven. Op het moment dat de woonvorm geopend was werd een open huis georganiseerd waarbij de hele buurt een kijkje kon komen nemen in het gebouw. Later heeft men ook kennis kunnen maken met de cliënten. Een van de omwonenden geeft aan dit als “leuk en goed” ervaren te hebben. Het was interessant om te weten hoe het gebouw precies in elkaar zit. Zo kwamen de bewoners onder andere te weten dat de wat lichter gehandicapten in de etagewoningen aan de straat wonen en de cliënten met een zwaardere handicap in de patio’s op het achterterrein.

Ook stelt Pergamijn zich constructief op ten opzichte van de buurtbewoners. De bewoners geven dan ook aan dat ze met klachten te allen tijde bij Pergamijn terecht kunnen en dat een zo passend mogelijke oplossing gezocht wordt. Bovendien vinden de buurtbewoners het prettig dat ze bij de woonvorm betrokken worden en andersom. Zo zijn de bewoners onlangs uitgenodigd om gezamenlijk het 5-jarig jubileum met de cliënten en verzorgers te vieren. Daarnaast worden ze regelmatig gepolst om vrijwilligerswerk te doen. De verstandelijk gehandicapten op hun beurt doen wel eens mee met carnavalsoptocht.

Omgevinggericht

Ondanks dat er steeds meer jongere gezinnen in de wijk komen wonen en daardoor de saamhorigheid wat verdwijnt, lijkt het er toch op dat er nog steeds een grote mate van saamhorigheid in de wijk aanwezig is als afgegaan wordt op de afgenomen interviews. De saamhorigheid heeft er echter niet voor gezorgd dat er geen weerstand is geboden. Geen van de cliënten komt uit de buurt en ook kennen de buurtbewoners vrijwel

niemand van het verzorgend personeel. De omwonenden zijn ook niet bij elkaar langs gegaan met de vraag hoe ze tegenover de geplande ontwikkelingen staan. Het lijkt er op dat ieder voor zich de afweging al had gemaakt om geen weerstand te bieden. Verschillende keren wordt dit door bewoners ook bevestigd: “we moeten er geen probleem van maken” en “we gaan daar niet over zeuren”.

Volgens de projectontwikkelaar is de buurt typisch een mijnwerkerskolonie: de mensen zijn veelal laaggeschoold en hebben een inkomen beneden modaal. De woningen zijn klein en men woont dicht op elkaar. Hierbij geldt volgens de projectontwikkelaar over het algemeen dat hoe dichter men op elkaar woont, hoe meer men rekening met elkaar moet houden en ook daadwerkelijk houdt.

Dat de ontwikkeling positief ontvangen is, ligt ten eerste voor een groot deel aan het feit dat het een vooruitgang was op de situatie voorheen. Daarnaast speelt volgens de projectontwikkelaar het sociaal-maatschappelijk niveau een grote rol bij de mate van acceptatie. Hij geeft aan dat hoe lager de mensen opgeleid zijn, hoe hoger het acceptatieniveau ligt. Lager opgeleiden handelen vaak meer vanuit emotie en gaan niet op internet uitpluizen hoe de vork in de steel zit.

Saamhorigheid kan volgens de projectontwikkelaar ook een rol spelen. Volgens hem komt het namelijk wel eens voor dat bepaalde omwonenden wel weerstand zouden willen bieden, maar dit vanwege de saamhorigheid in de wijk niet durven uit angst dat de buurt hen hier op aan kijkt.

5.4 Conclusie

Typen bezwaren

Uit de interviews komen wel enkele ongenoegen naar boven, maar deze zijn nooit formeel geuit als weerstand tegen de komst van de woonvorm voor mensen met een verstandelijke beperking. De ongenoegen die geuit zijn, vallen allen onder de categorie ‘bijzondere bezwaren’. Zo worden onder andere de parkeeroverlast, het ontnemen van zonlicht en rotzooi op het achterpad als bezwaren genoemd. Hoewel deze bezwaren volgens Ennen en Ashworth (1995) een directe relatie hebben met het Nimby-principe, lijkt dat hier niet het geval aangezien de bezwaren niet formeel geuit zijn.

Type Nimby

Zoals hierboven reeds vermeld is speelden er bij bepaalde bewoners enkele ongenoegen die het beste te typeren zijn als ‘bijzondere bezwaren’. Dit zou kunnen betekenen dat er een bepaalde vorm van Nimby in de buurt aanwezig is. Immers, bijzondere bezwaren hebben volgens Ennen en Ashworth (1995) een duidelijke relatie met het Nimby-principe. Echter, deze ongenoegen zijn nooit formeel geuit. Omwonenden vonden het blijkbaar niet erg genoeg om de bezwaren formeel door te zetten en de komst van de woonvorm, en daarmee de komst van mensen met een verstandelijke beperking in hun buurt, tegen te houden. Dit in combinatie met het feit dat omwonenden vrij positief zijn over de cliënten, is voldoende om te kunnen stellen dat het ‘echte’ Nimby-principe niet aan de orde is.

Nimby-factoren

Hoewel er meerdere zorginstellingen in de omgeving gevestigd zijn, is dit bij de meeste buurtbewoners niet doorgedrongen. Men vindt dan ook niet dat er onproportioneel veel zorginstellingen of –cliënten in de buurt aanwezig zijn. Wel vindt men de gekozen locatie vreemd, zeker omdat de buurt steeds meer “verloedert” en er geen openbaar groen in de nabijheid van de woonvorm is. Er zijn geen tekenen dat mensen die verder van de woonvorm vandaan wonen, anders denken over de situatie dan degene die er pal naast wonen.

Wel geeft een van de directe burens aan dat een deel van het zonlicht in de tuin ontnomen is door de hoge muur van de woonvorm. Deze bewoner vindt dat echter niet dusdanig hinderend dat er formeel bezwaar geuit is. Dit komt mede doordat men met dit gebouw vooruit is gegaan ten opzichte van de situatie voorheen. Hier is wellicht de stelling van Dear (1992) van toepassing: een goede verschijningsvorm beïnvloedt het gedrag van mensen positief. Het aantal cliënten is niet bij iedereen bekend. Dit maakt de meesten ook niets uit, “ze leveren toch geen overlast op”. Wel heeft men af en toe hinder van de grote bus die de cliënten naar de dagopvang brengt. Ook de rotzooi op het achterpad dat van personeelsleden van de woonvorm of leveranciers afkomstig is, levert af en toe overlast op. De mensen maken hier echter geen probleem van en lossen dit vaak zelf op.

Van de cliënten zelf heeft men zoals gezegd geen overlast. Men heeft dan ook een overwegend positief beeld van de cliënten. De te verwachte overlast speelt volgens de buurtbewoners hierbij een grote rol. Een aantal

omwonenden geeft namelijk aan dat men liever deze doelgroep naast zich heeft wonen dan bijvoorbeeld (ex-) drugsverslaafden of ex-gedetineerden. Ook geven de omwonenden aan meer last te hebben van de “asociale buurtbewoners” dan van de mensen met een verstandelijke beperking.

De communicatie is bij de meeste bewoners wel naar tevredenheid verlopen. Op verschillende momenten werd men in informatie voorzien, door middel van bijvoorbeeld informatieavonden of huisbezoeken. Voor bepaalde omwonenden was het echter lang niet duidelijk welke doelgroep in de woonvorm gehuisvest zou worden. Pergamijn stelt zich constructief op als men ooit een klacht heeft en betreft de buurt ook bij de zorginstelling. Dit wordt door de meeste omwonenden gewaardeerd.

De saamhorigheid in de wijk is wel aanwezig, al leeft deze onder de oudere generatie die afkomstig is uit de wijk meer dan bij de jongere generatie. De woonduur speelt hier dus een belangrijke rol in de mate waarin buurtbewoners een binding hebben met de buurt en met elkaar. Of de saamhorigheid ook een rol heeft gespeeld in de mate waarin de woonvorm en haar cliënten geaccepteerd werden in de buurt, is moeilijk te zeggen. De saamhorigheid zou volgens de projectontwikkelaar er voor kunnen zorgen dat omwonenden die wel een bezwaar hadden, deze niet durfden te uiten uit angst hier door de buurt op aan gekeken te worden. Deze stelling is echter niet te bewijzen met de uit interviews met buurtbewoners, gemeente Heerlen en stichting Pergamijn verzamelde informatie. Een andere stelling van de projectontwikkelaar lijkt logischer, als deze casus vergeleken wordt met de overige cases. De stelling dat het sociaal-maatschappelijk niveau van de buurtbewoners bepalend is voor de mate waarin ze weerstand bieden, zal in hoofdstuk 8 (analyse) echter verder besproken worden. Ten slotte kan gesteld worden dat de eigendom van de woning niet voor verschillen heeft gezorgd in de wijze waarop bewoners staan ten opzichte van de woonvorm.

Nimby-angsten

Geen van de drie Nimby-angsten werden geconstateerd in de wijk. Enkele bewoners geven aan de bus waarmee cliënten naar de dagopvang worden gebracht, wel eens voor onoverzichtelijke situaties zorgt, maar dat dit geen angst was die men van te voren had. Bovendien wordt benadrukt dat de komst van het pand er voor heeft gezorgd dat het veiliger is geworden in dit deel van de buurt, doordat het braakliggende terrein is verdwenen en het achterpad (het huidige straatje Slakke Weiden) is verlicht.

6. Casusbeschrijving dorp: Geldrop – Wielstraat

Geldrop is gelegen in de gemeente Geldrop-Mierlo, op ongeveer vijf kilometer van Eindhoven. Het dorp telde op 1 januari 2010 28.185 inwoners en is daarmee een vrij groot dorp. Het dorp kent enkele stedelijke voorzieningen, zoals het St. Anna Ziekenhuis, en is daardoor misschien niet aan te merken als typisch dorp. Echter, mede door de nabijheid van de steden Eindhoven en Helmond is Geldrop ook niet aan te merken als stad.

6.1 Situatieschets Wielstraat

De Wielstraat is gelegen nabij het centrum van Geldrop, op 100 meter van voorzieningen zoals het gemeentehuis, de winkelstraat en het cultureel centrum. De woningen in de Wielstraat te Geldrop zijn in 1999 gebouwd. Het betreft hier voornamelijk geschakelde koopwoningen (huisnummers 2 t/m 20), met op de eerste verdieping een praktijkruimte voor bepaalde activiteiten en huisgebonden beroepen.

De eerste bewoners zijn hier in 2000 komen wonen. Bij aanvang van de bouw waren deze er van op de hoogte dat de panden met huisnummer 18 en 20 aangekocht waren door zorgverlener Lunet Zorg. Deze heeft de panden onderling geschakeld voor de huisvesting en verzorging van twaalf mensen met een redelijk intensieve begeleiding. Destijds heeft dit nauwelijks geleid tot weerstand, de bewoners kozen er immers zelf voor om bij deze mensen met een verstandelijke beperking in de straat te gaan wonen.

Aan de overzijde van de woningen Wielstraat 2 tot en met 20 is een appartementencomplex gesitueerd. Ook hierin zijn op de begane grond enkele zorgbehoevende mensen gehuisvest. Deze woningen zijn echter alleen toegankelijk via de Hofdael (andere zijde van het gebouw) en hebben enkel een balkon aan de zijde die grenst aan de Wielstraat. Zorgverlener Lunet Zorg benadrukt daarnaast dat de zorgsituatie hier geheel anders is dan in het pand Wielstraat 18/20. De betreffende woningen zijn namelijk seniorenwoningen voor twee personen, in plaats van studio's voor een grotere groep verstandelijk gehandicapten.

In 2009 werd het pand aan de Wielstraat 12 te koop aangeboden aan Lunet Zorg. Deze had daar wel oren naar, onder meer vanwege de geschikte locatie. Door de ligging nabij het centrum en het eigen steunpunt aan de Heuvel zou de integratie van de gehuisveste cliënten immers bevorderd worden. Het pand Wielstraat 12 biedt ruimte aan zeven volwassen cliënten met een verstandelijke beperking, die in grote mate in staat zijn om met enige begeleiding zelfstandig te wonen.

6.2 Buurtbewoners

De betreffende woning voor mensen met een verstandelijke beperking die centraal staat in dit onderzoek, is Wielstraat 12. Deze is gesitueerd in een rij met negen geschakelde woningen, waarvan naast nummer 12 ook 18 en 20 in bezit zijn van zorgverlener Lunet Zorg.

Onder de bewoners van de overige woningen zijn interviews afgenomen met betrekking tot hun mening en houding ten aanzien van de eigen woning, verstandelijk gehandicapten in het algemeen, de buurt, de verstandelijk gehandicapte burens en de weerstand die men al dan niet heeft geboden tegen de komst van een extra woonruimte voor mensen met een verstandelijke handicap in de straat. In totaal zijn zes gezinnen geïnterviewd. De topiclist voor dit interview is opgenomen in bijlage 1.

Woonsituatie

In het deel van de Wielstraat dat centraal staat, zijn enkel geschakelde koopwoningen met een praktijkruimte aanwezig. Aan de overzijde van deze woningen staat wel een appartementencomplex, maar de appartementen in dit complex hebben hun postadres en voordeur aan de andere zijde van het gebouw, aan de Hofdael. De respondenten wonen dan ook allen in een van de genoemde koopwoningen. Vrijwel alle bewoners zijn de eerste kopers van de woning en wonen dan ook al vanaf 2000 in de woning. Een respondent geeft aan slechts drie jaar in de straat te wonen. Gemiddeld wonen er ongeveer twee personen per woning.

De voornaamste reden om in deze straat te gaan wonen is voor de meeste huishoudens de beschikbare praktijkruimte. Ook de locatie van de woning dichtbij het centrum van Geldrop en de woonruimte worden als redenen aangemerkt. De meeste buurtbewoners kenden elkaar nog niet toen men in de straat ging wonen. Een enkeling geeft aan dat hij voorheen al wel enkele burens kende, maar dat dit niet specifiek een reden was om bij elkaar in de straat te gaan wonen.

De respondenten geven aan dat er onderling goed contact is tussen de buurtbewoners. Men groet elkaar op straat en zodra men elkaar nodig heeft kan men altijd bij elkaar aanbellen. Bij elkaar op visite gaan gebeurt echter sporadisch, en dan voornamelijk bij de directe burens. Gezamenlijke activiteiten worden er niet ondernomen. Ook is er geen buurtvereniging die activiteiten onderneemt. Wel is er een huurdersvereniging die wel eens het een en ander organiseert, maar dit is dan voornamelijk voor de bewoners (huurders) van het appartementencomplex aan de achterzijde van de woningen aan de Wielstraat. De saamhorigheid in de straat is dan ook niet erg groot. De onderlinge band tussen buurtbewoners is niet erg hecht en er is geen sprake van het 'ons-kent-ons'-principe.

Gehandicapten

De meeste buurtbewoners geven aan dat ze voordat ze in deze straat kwamen wonen, nauwelijks contact hadden met verstandelijk gehandicapten in het algemeen. Ook de verstandelijk gehandicapte burens waren voor velen een nieuw gezicht. Een paar respondenten geven aan reeds eerder contact te hebben gehad met gehandicapten in het algemeen, een enkeling kende ook al enkele gehandicapte burens.

Het contact met de gehandicapten is vrij oppervlakkig, maar niet slecht te noemen. Men groet elkaar, maakt af en toe een praatje en wil elkaar ook best vooruit helpen. Daadwerkelijk bij elkaar op visite gaan of gezamenlijk activiteiten ondernemen gebeurt echter zeer zelden. Enkele bewoners geven aan dat het een bewuste keuze is om de verstandelijk gehandicapten op enige afstand te houden. Deze houding komt voornamelijk voort uit eerdere ervaringen met de verstandelijk gehandicapte burens. Gebleken is dat naarmate het contact met sommige gehandicapten nauwer werd, deze te pas en te onpas aan de deur stonden of iets van je wilden; iets wat gezien het sociale leven van de bewoners zonder beperking niet altijd mogelijk of gewenst is. Een enkeling geeft daarnaast aan meer contact te hebben met de gehandicapten dan met andere buurtbewoners, vanwege het spontane en makkelijke karakter van de mensen met een verstandelijke beperking.

Ondanks dat de burens met verstandelijke beperking door sommige andere buurtbewoners enigszins op afstand worden gehouden, is de beeldvorming ten aanzien van verstandelijk gehandicapten overwegend positief. Van overlast is nauwelijks sprake, al komt het wel eens voor dat de verstandelijk gehandicapten in de straat wat harder tegen elkaar praten of de tv te hard hebben staan. Dit wordt door niemand als echt storend ondervonden. Wel vinden enkelen de taxi's, waarmee de zorgcliënten 's morgens en 's avonds worden gehaald en gebracht, wel eens storend.

Weerstand

Tegen de plannen om Wielstraat 12 om te vormen tot een woonvorm voor mensen met een verstandelijk beperking is veel weerstand opgetreden. Dit is begonnen na een publicatie van de plannen in het lokale huis-aan-huisblad Trompetter en een artikel in het Eindhovens Dagblad. De bewoners waren niet eerder over de plannen geïnformeerd.

Aanvankelijk zijn de meeste bewoners bij zichzelf te rade gegaan of ze het al dan niet met de plannen eens waren. Daarop heeft een enkeling zelfstandig een brief opgesteld waarin het ongenoegen over de situatie werd geuit.

Later vingen de buurtbewoners echter van elkaar op dat meerderen van hen het oneens waren met de plannen. Daarop is gezamenlijk actie ondernomen. Via de vereniging van huiseigenaren die in de buurt actief was, heeft iemand informatie omtrent de situatie ingewonnen bij de gemeente. De zienswijzen werden naast elkaar gelegd en samengesmeed tot een gezamenlijke brief met zienswijzen. Deze brief is door alle gezinnen van het betreffende stukje Wielstraat ondertekend, met uitzondering van een van de directe burens van nummer 12. Deze heeft verklaard geen bezwaar te hebben tegen een nieuwe woonvorm voor mensen met een verstandelijke beperking in de eigen straat.

Nadat de zienswijzen van de omwonenden in juli ongegrond zijn verklaard door de gemeente, zijn enkele omwonenden naar de rechter gestapt. Dit is besloten na individueel contact met de eigen

rechtsbijstandverzekering. Op 6 augustus 2009 is dit beroep echter door de voorzieningenrechter van de rechtbank 's-Hertogenbosch ongegrond verklaard (AWB 09/1884 en AWB 09/1868). Tegen deze uitspraak is geen hoger beroep meer aangetekend.

6.3 Argumenten

Gedurende het verzet tegen de omvorming van Wielstraat 12 van regulier woonhuis met praktijkruimte tot een woonvorm voor mensen met een verstandelijke beperking zijn verschillende argumenten van weerstand aangedragen. Deze zijn aan de hand van de in hoofdstuk 3 genoemde categorisering (locatie-, instelling-, cliënt-, proces- en omgevinggericht) geanalyseerd.

Locatiegericht

De voornaamste argumenten, die bij vrijwel iedere respondent die weerstand heeft geboden naar voren komen, hebben betrekking op de gekozen locatie van de woonvorm. De buurtbewoners vinden dat met de omvorming van Wielstraat 12 de verhouding tussen gehandicapten en niet-gehandicapten verstoord wordt. De proportionaliteit wordt in hun ogen aangetast. In het deel van de Wielstraat van huisnummer 2 tot en met 20 (even nummers) wonen uiteindelijk ongeveer negentien gehandicapten ten opzichte van ongeveer dertien niet-gehandicapten (de zorgcliënten in het aan de overzijde liggende appartementencomplex daarbij niet meegerekend). De bewoners geven aan dat dit het imago van de straat schaadt en dat de Wielstraat een beetje bekend staat als de straat waar de gehandicapten wonen.

Op zich vinden de buurtbewoners dit niet storend. Van fysieke overlast van gehandicapten zelf is immers nauwelijks sprake. Wel vindt men het grote aantal gehandicapten in de straat om twee andere redenen bezwaarlijk. Allereerst zien de buurtbewoners dat de gehandicapten elkaar veel opzoeken. De bewoners denken dat de verhouding tussen gehandicapten en niet-gehandicapten de integratie niet ten goede komt, omdat de gehandicapten steeds elkaar opzoeken en weinig contact hebben met de overige buurtbewoners. Daarnaast zijn de meeste buurtbewoners bang dat het imago 'gehandicaptenstraatje' negatieve gevolgen zal hebben op de waarde van de woningen en de verkoopbaarheid er van.

Opmerkelijk is dat een van de directe burens van Wielstraat 12 zeer positief is over de komst van de gehandicapten als directe buur, in tegenstelling tot de overige directe burens en omwonenden die geen directe burens van de verstandelijk gehandicapten zijn.

Instellinggericht

In de interviews werd ook regelmatig gesproken over de omvang van de woonvormen. Niet zozeer de fysieke omvang van de woningen, maar het grote aantal cliënten vindt men over het algemeen bezwaarlijk. Met name als deze afgezet wordt tegen het aantal niet-gehandicapten. Hiermee wordt dus teruggegrepen op de, in hun ogen, onproportionele spreiding van zorgcliënten over de buurt.

Hoewel de omwonenden geen directe overlast van de gehandicapten zelf verwachten, verwachten enkele buurtbewoners wel dat er meer overlast zal komen van taxi's die de cliënten 's morgens komen ophalen om naar de sociale werkplaats of dagbesteding te brengen, en 's avonds weer thuisbrengen. Met name 's ochtends hebben enkele burens er wel eens last van dat een taxi met draaiende motor voor de deur staat te wachten. Geluid en stankoverlast worden hierbij genoemd. Ook het blokkeren van de straat (mede door de smalle inrichting) vormt volgens hen een punt van aandacht. Met de komst van nog eens zeven cliënten zou deze overlast alleen maar meer worden. Dit is echter geen aanklacht tegen de cliënten, maar tegen de omvang van de woonvorm.

Cliëntgericht

Zoals reeds eerder aangegeven hebben de meeste omwonenden niets tegen verstandelijk gehandicapten aan zich. Hoewel de een meer ervaring heeft met mensen met een verstandelijke beperking dan de ander, is het beeld van deze mensen overwegend positief. Door de jaren heen heeft men de al op huisnummer 18 en 20 wonende zorgcliënten beter leren kennen. Hierdoor weten de omwonenden redelijk om te gaan met de gehandicapte burens. De een vindt het prettig om deze op afstand te houden, de ander heeft wel meer intiemer contact.

Geen van allen geeft aan overlast te ondervinden van de verstandelijk beperkte burens. De gehandicapten zelf zouden dan ook voor niemand een reden zijn om uit de straat weg te gaan. Wel geeft vrijwel iedereen aan dat ze, mochten ze ooit gaan verhuizen, niet onvoorwaardelijk opnieuw bij verstandelijk gehandicapten in de buurt zouden gaan wonen. Als voorwaarde wordt hierbij gesteld dat deze niet in zulke groten getale bij elkaar wonen, als in de Wielstraat. Hierbij wordt dus weer verwezen naar het aantal cliënten in de woonvorm (instellinggericht), afgezet tegen de overige buurtbewoners, ofwel de proportionaliteit (locatiegericht).

Procesgericht

Wat duidelijk naar voren komt in de zienswijzen en het beroep bij de rechtbank 's-Hertogenbosch, is dat de omwonenden vinden dat de communicatie erg slecht was. Met betrekking tot de omvorming van Wielstraat 12 tot een woonvorm voor verstandelijk gehandicapten is geen overleg gepleegd met de buurtbewoners. Deze hebben de plannen uit de krant en een lokaal huis-aan-huisblad moeten vernemen. De verantwoordelijke zorgverlener, Lunet Zorg, geeft aan dat ze hierin een inschattingsfout heeft gemaakt. Ze had geen weerstand verwacht aangezien de buurtbewoners op dat moment al bijna tien jaar in een straat woonden met mensen met een verstandelijke handicap.

Daarnaast zijn de omwonenden niet tevreden met de informatievoorziening vanuit Lunet Zorg. De zorgverlener zou onvoldoende duidelijk inzicht geven in de huidige situatie omtrent de huisvesting van verstandelijk gehandicapten in de Wielstraat, alsmede op de begane grond van het appartementencomplex aan de Hofdael. Ook zou de zorgverlener onvoldoende hebben gekeken naar andere alternatieven om een nieuwe woonvorm aan de Wielstraat te vermijden.

Omgevingsgericht

De meeste omwonenden wonen reeds sinds de bouw van de woningen in 2000 in de straat. Een huishouden is in 2008 in de straat komen wonen. Hoewel deze mensen dus al een geruime tijd bij elkaar in de straat wonen, is er van saamhorigheid nauwelijks sprake. De weerstand komt dan ook niet voort uit een saamhorigheidsgevoel van de omwonenden. Wel valt het op dat men elkaar redelijk snel heeft gevonden in een gezamenlijk optreden tegen de ongewenste plannen, en dat hierbij de neuzen, op een huishouden na, snel dezelfde richting in stonden.

De woningen aan de Wielstraat 2 tot en met 20 (even nummers) zijn allen geschakelde koopwoningen. Wanneer de argumenten voor de weerstand nog eens tegen elkaar afgezet worden, is te zien dat de angst voor waardedaling van de woning vaak doorschemert, maar niet direct genoemd wordt. Een huishouden geeft aan dat ze het huis onlangs heeft laten taxeren, waarbij een waardedaling van ongeveer 50.000 euro wordt geschat. Het vermoeden bestaat hierbij dat dit deels te maken heeft met het aantal en de nabijheid van verstandelijk gehandicapten in de straat. Dit wordt door sommige bewoners als een serieus probleem ervaren. Daarnaast maken ze zich ook zorgen over de verkoopbaarheid. Een huishouden geeft aan dat wanneer de eigen woning een huurhuis zou betreffen, dat men wellicht overwogen had om te verhuizen. De mogelijkheid hiertoe zou immers gemakkelijker zijn dan bij een koopwoning.

Een telefoontje met de betreffende makelaar van de woning aan de Wielstraat die getaxeerd zou zijn, geeft wat meer duidelijkheid met betrekking tot de lagere taxatie. Volgens hem is waardedaling vanwege de aanwezigheid van mensen met een verstandelijke beperking in de omgeving moeilijk uit te drukken in geldbedragen. De makelaar denkt dat het vooral aan de huidige marktsituatie ligt dat de prijs lager getaxeerd is. Wel denkt hij dat het huis wat moeilijker verkoopbaar is. Mensen hebben nu eenmaal de keuze uit vele woningen, waardoor verschillende huishoudens eerder zullen kiezen voor een woning in een omgeving waar geen verstandelijk gehandicapten wonen, dan in een omgeving waarin deze wel nadrukkelijk aanwezig zijn. Veel mensen zoeken dat niet op, vanwege mogelijk te verwachte overlast. Ze nemen het zekere voor het onzekere. Toch zijn er ook veel huishoudens die zich hier niets van aantrekken, dus dat de woning onverkoopbaar zou zijn is overdreven.

6.4 Conclusie

Typen bezwaren

Het is moeilijk aan te geven of hier sprake is van een Nimby. Proportionaliteit is het voornaamste bezwaar, omdat hierdoor het karakter van de straat verstoord wordt. Aangezien dit een 'algemeen bezwaar' is volgens Ennen en Ashworth (1995) en dit type doorgaans geen duidelijke relatie heeft met het Nimby-principe, zou

gezegd kunnen worden dat deze dan ook niet aan de orde is. Echter, vrijwel alle argumenten van weerstand, waaronder ook de proportionaliteit, slaan terug op de angst voor waardedaling van de woning. Deze angst is een 'bijzonder bezwaar' volgens Ennen en Ashworth en heeft dus wel een relatie met het Nimby-principe. Ook wordt de hinder van taxibusjes door omwonenden genoemd. Dit is ook een typisch 'bijzonder bezwaar'. Verder worden enkele procedurele bezwaren genoemd, zoals de slechte communicatie en te weinig inspraak. Dit zijn volgens Ennen en Ashworth 'procedurele bezwaren', welke geen duidelijke relatie hebben met het Nimby-principe, maar wel vaak voortvloeien uit individuele belangen en een noodkreet kunnen zijn om het proces tenminste te vertragen. Al met al lijkt het er dus wel op dat een bepaalde vorm van Nimby aan de orde is in deze case.

Type Nimby

Het type Nimby dat het meest voor de hand ligt is Nimby A. De buurtbewoners staan achter het beleid dat mensen met een verstandelijke beperking kleinschalig in de wijk kunnen wonen. Dat ze hier achter staan bewijzen ze wel doordat ze bij het kopen van de huidige woning wisten van de aanwezigheid van de cliënten van Lunetzorg in een van de panden en hier de koop niet door af lieten ketsen. De weerstand is echter pas ontstaan toen hier nog een woonvorm bij kwam. Dit werd te veel voor de kleine straat. Er is dus geen negatieve attitude ten aanzien van dergelijke woonvormen in het algemeen (Nimby B), ook niet tijdelijk op het moment dat de laatste woonvorm gerealiseerd werd (Nimby C).

Nimby factoren

Al met al kan geconcludeerd worden dat in het geval van de Wielstraat in Geldrop saamhorigheid in de omgeving er niet voor heeft gezorgd dat er forse weerstand is geboden, omdat deze saamhorigheid er simpelweg nauwelijks is. Er is weinig saamhorigheid, maar toch een grote mate van weerstand. Toch heeft de gemiddelde woonduur van ongeveer tien jaar ervoor gezorgd dat de buurtbewoners elkaar wel snel kunnen vinden in geval van nood. Zo ook op het moment dat men de plannen omtrent Wielstraat 12 uit de media vernam. Zeer snel werd een gezamenlijke brief opgesteld om het ongenoegen tegen de plannen kenbaar te maken. Deze werd door zes van de zeven 'reguliere' huishoudens ondertekend.

De klachten zoals deze in zowel de zienswijzen als het beroep bij de rechtbank naar voren komen, hebben voornamelijk betrekking op de proportionaliteit. De meeste buurtbewoners vinden dat de verhouding tussen verstandelijk gehandicapten en niet-gehandicapten in de straat verstoord is, en daarmee ook het karakter als woonstraat.

Daarnaast vindt men het kwalijk dat er ten tijde van de omvorming van huisnummer 12 tot een woonvorm voor mensen met een verstandelijke beperking, geen communicatie heeft plaatsgevonden. De omwonenden zijn niet gehoord in het planvormingsproces en wisten daardoor niets van de plannen. Bovendien hadden ze destijds al slecht inzicht in de samenstelling van de buurt, doordat niet duidelijk was hoe de situatie in de appartementen aan de Hofdael was.

Nimby angsten

Uiteindelijk slaan veel argumenten terug op een zelfde angst, namelijk die voor waardedaling van de woning. De omvang van het aantal zorgcliënten zorgt voor een scheve verdeling tussen gehandicapten en niet-gehandicapten, wat zorgt voor een aantasting van het karakter van de straat en daarmee het imago. De meeste buurtbewoners zijn bang dat hun woning hierdoor minder waard wordt of dat de situatie de verkoopbaarheid van de woning niet ten goede komt. Deze angst wordt door enkele buurtbewoners concreet benadrukt. Zo vertelt een respondent dat de eigen woning onlangs is getaxeerd voor 50.000 euro minder dan het aankoopbedrag. Dit zou volgens de bewoners deels te maken hebben met het aantal en de nabijheid van verstandelijk gehandicapten in de straat. Daarnaast speelt de economische crisis natuurlijk een rol. De betreffende makelaar benadrukt dat dit eerder een rol speelt dan de aanwezigheid van mensen met een verstandelijke beperking in de omgeving. Wel geeft hij toe dat het huis misschien moeilijker verkoopbaar is. Een andere respondent geeft aan dat hij wanneer hij in een huurwoning zou wonen, eerder zou overwegen om te verhuizen dan nu het geval is. Het zou dan immers gemakkelijker zijn om de huidige woning te verlaten voor een andere.

Angst voor onveiligheid in de wijk is er nauwelijks. Men kent de verstandelijke gehandicapten redelijk goed en weet hoe men op elkaar moet reageren. Wat dat betreft is in dit geval ook niet evident sprake van angst voor een minder fijn leefklimaat of angst voor het onbekende.

7. Casusbeschrijving dorp: Houthem – Vroenhof

Houthem is een kerkdorp in de gemeente Valkenburg aan de Geul, gelegen in het Zuid-Limburgse heuvelland. Het dorp bestaat uit de kernen Houthem, St. Gerlach en Vroenhof. Houthem telde op 1 januari 2010 1525 inwoners, waarvan er 355 in de kern Vroenhof wonen (CBS Statline, 2011). Het dorp ligt aan een spoorlijn (Maastricht-Heerlen) en de snelweg A79. De dichtst bijzijnde stad is Maastricht op ongeveer negen kilometer.

7.1 Situatieschets Vroenhof

De woonvorm is gerealiseerd aan de straat Vroenhof, gelegen in de gelijknamige kern in Houthem. Deze weg vormt een verbindingsweg tussen Meerssen en Valkenburg. De kern Vroenhof wordt voornamelijk getypeerd door lintbebouwing langs de weg. Het woningaanbod is gevarieerd qua type en grootte, van karakteristieke Limburgse hofboerderijtjes tot twee-onder-een-kapwoningen en van gesplitste woonboerderijen tot een statig landhuis. Ook is er onlangs een appartementencomplex gerealiseerd voor 50+’ers. Ook is er in dit gedeelte van Vroenhof, direct naast de woonvorm, een tankstation gelegen.

Op de locatie waar momenteel de woonvorm is gerealiseerd, Vroenhof 86, was voorheen een landbouwmechanisatiebedrijf gevestigd. Nadat deze zich enkele jaren geleden verplaatst heeft naar een andere locatie binnen de gemeente Valkenburg aan de Geul kwam de kavel achter Vroenhof 86 vrij en werd door de gemeente gezocht naar een zinvolle invulling voor de locatie. Op dat moment meldde stichting Pergamijn, destijds nog onder de naam stichting Pepijn en Paulus, zich bij de gemeente met concrete belangstelling voor de locatie. Deze stond daar niet onwelwillend tegenover, mede vanwege de aanwezigheid van kinderrevalidatiecentrum Franciscusoord. Beide organisaties zouden zo van elkaars diensten gebruik kunnen maken.

Op 22 december 2006 is een bouwvergunning aangevraagd om de woonvorm te realiseren. Het bouwplan behelsde het realiseren van een gebouw met 24 wooneenheden voor begeleid wonen en een gebouw voor dagactiviteiten ten behoeve van 25 personen. Doordat dit plan in strijd was met het bestemmingsplan, is een vrijstellingsprocedure volgens artikel 19 lid 2 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening gevolgd.

De vrijstelling is uiteindelijk op 18 maart 2008 verleend. Op 28 mei 2008 is vervolgens de bouwvergunning verleend. Tegen het verlenen van deze bouwvergunning zijn zestien bezwaarschriften ingediend. Op 18 november 2008 heeft het college van B&W van de gemeente Valkenburg aan de Geul deze bezwaarschriften ongegrond verklaard. Vervolgens zijn de bezwaarmakers naar de rechter gestapt en is een juridisch steekspel begonnen. Hierin heeft de rechtbank Maastricht onder andere het besluit van het college van 18 november 2008 vernietigd, waarop een nieuw besluit genomen moest worden ten aanzien van de bezwaren. Ook tegen dit besluit is beroep ingesteld bij dezelfde rechtbank. Deze heeft dit beroep doorgezonden naar de Raad van State, die het beroep tegelijk behandelde met het hoger beroep, dat tegen het eerste besluit van de rechtbank Maastricht werd aangetekend. Uiteindelijk heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State op 4 november 2009 een uitspraak gedaan waarmee de bouw definitief doorgang kon vinden.

Uiteindelijk, ruim een jaar later, is het gebouw dan ook daadwerkelijk gerealiseerd en betrokken. Het gebouw biedt ruimte aan 24 mensen met een “ernstige verstandelijke beperking en een intensieve zorgvraag vanwege veelal meervoudig (complexe) handicaps” (Stichting Pergamijn, 2010). Het gebouw waarin de woonvoorzieningen gerealiseerd zijn, is gebouwd aan de achterzijde van de woning Vroenhof 86a en grenst direct aan de tuin van de burens. Het gebouw dat opgetrokken is voor dagactiviteiten is gelegen achter het tankstation en vlak tegen het spoor.

7.2 Buurtbewoners

De woon- en dagactiviteitsvoorzieningen voor mensen met een verstandelijke beperking die centraal staan in dit onderzoek, zijn Vroenhof 86 en 86b. De gebouwen liggen aan de achterzijde van een woning en een tankstation aan de straat Vroenhof, die gekenmerkt wordt door lintbebouwing met een gevarieerd woningtype.

Onder enkele bewoners van de nabijgelegen woningen zijn interviews afgenomen met betrekking tot hun mening en houding ten aanzien van de eigen woning, verstandelijk gehandicapten in het algemeen, de buurt, de verstandelijk gehandicapte burenen en de weerstand die men al dan niet heeft geboden tegen de komst van de woonvorm en het activiteitencentrum voor mensen met een verstandelijke handicap in de straat. In totaal zijn acht gezinnen geïnterviewd. De topiclist voor dit interview is opgenomen in bijlage 1.

Woonsituatie

De meeste geïnterviewden wonen in een twee-onder-een-kapwoning, al dan niet gerealiseerd door middel van splitsing van de voormalige woning. Allen zijn ze ook de eigenaar van de woning, waaronder enkelen die de woning zelf hebben laten bouwen. De woonduur verschilt nogal, maar over het algemeen kan gezegd worden dat het merendeel al geruime tijd in de straat woont. Vier huishoudens wonen al ongeveer 40 jaar of langer in de straat. Drie respondenten geven aan vijftien tot twintig jaar in de straat te wonen. Een respondent woont er nu ongeveer vier jaar. Ook qua huishoudensgrootte verschillen de gezinnen onderling van elkaar. Vier respondenten geven aan dat het huishouden bestaat uit twee volwassenen. De vier andere respondenten hebben allemaal nog een of twee thuiswonende kinderen. De huishoudensgrootte loopt dan ook uiteen van twee tot vier personen.

De redenen om juist in deze straat of woning te gaan wonen, is voor de meeste huishoudens de locatie van de woningen. Als toelichting hierop worden onder andere genoemd: “op deze bouwplaats mocht je in eigen beheer bouwen”, “geen bebouwing aan de voor- en achterzijde”, “dicht bij mijn eigen zaak”, “dicht bij mijn werk”, “ik ben afkomstig uit het dorp, en ik wil graag hier blijven wonen”, maar ook “een leuke nieuwe omgeving”. Voor sommigen was daarnaast ook specifiek de woning van belang. Zo geven enkele bewoners aan dat ze in “het ouderlijk huis” wonen, een huishouden dat er nog maar pas woont geeft aan dat ze op zoek was naar “een huis dat nog verbouwd moest worden” en daarom voor de woning gekozen had. De buurt of burenen is voor geen van allen een reden geweest om voor de huidige woonlocatie te kiezen, al geeft een van de respondenten wel aan dat de meesten elkaar al wel kenden vanuit het dorp.

Het contact tussen buurtbewoners onderling is niet erg intensief. Men groet elkaar op straat, maakt een praatje en staat voor elkaar klaar als men hulp nodig heeft, maar daar blijft het vaak bij. Bij elkaar op visite gaan gebeurt incidenteel en wanneer dat gebeurt, is dit veelal bij de directe burenen. Een aantal respondenten geeft aan wel enkele keren per jaar gezamenlijke activiteiten te ondernemen, zoals “(paaltjes op zetten bij) de processie”, “speciale verjaardagen zoals 50 jaar” en “de buurt versieren als Prins Carnaval in de buurt woont”.

Op de vraag hoe men de saamhorigheid in de buurt zou willen typeren, reageert men verschillend. Een aantal huishoudens vindt dat er niet echt een saamhorigheidsgevoel is, terwijl anderen dat wel kennen, mede dankzij een ‘ons-kent-ons’ gevoel. Opmerkelijk is dat voornamelijk de groep die al het langste in de straat woont, de saamhorigheid meer ervaart dan de groep die er nog niet zo lang woont. Enkele bewoners van de groep die er nog niet zo lang woont, benadrukken inderdaad dat mensen die er langer dan twintig jaar wonen elkaar veel beter kennen dan de mensen die er niet zo lang wonen. Daarnaast denkt een respondent dat de saamhorigheid in ‘het dorp’ wel sterker zal zijn. Een andere bewoner denkt hetzelfde en licht dit toe: “dit is een langgerekte straat, dus wat is ‘de buurt’? In een hofje zal je meer saamhorigheid hebben”.

Gehandicapten

De meeste omwonenden kende reeds mensen met een verstandelijke beperking voordat de zorgvoorziening in de straat gerealiseerd werd. Enkelen van de bewoners hebben gewerkt of werken nu nog steeds voor een zorginstelling en zijn daardoor al eerder in contact gekomen met de doelgroep. Ook geeft er een persoon aan zowel in familieverband als in verenigingsverband in contact te zijn gekomen met personen met een verstandelijke handicap en hun verzorgers. Een aantal bewoners is daarnaast minder direct in contact gekomen met de doelgroep, maar geeft wel aan cliënten te “kennen van zien” of te zijn “opgegroeid met mensen met een dergelijke handicap” door de aanwezigheid van het kinderrevalidatiecentrum Franciscusoord in het dorp.

De beeldvorming ten aanzien van mensen met een verstandelijke beperking is overwegend positief. De meeste buurtbewoners geven aan dat de cliënten “ook normale mensen zijn” en “recht hebben op een woonplek”. Enkele bewoners benadrukken dat de cliënten “er geen schuld aan hebben dat ze zo geboren zijn”. De bewoners die nog niet zo lang in de straat wonen geven aan dat ze vooraf wisten van de komst van de woonvorm en het dagactiviteitencentrum. Dit was voor hen echter geen reden om af te zien van de koop van de woning; ze wisten waar ze aan toe waren. Enkele andere bewoners geven ook aan dat vooraf duidelijk was

wat ze konden verwachten. Opmerkelijk is dat dit niet bij iedereen het geval was. Voornamelijk voor degenen die voorheen niet zo bekend waren met mensen met een verstandelijke handicap, was het beeld niet duidelijk. Het beeld werd bij hen vooral gevoed door allerlei verhalen over de potentiële doelgroep van de woonvorm en het dagactiviteitencentrum. Ook geeft een bewoner aan dat wanneer het beeld niet duidelijk is, je “af gaat op wat je ziet”.

Hoewel de cliënten van de woonvorm er slechts enkele maanden wonen, is de geïnterviewden wel gevraagd naar het contact met de cliënten. De respondenten geven aan dat er vrij weinig contact is. Het contact dat er is, beperkt zich verder tot groeten op straat. Enkele bewoners geven aan dat men geen behoefte heeft om verder contact te hebben met de cliënten. Anderen geven verder te kennen dat contact ook niet altijd mogelijk is. Hierbij wijzen ze op de geestelijke beperking van de cliënten die dit bemoeilijkt, maar ook op het feit dat wij als maatschappij hier niet capabel genoeg voor zijn.

Verder geven bewoners aan dat er onlangs een ‘open huis’ georganiseerd is door stichting Pergamijn. Hierbij hadden buurtbewoners de mogelijkheid om een kijkje te nemen bij de woonvorm en het dagactiviteitencentrum, alsmede kennis te maken met de cliënten. Een aantal omwonenden heeft van deze gelegenheid gebruik gemaakt. Over het algemeen is dit als positief ervaren. Wel geeft een bewoner aan geschrokken te zijn van het aantal cliënten dat er permanent woont, zeker in relatie met de zeer geringe overlast die ze veroorzaken. Een andere bewoner geeft aan dat het open huis “interessant” was en dat het “meer begrip kweekt”. Bovendien ga je volgens de betreffende bewoner “realiseren dat je zelf gezond bent en zelf gezonde kinderen hebt”. Omwonenden geven verder aan dat de beeldvorming sinds de komst van de cliënten over het algemeen nauwelijks veranderd is ten opzichte van de situatie voorheen. Een bewoner geeft wel aan dat hij een breder beeld heeft gekregen van hoe deze mensen kunnen zijn, zonder daaraan een waardeoordeel te koppelen.

Weerstand

De weerstand is ontstaan toen het voormalige bedrijf dat op de locatie aanwezig was verkocht werd, en de toekomstige plannen bij de burens bekend werden. Een van de bewoners geeft aan dat de projectontwikkelaar samen met iemand van de stichting Pergamijn langs is gekomen om een en ander toe te lichten. Het gesprek werkte echter averechts volgens de bewoner, waarna de weerstand groter werd. Enkele bewoners zijn met elkaar rond de tafel gaan zitten om over de situatie te praten. Dit is ook reeds eerder gebeurd, toen enkele kavels verderop een appartementencomplex werd gerealiseerd. Uiteindelijk hebben buurtbewoners afzonderlijk bezwaarschriften ingediend tegen de bouwvergunning die verleend werd. Enkele buurtbewoners hebben doorgeprocedeerd via de rechtbank Maastricht tot aan de Raad van State. Uiteindelijk zijn enkele van hun bezwaren gegrond verklaard, maar de meeste ongegrond.

7.3 Argumenten

Gedurende het verzet tegen de bouw van de woonvorm en het activiteitencentrum aan de Vroenhof 86 en 86b, zijn verschillende argumenten van weerstand aangedragen. Dit blijkt uit zowel de interviews met de bewoners als die met de andere betrokken partijen (gemeente, projectontwikkelaar en zorgstichting), de bezwaarschriften en de rechtspraak in deze zaak. Deze argumenten zijn aan de hand van de in hoofdstuk 3 genoemde categorisering (locatie-, instelling-, cliënt-, proces- en omgevinggericht) geanalyseerd.

Locatiegericht

De locatie speelt indirect een belangrijke rol. De voornaamste kritiek die werd geuit was namelijk tegen de vormgeving van het gebouw. Zoals in het kopje ‘Instellinggericht’ hieronder verder naar voren zal komen, waren de bewoners bang dat het gebouw dusdanig vorm zou worden gegeven dat deze inbreuk zou maken op hun privacy. Met name de bewoners die dicht tegen het activiteitencentrum wonen, waren hier bang voor. In die zin speelt de afstand tot de eigen woning mee als weerstandsfactor.

Enkele bewoners vonden ook de spreiding van zorginstellingen over de verschillende kernen van de gemeente Valkenburg aan de Geul een probleem. Ze vinden dat het plan strijdig is met het gemeentelijke beleid inzake de spreiding van voorzieningen over verschillende kernen. In Houthem zijn namelijk ook al kinderrevalidatiecentrum Franciscusoord en verzorgingshuis Vroenhof gevestigd. Het aantal zorginstellingen en daarmee het aantal mensen met een beperking zou in Houthem derhalve onproportioneel hoog zijn.

Een andere bewoner geeft aan dat hij juist zou verwachten dat in dit dorp geen weerstand zou optreden. Mensen zouden immers door de meerdere zorginstellingen in het dorp gewend geraakt kunnen zijn aan de instellingen. Een andere respondent geeft daarnaast aan dat hij het argument 'onproportioneel' vreemd vindt: "wanneer er een nieuwe buurt bijgebouwd wordt voor mensen zonder beperkingen zegt toch ook niemand dat het te veel wordt?". Ook de projectontwikkelaar kan zich niet vinden in dit standpunt. Hij erkent dat proportionaliteit inderdaad "erbij is gehaald" en daarom door hem "overwogen is", maar uit die overweging bleek dat dit "niet aan de orde was".

Een aantal bewoners trekt daarnaast de gekozen locatie erg in twijfel. De kavels van de woonvorm en het activiteitencentrum liggen immers verscholen achter een tankstation (vlak bij het vulpunt van dit tankstation), vlak tegen het spoor. Dit zou volgens de omwonenden niet acceptabel zijn in het kader van de veiligheid, en bovendien is het "respectloos". Te meer omdat de bewoners hier gekomen zijn in het kader van de integratie in de maatschappij, terwijl Houthem zelf vrij weinig voorzieningen kent en de weg waaraan de zorginstelling gelegen is ontzettend druk is. Bovendien staat rondom de kavel een groot hek en is er weinig groen op de kavel zelf of in de directe nabijheid. De omstandigheden zijn al met al niet ideaal. Enkele bewoners snappen dan ook niet waarom de woonvorm niet (dichter) bij Franciscusoord gerealiseerd is. De omgeving daar is meer afgestemd op de cliënten dan de huidige omgeving.

Instellinggericht

De voornaamste weerstand is geboden tegen de instelling zelf, en dan met name tegen de fysieke omvang. Diverse omwonenden geven aan dat de instelling hoger is geworden dan aanvankelijk in het bestemmingsplan geregeld was. Het bouwplan zou dan ook gezien de omvang en massa niet passen binnen het bestaande bebouwingsbeeld. Daarnaast hadden de gebouwen ramen met zicht op de tuinen van de omwonenden. Deze hebben hiertegen weerstand geboden, vanwege inbreuk op de privacy. Hoewel enkele buurtbewoners erkennen dat ook de andere burens veelal zicht hebben op de tuin, ligt dit toch anders volgens hen. Bovendien hebben de buurtbewoners gekozen voor de eigen woning, mede vanwege het vrije groene uitzicht aan de achterzijde van hun woning. Met de komst van de zorginstelling, waarvoor men niet heeft gekozen, is dit zicht deels verdwenen. Dit bezwaar is voor een groot deel terug te trekken op de angst voor waardedaling van de woning. Enkele bewoners geven ook aan dat de woning met de komst van een woongebouw met zicht op hun achtertuin in waarde is gedaald. Een aantal bewoners heeft hiervoor ook een planschadeprocedure aangespannen.

Het aantal cliënten is voor niemand een probleem. Een aantal omwonenden geeft zelfs aan dat men niet eens weet hoeveel cliënten er permanent wonen. Veel bewoners staan er dan ook van te kijken als ze horen dat het om 24 cliënten gaat. Een veel gehoorde uitspraak is dan ook "Zoveel cliënten ja? Ik heb er eigenlijk nooit last van".

Een argument dat indirect samenhangt met de omvang van de instelling en het aantal cliënten dat er gehuisvest wordt, is de toenemende parkeerdruk en verkeerintensiteit, met allerlei onveilige situaties tot gevolg. De parkeerdruk zal namelijk toenemen als de verzorgers van de zorginstelling allen individueel met de auto naar het werk komen. Daarnaast zullen ook bezoekers de cliënten komen opzoeken. Dit verhoogt met name de parkeerdruk in de straat. De verkeersintensiteit zal voornamelijk gaan toenemen als externe cliënten naar het dagbestedingscentrum gebracht worden. Het in- en uitdraaien van taxibusjes zou voor gevaarlijke situaties op straat kunnen zorgen.

Tot slot wordt een opmerkelijk argument van bezwaar geuit bij de voorzieningenrechter. Daar wordt namelijk gesteld dat het ventilatiesysteem van het gebouw voor dagactiviteiten voor "onaanvaardbare geluidsoverlast zal zorgen".

Cliëntgericht

De omwonenden benadrukken bij ieder gesprek dat de weerstand niet om de cliënten gaat. Ze geven aan dat ze voorheen weinig overlast verwacht hadden. Enkele bewoners geven aan dat dit mede kwam doordat men destijds niet goed wist wat voor type cliënt men kon verwachten, en daarmee dus ook geen beeld kon schetsen van eventueel te verwachte overlast. Nadien kan gesteld worden dat de verwachtingen wel zijn uitgekomen. Er wordt weinig overlast ervaren door de omwonenden. Wel geven enkele omwonenden aan dat ze af en toe horen dat iemand hard roept. Dit is niet van dien aard dat hiertegen verzet is opgetreden. Een melding volstaat vaak al om dit lawaai te temperen.

Een aantal buurtbewoners geeft wel aan dat ze bij andere typen handicaps, zoals verslaafden en ex-gedetineerden, meer overlast zouden verwachten. Hoewel deze mensen ook recht hebben om ergens te wonen, ligt dit hier anders denken de bewoners. Drugsverslaafden en ex-gedetineerden hebben volgens hen namelijk doorgaans meer schuld aan hun beperking dan verstandelijk gehandicapten zoals gehuisvest op Vroenhof 86 en 86b. Bovendien denkt één bewoner dat verschillende mensen verslaafden eng vinden.

De huisvesting van de cliënten zou voor de meeste respondenten geen aanleiding vormen om te gaan verhuizen. Een omwonende stelt dat hij “liever tien van dergelijke woonvormen in de buurt heeft dan één idiote buurman”. Voor één omwonende zouden niet zozeer de cliënten een reden zijn om te gaan verhuizen, maar eerder het ontnomen uitzicht en inbreuk op de privacy. Op de vraag of men, mocht men in de toekomst ooit gaan verhuizen, opnieuw bij mensen met een verstandelijke beperking in de buurt zou gaan wonen, wordt verdeeld gereageerd. De meeste omwonenden geven aan dat ze dit wel zouden doen. Een aantal stelt hieraan echter voorwaarden. Enkele voorwaarden die genoemd worden zijn: “ik zou eerst kijken waar ik ga wonen. Als er mensen zijn met een minder zware handicap, zijn ze vaak wat mobieler en op straat te zien en zorgen ze wellicht voor meer overlast”, “als de privacy maar gewaarborgd blijft”, “niet als de gehandicapten te dicht bij wonen, in verband met overlast. Bovendien moet het aantal cliënten niet te groot zijn. Ik zou het dus niet opzoeken”.

Een van de bewoners geeft aan dat weerstand tegen cliënten niet speelt, “en ook niet hardop”. Hiermee zou gesuggereerd kunnen worden dat ‘in gedachten’ en achter de schermen wel degelijk de weerstand te betrekken is op het type cliënt. Dat is ook wat de projectontwikkelaar denkt. Hij denkt dat er echt sprake is van een Nimby-houding tegen de functiewijziging van de kavel en daarmee dus tegen de komst van mensen met een verstandelijke beperking in de straat. De projectontwikkelaar komt tot dit standpunt omdat hij ziet dat de bewoners uiteenlopende bezwaren uitten, gericht tegen het proces, gemeentelijk beleid, parkeernormen, locatie, etc. Van alles wordt er bijgehaald, als de ontwikkeling maar tegengehouden kan worden. Steeds worden deze bezwaren onderuit gehaald door de gemeente, rechtbank of Raad van State. Mensen laten zich dus steeds uitleggen dat ze het niet bij het juiste eind hebben, maar gaan toch volhardend in beroep daartegen. Volgens de projectontwikkelaar getuigt dit niet van rationaliteit, maar eerder van emotie. Een Nimby-houding wordt volgens hem ook veelal vanuit een irrationeel en emotioneel standpunt geuit.

De eigenaar van het tankstation naast de woonvorm is niet bang van nadelige effecten van de cliënten op de bedrijfsvoering. Hij geeft zelfs aan baat te hebben bij de komst van het woon- en dagactiviteitencentrum naast zijn zaak, doordat personeel van de zorgvoorziening wel eens een broodje komt halen bij het tankstation. Naast inkomsten betekent dit ook dat hij een praatje kan maken met de verzorgers en, indien nodig, melding kan maken van eventuele overlast.

Procesgericht

Een groot deel van de bezwaren zijn gemaakt tegen het proces. Enerzijds wordt hiermee gerefereerd aan de communicatie, anderzijds aan de doorlopen procedures. Qua communicatie is gedurende het proces veel tekortgeschoten. Uit de bezwaarschriften is op te maken dat de bezwaarmakers vooral problemen hebben met de wijze waarop de gemeente in deze zaak heeft gecommuniceerd. De bezwaarmakers geven in hun pleitnotitie aan: “Een gemeente die niet de moeite neemt te communiceren en toezeggingen niet nakomt, geen volstrekte openheid van zaken geeft, stuit op onbegrip en kan terecht op verzet rekenen.” Ook in de interviews kwam dit naar voren. Enkele omwonenden geven aan slecht te zijn geïnformeerd, met name omdat niet duidelijk was wat voor type cliënt men kon verwachten. Wel zijn er enkele voorlichtingsavonden geweest vanuit de projectontwikkelaar en is deze ook bij enkele mensen langs geweest. Ook onderstrepen enkele bewoners hun bezwaar dat de gemeente Valkenburg aan de Geul niet naar hen luistert: “de gemeente doet alsof ze luistert, maar dat is niet zo”, “we mogen schijninspraak leveren”. Verder vinden enkele bewoners dat ze te laat geïnformeerd werden door stichting Pergamijn en de projectontwikkelaar: “de bouwtekening was al klaar”. De bewoners geven aan dat men wellicht minder weerstand zou bieden wanneer men eerder mag meedenken en praten over de plannen. Een bewoner geeft aan dat vooral de gemeente en de projectontwikkelaar te kort schoten qua informatievoorziening. Tevens vindt hij dat stichting Pergamijn zich te lang afzijdig hield. Wellicht had deze eerder in het proces duidelijkheid kunnen bieden en als een soort bemiddelaar op kunnen treden.

Ook de procedures die zijn doorlopen, zijn volgens buurtbewoners niet volgens het juiste stramien verlopen. Zo wordt aangemerkt dat de gemeente dagopvang toestaat terwijl dat op basis van de Handreiking Ruimtelijke Ontwikkeling Limburg van de provincie Limburg niet toegestaan zou zijn. Verder verwijten de bezwaarmakers meerdere keren dat de gemeente geen goede ruimtelijke onderbouwing zou hebben opgesteld om de genomen besluiten te onderbouwen, wat wel vereist is. Ook is er volgens de bewoners geen adequate risicoanalyse gemaakt, iets wat gezien de ligging tegen het spoor en achter een tankstation onontbeerlijk is. Verder maken de omwonenden bezwaar tegen het zonder adequate onderbouwing afwijken van de in het bestemmingsplan aangegeven bouwhoogte en andere planvoorschriften. Vervolgens is bezwaar aangetekend tegen het tussentijds vervangen van de bouwtekeningen gedurende de ter inzage legging. De wijzigingen in de tekening zouden volgens omwonenden van dien aard zijn dat een nieuwe bouwaanvraag vereist zou zijn.

Ten slotte geven de bewoners aan eerder ingestemd te hebben met een principeverzoek tot de bedrijfsuitbreiding van het tankstation met 140 m², ten behoeve van een autowasstraat. De bezwaarmakers “vragen zich af welke consequenties de voorgenomen uitbreiding voor de omgeving en voor het voorliggende project heeft”. Ze willen dat eerst onderzocht wordt of het tankstation verplaatst kan worden en indien dat het geval is, een nieuw plan ontwikkeld wordt voor het gehele gebied. Het is opmerkelijk dat dit bezwaar niet zozeer uit de koker van de eigenaar zelf komt, maar door alle bezwaarmakers wordt onderstreept. Hiermee verklaren de omwonenden zich dus solidair met de eigenaar van het tankstation. Hoewel dit principeakkoord natuurlijk eerder gesloten was dan dat de planvorming betreffende de woonvorm en dagactiviteitsvoorziening voor mensen met een verstandelijke beperking bekend werd, is het toch opmerkelijk dat men liever een tankstation in de omgeving heeft dan een voorziening voor mensen met een verstandelijke beperking.

De projectontwikkelaar heeft wel een en ander gedaan om de overlast voor omwonenden zoveel mogelijk te beperken. Zo is het woongebouw zo ontworpen dat ruimtes waarin de cliënten overdag verblijven, geen zicht hebben op de tuinen van omwonenden. Bij de ruimtes die dat wel hebben zijn de ramen op aandringen van de omwonenden geblindeerd dan wel verkleind en op sta niveau aangebracht.

Omgevinggericht

De straat heeft een gevarieerd woningaanbod, waarvan het merendeel koopwoningen betreft. De meeste omwonenden wonen al geruime tijd in de straat. Zeven van de acht respondenten wonen al meer dan vijftien jaar in de straat. Sommigen zelfs langer dan 40 jaar. De saamhorigheid is vooral onder deze bewoners wat groter. Opmerkelijk is dat omwonenden zich solidair verklaren met de eigenaar van het tankstation om zijn bedrijf uit te breiden. Daarnaast is te zien dat de weerstand door een groot deel van de buurt gedragen werd. In eerste instantie heeft deze groep omwonenden van Vroenhof 86 een andere groep omwonenden gesteund in het bieden van weerstand tegen de komst van een appartementencomplex een paar kavels verderop. Daarna hebben de omwonenden van dat complex ook samen met de omwonenden van Vroenhof 86 beroep aangetekend tegen de woonvorm van stichting Pergamijn. Zo is te zien dat men solidair is met elkaar en men gezamenlijk optreedt tegen ongewenste ontwikkelingen in de buurt.

7.4 Conclusie

Typen Bezwaren

Als gekeken wordt naar de bezwaren dan is te zien dat de meeste hiervan tot de ‘bijzondere bezwaren’ gerekend kunnen worden. Het gaat veelal om bezwaren die volgens Ennen en Ashworth (1995) betrekking hebben op de ‘backyard activiteit’ en een individueel belang verkondigen. Voorbeelden hiervan zijn de weerstand tegen een verminderd uitzicht, inbreuk op de privacy en toenemende parkeerdruk en verkeersintensiteit. Ook is te zien dat deze weerstand afneemt naarmate mensen verder van de ontwikkeling af wonen. De ‘bijzondere bezwaren’ hebben volgens Ennen en Ashworth een directe relatie met het Nimby-principe.

Naast deze bijzondere bezwaren worden er ook ‘procedurele bezwaren’ geuit. Voorbeelden hiervan zijn het tussentijds veranderen van de bouwtekeningen, het ontbreken van een adequate ruimtelijke onderbouwing van het plan en de ‘schijninspraak’. Hoewel dit type bezwaren volgens Ennen en Ashworth (1995) geen directe relatie heeft met het Nimby-principe, vloeien ze wel vaak voort uit individuele bezwaren en worden ze vaak geuit als noodkreet om procesgang minstens te vertragen.

Tot slot worden ook enkele 'algemene bezwaren' geuit. De voornaamste voorbeelden hiervan zijn het bezwaar dat het gebouw niet in het bebouwingsbeeld past en de bezwaren tegen de bouwmassa en –hoogte. Ook bij dit type bezwaren is volgens Ennen en Ashworth (1995) de directe relatie met het Nimby-principe moeilijk te bewijzen.

Afgaande op de gemaakte bezwaren kan gesteld worden dat er wel degelijk een Nimby-houding aanwezig was bij de weerstand tegen de komst van de woonvorm en het dagactiviteitencentrum voor mensen met een verstandelijke beperking in Houthem. Zo worden voornamelijk 'bijzondere bezwaren' geuit. Dit type bezwaren heeft volgens Ennen en Ashworth (1995) een duidelijke relatie met het Nimby-principe. Ook werden veel 'procedurele bezwaren' geuit. Dit type bezwaren heeft an sich geen directe relatie met het Nimby-principe, maar vloeit volgens Ennen en Ashworth vaak wel voort uit de individuele bijzondere bezwaren. Dit lijkt bij de case Houthem inderdaad het geval te zijn.

Type Nimby

Zoals in paragraaf 2.2 reeds naar voren is gekomen, omschreef Wolsink (1990) drie typen Nimby. In diezelfde paragraaf zijn deze typen toegepast op het onderhavige onderzoek. Voor de case in Houthem is het moeilijk om te zeggen welk type Nimby daadwerkelijk aan de orde is. Dit omdat de zorgvoorziening amper een half jaar in gebruik is en derhalve niet gezegd kan worden of de weerstand tijdelijk is, of ook langer doorwerkt. Wat zeker is, is dat Nimby-type B uitgesloten kan worden. Dit omdat de beeldvorming van omwonenden ten aanzien van de cliënten en de zorginstelling overwegend positief was. Verder kan gesteld worden dat de attitude ten aanzien van dergelijke zorgvoorzieningen in het algemeen nooit negatief is geweest, al trekken wel enkele bewoners de locatie van de zorginstelling in twijfel.

Op basis van het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat Nimby-A het type is dat aan de orde is bij de casus Houthem: Er is een positieve attitude ten aanzien van wonen met zorg voor verstandelijk gehandicapten in de wijk in het algemeen, tegelijk met het afwijzen van de plaatsing van deze woonvorm in de eigen omgeving en verzet daartegen.

Nimby-factoren

De voornaamste argumenten die tegen de woonvorm en het dagactiviteitencentrum zijn ingebracht, zijn gericht op de instelling, en dan met name de fysieke omvang en vormgeving van het gebouw. Dit samen met locatie van het gebouw zorgde ervoor dat omwonenden fel protesteerden tegen de komst van het gebouw. Het gebouw zou gezien de omvang en massa niet in het bestaande bebouwingsbeeld passen. Bovendien zou men vanuit het gebouw direct zicht hebben op de tuinen van omwonenden. Hiermee wordt volgens de buurtbewoners inbreuk gepleegd op de privacy van de directe buren. De afstand tot de eigen woning speelt hierin een duidelijk rol, omdat de omwonenden die verder van de zorgvoorziening af wonen geen direct zicht hebben op de woonvorm en derhalve hun privacy niet wordt geschonden.

Ook de proportionaliteit is voor sommige bewoners een probleem. Hoewel anderen hier niet bij stil stonden of geen probleem vonden, werd bij de gemeente aangekaart dat Houthem met de komst van deze zorginstelling wel erg veel zorginstellingen kreeg. Dit zou bovendien in strijd zijn met het gemeentelijk beleid betreffende de spreiding van voorzieningen, waar zorgvoorzieningen volgens de bewoners ook onder vallen.

Een aantal omwonenden verplaatst zich in de cliënten en zorgverleners en stelt dat de locatie bovendien niet geschikt is voor de cliënten. De zorgvoorziening is gelegen achter een tankstation, aan een drukke doorgaande weg en aan het spoor. Daarnaast zijn er geen voorzieningen in de buurt, er is geen groen in de directe nabijheid en er staat een groot hek rond het instellingsterrein. Al met al is de situatie niet ideaal en veel omwonenden vragen zich dan ook af waarom de zorginstelling niet dichterbij de al bestaande zorgvoorzieningen in het dorp gerealiseerd is.

Samenhangend met de grootte van de instelling en het aantal cliënten wordt bezwaar gemaakt tegen toenemende verkeersintensiteit en parkeerdruk. Hoewel het aantal cliënten voor geen van de bezwaarmakers een probleem is, vreest men wel voor meer verkeersbewegingen en parkeeroverlast, met gevaarlijke verkeerssituaties als gevolg. Het aantal cliënten is namelijk bepalend voor het aantal personeelsleden dat op de voorziening actief is en het aantal bezoekers dat te verwachten is. De verkeersintensiteit zal daarnaast toenemen door busjes die cliënten komen brengen naar en halen van het dagactiviteitencentrum.

In zowel de interviews als in de bezwaarschriften en rechtspraak is weinig te vinden over te verwachte overlast van de cliënten. Hoogstens wordt genoemd dat cliënten in de tuinen van directe burens kunnen kijken, wat de privacy van deze mensen schaadt. Verder wordt overlast verwacht door toename van de verkeersintensiteit en parkeerdruk. Ook wordt overlast verwacht van het ventilatiesysteem van het dagactiviteitscentrum. Wel wordt aangegeven dat men meer overlast zou verwachten bij andere typen cliënten, zoals ex-gedetineerden en drugsverslaafden.

Ook tegen het proces is veel bezwaar gemaakt. Enkele omwonenden vinden dat ze te laat ingelicht zijn over het type cliënt dat permanent in de voorziening kwam wonen. Daarnaast is de gemeente volgens de omwonenden niet open genoeg geweest en leek de inspraak van omwonenden meer schijninspraak. Ook de projectontwikkelaar gaat volgens de bezwaarmakers niet vrijuit. Hij informeerde de meeste bewoners pas toen de bouwtekening al gereed was. Dit terwijl omwonenden graag in een eerder stadium geïnformeerd zouden willen worden. Later in het proces is zonder communicatie van de bouwplannen afgeweken. Ten slotte had Pergamijn eerder iets van zich moeten laten horen vinden de bewoners. Ze hield zich nu te lang afzijdig, wat veel onduidelijkheid opleverde.

Qua procedure was er volgens de omwonenden ook veel mis, al dacht de rechtbank hier in verschillende uitspraken anders over. Volgens bezwaarmakers zou een bouwtekening gedurende de ter inzage legging aangepast zijn, zonder daar een nieuwe bouwvraag voor in te dienen (wat volgens de omwonenden wel vereist was). Verder zou de gemeente geen adequate onderbouwing geleverd hebben om de te volgen procedure volgens artikel 19 lid 2 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening toe te lichten. Ook dit zou volgens de omwonenden vereist zijn.

Een opmerkelijk bezwaar wat ten slotte terugkomt in de bezwaarschriften, is dat de omwonenden graag willen zien wat voor effect de komst van de woonvorm betekent voor de uitbreiding van het tankstation. De omwonenden geven aan akkoord te zijn gegaan met het principeverzoek tot uitbreiding van het bedrijf. Ze zouden het spijtig vinden als dit niet door kan gaan door de komst van de woonvorm en vragen dan ook of de gemeente dit wil onderzoeken en indien dit zou leiden tot verplaatsing van het tankstation, of dan voor het hele gebied een nieuw plan ontwikkeld kon worden.

De omgeving speelt in deze case een belangrijke rol in de mate waarin omwonenden bezwaar hebben aangetekend tegen de zorgvoorziening. Dit is voornamelijk terug te zien in bovenstaande passage met betrekking tot het tankstation. Bewoners geven aan dat ze huisvesting van gehandicapten bij een tankstation en het spoor gevaarlijk vinden, maar ze stemmen zelf wel in met de bedrijfsuitbreiding van dit tankstation. Ze hebben dus liever dat iemand die al geruime tijd in de straat woont en een bedrijf exploiteert uit kan breiden, dan dat een nieuwe ontwikkeling in de straat dit tegen zou houden.

Er is nog een moment waarop zichtbaar wordt dat saamhorigheid in rol speelt in de mate van weerstand. Op het moment dat enkele kavels verderop een appartementencomplex werd gebouwd, hebben de omwonenden van de woonvorm die later gebouwd zou worden bezwaar aangetekend tegen het appartementencomplex. Later hebben de omwonenden van het appartementencomplex hetzelfde gedaan tegen de woon- en dagactiviteitsvoorziening aan het Vroenhof 86 en 86b. Hoewel de respondenten van de interviews wisselend reageren op de vraag in welke mate er saamhorigheid is in de straat, is hieruit op te maken dat de saamhorigheid in ieder geval groot genoeg is om het voor elkaar op te nemen bij ongewenste ontwikkelingen in de straat, ondanks het indirecte belang dat vele bezwaarmakers hadden.

Nimby-angsten

Het is moeilijk aan te geven welke angsten het meeste aan de orde zijn in deze case. Dit omdat dit in de interviews niet expliciet benoemd werd door de respondenten. Wel geven enkele bewoners aan dat ze mede vanwege het verdwijnen van het groen achter de woningen en het hoge gebouw dat daarvoor in de plaats is gekomen, de waarde van de woning is gedaald. Zeker omdat vanuit dit gebouw direct zicht is op de tuinen van de directe omwonenden en daarmee hun privacy wordt geschaad.

Daarnaast komt uit de bezwaarschriften naar voren dat men nadelen vreest voor het woonmilieu en de veiligheid. De veiligheid komt bijvoorbeeld in het gedrang doordat de zorgvoorziening dicht bij het spoor en het vulpunt van het tankstation wordt gerealiseerd. Dit kan in de toekomst voor onveilige situaties zorgen. Te meer omdat men bang is voor een toename van de verkeersintensiteit en de parkeerdruk, door personeel en

bezoekers die naar de voorziening toe komen en de taxibusjes die cliënten naar de dagopvang komen brengen en weer ophalen.

De eigenaar van het tankstation is niet bang voor nadelige effecten van de zorgvoorziening en haar cliënten op de eigen bedrijfsvoering. Vooralsnog heeft hij er zelfs baat bij doordat personeelsleden van de zorgvoorziening en broodje komen halen en een praatje maken. Hoewel dit geen specifieke Nimby-angst is, is het wel zinnig om dit te vermelden. Volgens Dear (1992) valt deze angst namelijk onder de angst voor een minder fijn leefklimaat.

8. Analyse

In de vorige vier hoofdstukken zijn de bevindingen per casus beschreven. Ook zijn per casus enkele conclusies getrokken met betrekking tot de geboden weerstand. In dit hoofdstuk wordt verder ingegaan op de resultaten zoals deze in de interviews naar voren zijn gekomen.

8.1 Theorie Nimby

In de theorie voor Nimby werd het betreffende begrip verder gedefinieerd. Vervolgens is aangegeven dat volgens Wolsink (In: Van den Berg, 1995; Vlek, 1995; Ennen & Ashworth, 1995) over het algemeen drie typen Nimby's te onderscheiden zijn. Om het geheugen nog eens op te frissen worden deze typen hieronder nogmaals weergegeven, toegepast op het onderwerp van dit onderzoek:

- Nimby-A: Er is een positieve attitude ten aanzien van wonen met zorg voor verstandelijk gehandicapten in de wijk in het algemeen, tegelijk met het afwijzen van de plaatsing van deze woonvorm in de eigen omgeving en verzet daartegen.
- Nimby-B: Er is een negatieve attitude ten aanzien van wonen met zorg voor verstandelijk gehandicapten in de wijk in het algemeen, ongeacht de nabijheid van de plaatsing van dergelijke woonvormen.
- Nimby-C: Er is een positieve attitude ten aanzien van wonen met zorg voor verstandelijk gehandicapten in de wijk in het algemeen, die in de planfase omslaat in een negatieve attitude en verzet, vanwege de nabijheid van de plaatsing van dergelijke woonvormen.

Ennen en Ashworth (1995) gaven vervolgens aan dat niet alle typen bezwaren een duidelijke relatie hebben met het Nimby-principe. In totaal zijn er drie typen bezwaren, te weten algemene, procedurele en bijzondere bezwaren. Bij de algemene bezwaren is de relatie met het Nimby-principe moeilijk aan te geven. De procedurele bezwaren hebben geen directe relatie met het Nimby-principe, maar vloeien vaak wel voort uit individuele belangen en ze worden veelal geuit als noodkreet om tenminste de procesgang te vertragen. De bijzondere bezwaren spiegelen duidelijk een individueel belang af. Daarnaast nemen ze af naarmate de afstand tot de ongewenste activiteit toeneemt. Dit type bezwaren heeft volgens Ennen en Ashworth (1995) wel een duidelijke relatie met het Nimby-principe.

Typen bezwaren

Alle drie de typen bezwaren komen voor in de vier cases. De algemene bezwaren worden over het algemeen het minste geuit. Twee van de vier onderzochte woonvormen werden gerealiseerd in een bestaande woning. Bezwaar maken tegen de bouwhoogte was hierdoor dus al niet mogelijk. Bij de locatie Vroenhof is dit wel gebeurd. Hier was dan ook sprake van een nieuw gebouw op de betreffende locatie. Ook bij Slakke Weiden had een bepaalde bewoner last van de bouwhoogte, doordat nu minder zonlicht in haar tuin kon vallen. Deze bewoners heeft hier echter geen bezwaar tegen gemaakt en bovendien is een bezwaar als 'minder zoninval in mijn tuin' te scharen onder de bijzondere bezwaren.

In Geldrop werd daarnaast bezwaar aangetekend tegen het feit dat door de komst van de nieuwe woonvorm, het aantal zorgcliënten in de straat wel erg groot werd. Hierdoor zou het karakter van de wijk aangetast worden. Dit is een algemeen bezwaar. Achterliggende gedachte is echter dat door het aantasten van het karakter van de buurt de woningen minder waard worden. Ook deze waardedaling van eigendommen valt onder de bijzondere bezwaren.

Bij drie van de vier cases zijn procedurele bezwaren ingediend. Bij allen van deze cases had dit te maken met de gebrekkige informatievoorziening en gebrek aan inspraak. In Enschede was men het tevens niet eens met de wijze waarop de gemeente de woonvorm mogelijk maakte. Hoewel omwonenden daar liever een tijdelijke ontheffing van het bestemmingsplan zagen in verband met toekomstige plannen met de woonvorm, koos de gemeente er voor om een omzettingsvergunning te verlenen. In Houthem klopte er volgens de omwonenden bepaalde dingen in het vergunningstraject niet. Zo werd een bouwtekening aangepast terwijl deze op dat moment ter inzage lag en vonden omwonenden dat ze slechts 'schijninspraak' konden leveren.

De meeste bezwaren die geuit zijn behoren tot de bijzondere bezwaren. In Geldrop speelde bijvoorbeeld voornamelijk de angst voor waardedaling van de eigendommen. Deze angst speelde ook bij de bezwaarmakers in Enschede en Houthem, al had dit hier meer te maken met het feit dat de cliënten van de woonvorm in hun tuin konden kijken en daarmee de privacy geschonden werd. In Houthem kwam hier nog eens bovenop dat het uitzicht van omwonenden met de komst van de zorgvoorziening ontnomen werd. Ook verkeers- en parkeeroverlast kwam in verschillende cases terug. Met name in Houthem was dit een belangrijk punt, maar ook in Geldrop was dit aan de orde. Daarnaast speelde dit ook in Hoensbroek, maar is dit niet gekomen tot een formeel bezwaarschrift.

Typen Nimby

Het Nimby-type B is in geen van de cases aan de orde. De buurtbewoners in alle cases erkennen namelijk het belang van het kleinschalig wonen in de wijk. Dit wordt in verschillende cases toegelicht met kreten in de trend van “deze mensen hebben toch ook recht op een woonplek”.

In enkele cases wordt wel kritisch gekeken naar de locatie, waaronder Geldrop en Enschede. In beide gevallen komen buurtbewoners tot de conclusie dat de locatie geen geschikte is voor de betreffende doelgroep, vanwege onder andere het ontbreken van (groen)voorzieningen in de nabijheid. Hoewel men wel kritischer is gaan kijken naar de locatie, is de algemene attitude ten aanzien van kleinschalig wonen nooit negatief geweest. Ook Nimby-type C is dus bij geen van de cases aan de orde.

In Hoensbroek is sowieso geen Nimby aan de orde, omdat hier geen weerstand is geboden ten tijde van de realisatie van de woonvorm. In de andere cases is steeds Nimby-A aan de orde: Er is een positieve attitude ten aanzien van wonen met zorg voor verstandelijk gehandicapten in de wijk in het algemeen, tegelijk met het afwijzen van de plaatsing van deze woonvorm in de eigen omgeving en verzet daartegen. Dit verzet komt, zoals hierboven reeds te lezen is, voornamelijk tot uiting in bijzondere bezwaren zoals waardedaling van de woning door inbreuk op de privacy, wegnemen van de zoninval, parkeer- en verkeersoverlast etc. Ook procedurele en algemene bezwaren worden hierbij gebruikt om het standpunt van de bezwaarmakers duidelijker te maken.

8.2 Theorie invloedsfactoren bij weerstand zorginstellingen in de wijk

In het theoretisch kader zijn een aantal factoren besproken die van invloed zijn op de mate waarin weerstand geboden wordt. Deze zijn in paragraaf 3.1 uitgezet in een aantal hypothesen. Aan de hand van deze hypothesen zal worden nagegaan welke factoren daadwerkelijk van invloed zijn op de mate waarin weerstand wordt geboden en welke niet. Hieronder worden deze hypothesen een voor een besproken.

Locatiegericht

5. Hoe kleiner de afstand van de eigen woning tot de zorginstelling, hoe groter de Nimby-effecten.

Hier is geen eenduidig bewijs voor gevonden. Natuurlijk klopt het dat in een straal van honderd meter meer mensen bezwaar maken tegen de woonvorm dan buiten deze straal. Als echter naar het woonblok of de straat wordt gekeken is er geen eenduidig beeld te schetsen. In Enschede en Houthem waren het voornamelijk de directe burens die bezwaar maakten. Dit gebeurt met name in het kader van inbreuk op de privacy of het ontnemen van het uitzicht. In Hoensbroek en Geldrop waren de directe burens juist niet tegen de ontwikkelingen. Wel gaf een directe buurvrouw van Slakke Weiden in Hoensbroek aan dat ze hinder ondervindt van de woonvorm, doordat vanwege de hoge muur minder zonlicht in haar tuin kan vallen. Zij heeft hier echter geen formeel bezwaar tegen gemaakt.

6. Hoe minder geschikt de locatie wordt bevonden door omwonenden, hoe groter de Nimby-effecten.

Deze stelling wordt door een groot deel van de data bevestigd. In vrijwel iedere casus is te zien dat omwonenden twifelen aan de geschiktheid van de locatie voor de boogde doelgroep. Zo vindt men in Geldrop dat de woonvorm slecht gekozen is omdat al een andere woonvorm in de straat aanwezig is. Doordat de cliënten van beide woonvormen elkaar opzoeken, zou de integratie van de verstandelijk gehandicapten in de maatschappij nauwelijks tot stand komen. In Houthem vinden bewoners dat er te weinig (groen)voorzieningen voorhanden zijn. Bovendien noemen ze de ligging direct aan het spoor, achter een tankstation en aan een drukke weg “respectloos”. In Enschede klaagt men ook dat er geen voorzieningen direct in de buurt zijn. Daarnaast zou de buurt niet zo geschikt zijn omdat er weinig te beleven is. In Hoensbroek vindt men het “zielig” dat de verstandelijk gehandicapten in een wijk zijn komen wonen, waarin steeds meer mensen op zichzelf zijn

en welke steeds meer “verpaupert”. Ook hier is geen groen in de directe omgeving, is de lezing van de omwonenden. Zoals bekend is, is alleen in Hoensbroek geen weerstand geuit.

Hoewel de stelling dus voor een groot deel wordt bevestigd, is het niet helemaal terecht om te stellen dat deze hiermee ook grote invloed uit oefent op de mate waarin weerstand optreedt tegen de komst van woonvormen voor mensen met een verstandelijke handicap in de wijk. Immers, dat de locatie ongeschikt is, is meer een twijfel dan een formeel bezwaar. Te meer omdat het ook lastig is om hier formeel bezwaar tegen aan te tekenen, omdat bij omwonenden vaak niet duidelijk is welke criteria er door zorgverleners en gemeenten worden gebruikt bij het kiezen van een locatie voor betreffende woonvormen.

7. Hoe onproportioneler het aantal personen met een verstandelijke beperking over de stad wordt verspreid, hoe groter de Nimby-effecten in de wijk.

Ook deze hypothese wordt maar voor een deel van de data ondersteund. Geldrop is hiervan het ultieme voorbeeld. Hier zijn drie woningen omgebouwd tot twee woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking. De verhouding zorgcliënten ten opzichte van niet-zorgbehoevenden is hiermee ongeveer 20 tegen 11. De onproportionele spreiding is hier de voornaamste oorzaak voor de mate waarin buurtbewoners weerstand hebben geboden. In Hoensbroek is te zien dat de mensen helemaal niet zo bezig zijn met het aantal zorginstellingen of –cliënten in de buurt. Ondanks dat ook in die omgeving redelijk wat zorgcliënten wonen, is mensen dit niet eens opgevallen. Dit geldt ook voor Houthem. In Houthem is dit punt echter wel door sommige bewoners aangedragen als punt van bezwaar. In Enschede is dit niet het geval, daar valt het wel mee met de onproportionaliteit. De weerstand is er echter wel redelijk ferm.

Instellinggericht

8. Hoe groter het aantal mensen met een verstandelijke beperking in de woonvorm, hoe groter de Nimby-effecten in de wijk.

Deze hypothese kan verworpen worden. Vaak is het aantal cliënten niet eens bekend of laat een deel van de cliënten zich nooit zien of horen. Bij geen van de cases heeft het aantal cliënten een rol gespeeld in de mate waarin weerstand is geboden. Enkel in Houthem speelde dit indirect een rol, doordat het aantal cliënten bepalend is voor het aantal personeelsleden en het te verwachte bezoek. Gedurende het proces is veel gediscussieerd over de toenemende parkeerdruk die dit met zich mee brengt.

9a. Hoe groter het aantal mensen met een verstandelijke beperking in de woonvorm, hoe groter de woonvorm. Over het algemeen lijkt dit wel waar te zijn. Respectievelijk Houthem en Hoensbroek hebben fysiek de grootste woonvormen. Ook qua aantal cliënten (ongeveer 25) gaat dit op. Geldrop is de kleinste woonvorm voor acht cliënten. Uitzondering op de regel is Enschede. Daar biedt een grote vrijstaande villa onderdak aan slechts vijf cliënten.

9b. Hoe groter de woonvorm, hoe groter de Nimby-effecten in de wijk.

De grootte van de woonvorm aan sich heeft vrij weinig invloed op de mate waarin omwonenden bezwaar maken. Enkele ‘algemene bezwaren’ zoals bouwhoogte en –massa zijn alleen in Houthem aan de orde geweest. In Hoensbroek werd ook beklag gedaan over de bouwhoogte, maar dit is nooit tot een formeel bezwaar gekomen. Bovendien is de woonvorm daar van een vrij flinke omvang. De kleinste woonvorm is Geldrop. Hier is daarentegen weer veel weerstand geboden.

Cliëntgericht

10. Hoe groter het verschil tussen het denken en doen van omwonenden en mensen met een verstandelijke beperking, hoe groter de Nimby-effecten in de wijk.

Deze hypothese lijkt inderdaad te kloppen. De projectontwikkelaar die zowel Slakke Weiden in Hoensbroek als Vroenhof in Houthem heeft gerealiseerd, bevestigt dit. De mensen in de volksbuurt in Hoensbroek zijn over het algemeen wat lager opgeleid en hebben een lager inkomen. Ze wonen al jaren in de wijk en zijn gewend om met veel mensen dicht op elkaar te wonen. In deze wijken is men mede hierdoor ook meer gewend qua overlast. Een van de bewoners geeft dit ook aan: “het hoort er bij”. Bewoners van het Weldammerbos in Enschede zijn over het algemeen hoog opgeleid en hebben dan ook een hoger inkomen. Zij wonen graag in een ruime woning met daaromheen veel ruimte. De mensen lijken dus echt op hun rust en privacy gesteld te zijn. Hier is men niet gewend aan overlast van omwonenden en men wil dit ook zo veel mogelijk uitsluiten. Het

denken en doen van mensen met een verstandelijke beperking ligt dan ook dicht bij het type bewoners zoals deze in de buurt in Hoensbroek wonen, dan bij het type mensen zoals deze in de buurt in Enschede wonen. Het verschil tussen Enschede en Hoensbroek is ook al goed te zien. In Enschede wordt alles onder uit de kan gehaald qua procederen en dergelijke, terwijl het type bewoner zoals in Hoensbroek vaak niet eens de moeite neemt om op internet research te doen.

Ook in Geldrop wonen voornamelijk hoger opgeleiden en mensen met een wat hoger inkomen. In Houthem ligt het wat anders. Hier wonen de mensen met hogere en lagere opleidingen en inkomens wat meer door elkaar. De weerstand is hier voornamelijk geïnitieerd door de hoger opgeleiden die gingen uitpluizen wat de ontwikkeling van de zorgvoorziening voor hen betekende. De initiators van de weerstand hebben uiteindelijk vanwege de solidariteit en saamhorigheid in de buurt ook andere bewoners zover gekregen om bezwaar aan te tekenen.

Opvallend is dat bovenstaande resultaten redelijk overeen komen met 'de Nimby-vertegenwoordiger' zoals deze getypeerd is door de Daniel Yankelovich Group (in: Dear, 1992): hoog opgeleid, man, verricht betaalde arbeid, getrouwd, huiseigenaar, wonend in de stad of een buitenwijk ervan. Vooral als gekeken wordt naar Enschede komt dit exact overeen en was, als we de Daniel Yankelovich Group moge geloven, weerstand ook wel te verwachten.

11a. Hoe groter het verschil tussen het denken en doen van omwonenden en mensen met een verstandelijke beperking, hoe meer overlast men verwacht van mensen met een verstandelijke beperking.

Als sec naar de onderzoeksresultaten gekeken wordt kan inderdaad geconstateerd worden dat in de buurten waarin het denken en doen van omwonenden wat verder van het denken en doen van de cliënten af ligt, de te verwachte overlast wel wat groter is. In Hoensbroek bijvoorbeeld verwachtte men geen overlast van de cliënten. In Enschede verwachtte men dit wel en heeft men om overlastbeperkende maatregelen gevraagd, zoals het afplakken van de ramen en het geluidsisolerend maken van de kamer van een jongen die veel lawaai kan maken. Ook in Houthem is dit het geval, daar zijn ramen op stahoogte aangebracht en zijn ook enkele ramen afgeplakt.

11b. Hoe minder overlast beperkende maatregelen er worden genomen, hoe meer overlast men verwacht van mensen met een verstandelijke beperking.

Voor deze hypothese is gedurende het onderzoek geen bewijs gevonden. Dit omdat in vrijwel iedere case de buurtbewoners zich niet verdiept hebben in eventuele overlast beperkende maatregelen. Wel is te zien dat het toepassen van overlast beperkende maatregelen verzoenend kan werken tegen weerstand. Vooral in Enschede heeft het afplakken van de ramen ervoor gezorgd dat de weerstand afnam. Dit is echter meer een directe relatie tussen overlast beperkende maatregelen en Nimby-effecten. Deze relatie wordt in hypothese dertien terug.

11c. Hoe meer overlast men verwacht van mensen met een verstandelijke beperking, hoe groter de Nimby-effecten in de wijk.

Deze lijkt waar te zijn. Hoewel de respondenten van de vier cases vrijwel unaniem aangeven weinig overlast te verwachten van de mensen met een verstandelijke beperking, geven dezelfde respondenten aan wel overlast te verwachten van ander zorgdoelgroepen. Voornamelijk de doelgroepen ex-gedetineerden, ex-drugsverslaafden en cliënten van blijf-van-mijn-lijfhuizen passeerden regelmatig de revue. Bewoners geven aan dat deze doelgroepen weldegelijk overlast kunnen veroorzaken, doordat ze bijvoorbeeld criminele activiteiten aantrekken. De bewoners geven aan dat dit tenminste een beeld is van wat men hoort en ziet. In Enschede is dit punt zelfs de hoofdzaak van het bezwaar. De omwonenden zijn bang dat door de verleende omzettingsvergunning de situatie dusdanig is, dat het in de toekomst mogelijk is om ook voornoemde gevreesde doelgroepen te huisvesten. Dit willen de omwonenden het liefste voorkomen, uit angst voor de overlast die de doelgroepen met zich mee zouden brengen.

Als de hypothese echter betrokken wordt op de doelgroep mensen met een verstandelijke beperking, is te zien dat de stelling niet zo sterk bevestigd wordt door de data. Alleen in Enschede en deels in Houthem verwachtte men enigszins overlast van de doelgroep en eiste men bijvoorbeeld afgeplakte ramen. In de overige buurten verwachtte men nauwelijks overlast van de mensen met een verstandelijke beperking.

Procesgericht

12. Hoe hoger de mate van communicatie van gemeenten en zorginstellingen met omwonenden, hoe kleiner de Nimby-effecten in de wijk.

De communicatie speelt inderdaad een belangrijke rol in het proces. Zoals Cowan (2003) ook al aangaf is het echter lastig om te bepalen wat voor informatie je prijs geeft, op welk moment, waar en op welke wijze. Dit is ook wel te zien aan de wisselende reacties die bij iedere casus naar voren kwamen. Met uitzondering van Geldrop zijn bij de realisatie van iedere zorgvoorziening vooraf een of meerdere contactmomenten tussen de zorgstichting en de omwonenden geweest, zowel via voorlichtingsavonden als huisbezoeken. Voor een deel van de bewoners volstond de informatie die destijds verspreid werd. Andere bewoners bleven nog lang in onduidelijkheid zitten, voornamelijk met betrekking tot de precieze doelgroep die in de woonvorm zou gaan wonen. In Geldrop was wat anders aan de hand. Daar maakte de zorginstelling een inschattingsfout. In dezelfde straat als waar men een pand in wilde gaan richten voor de huisvesting van mensen met een verstandelijke beperking was namelijk reeds een pand in gebruik voor dezelfde functie. Bij de realisatie en exploitatie van die woonvorm zijn nooit problemen met omwonenden opgetreden. Op basis daarvan verwachtte de zorgverlener geen overlast en deed dan ook niets aan communicatie, met een grote lading weerstand tot gevolg.

13. Hoe meer overlast beperkende maatregelen er worden genomen, hoe kleiner de Nimby-effecten in de wijk.

Hiervoor is niet echt duidelijk bewijs gevonden bij het onderzoeken van de cases. Bij de cases Hoensbroek en Geldrop is niet duidelijk of er overlast beperkende maatregelen genomen zijn. In Houthem zijn deze wel genomen (indeling gebouw) en is desondanks toch weerstand blijven bestaan. Nadat later nieuwe aanvullende overlast beperkende maatregelen genomen werden (aanpassen raamvenster) nam de weerstand wel af. Dit was zoals eerder gezegd ook het geval in Enschede.

8.3 Aanvullende theorie

In de aanvullende theorie werd gesteld dat wellicht de omgeving rondom de woonvorm zelf ook een grote invloedsfactor zou zijn. Met name de saamhorigheid werd verondersteld hierin een rol te spelen. Dit leidde dan ook tot een aantal hypothesen (paragraaf 3.1). De betreffende hypothesen worden hieronder een voor een besproken.

Omgevinggericht

1. Hoe groter het aantal vrijstaande woningen in de wijk, hoe groter de Nimby-effecten in die wijk.

Deze hypothese wordt door een groot deel van data bevestigd. In Enschede bestaat de wijk uit louter vrijstaande woningen. Hier maakte echter maar een klein deel van de buurt bezwaar. Dit bezwaar was wel vrij hardnekkig en werd tot aan de rechtbank geuit. In Houthem zijn de meeste woningen dan wel 2-onder-1-kap, de woningen hebben rondom nog altijd meer ruimte dan geschakelde woningen. Ook hier was er veel weerstand vanuit omwonenden. In Hoensbroek, waar de wijk uit louter geschakelde woningen bestaat, was er geen weerstand. Echter, als gekeken wordt naar Geldrop, dan is te zien dat ook daar louter geschakelde woningen te vinden zijn, terwijl hier de weerstand juist fors was.

2a. Hoe groter het aantal vrijstaande woningen in de wijk, hoe groter het aantal koopwoningen in die wijk.

Deze hypothese is niet per definitie waar. De geschakelde woningen in Geldrop zijn namelijk allemaal koopwoningen. Ook in Hoensbroek staan geschakelde koopwoningen in de wijk. In dit onderzoek is wel te zien dat alle huurwoningen geschakeld zijn en dat er in koopwoningen veel variatie zit qua type.

2b. Hoe groter het aantal koopwoningen in de wijk, hoe groter de Nimby-effecten in die wijk.

Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat deze hypothese inderdaad klopt. Zoals uit de casebeschrijvingen naar voren komt is enkel in Hoensbroek weerstand uitgebleven. Dit is ook de enige case waarin huurwoningen in de buurt voorkomen. In alle andere buurten bestaat de gehele woningvoorraad uit koopwoningen en is bovendien de weerstand redelijk tot groot te noemen.

3. Hoe langer de woontijd van omwonenden in de wijk, hoe groter de Nimby-effecten in die wijk.

Deze hypothese klopt niet. In Hoensbroek wonen bewoners gemiddeld het langste in de buurt. In deze buurt is echter geen weerstand te ontdekken. In Enschede en Geldrop daarentegen wonen de bewoners gemiddeld

‘slechts’ tien jaar in de straat. Hier is in tegenstelling tot Hoensbroek wel veel weerstand geweest. Enkel voor Houthem zou de hypothese kunnen kloppen. Ook hier wonen veel bewoners al een langere tijd in de buurt. Daarnaast is er ook sprake van flinke weerstand.

4a. Hoe langer de woontijd van omwonenden in de wijk, hoe groter de saamhorigheid in de wijk.

De hypothese lijkt te kloppen. De saamhorigheid lijkt het grootste in Hoensbroek en het kleinste in Enschede. Dit zijn tevens de buurten waar de mensen gemiddeld respectievelijk het langste en het kortste wonen. Houthem komt zowel qua saamhorigheid en gemiddelde woontijd op de tweede plaats en Geldrop op de derde.

4b. Hoe groter de saamhorigheid in de wijk, hoe kleiner de Nimby-effecten in die wijk.

Dit is niet per definitie waar. In Hoensbroek is de saamhorigheid juist het grootst, terwijl hier er geen weerstand was. In Geldrop daarentegen was weinig saamhorigheid, terwijl wel veel weerstand is geboden. Toch lijkt een deel van de data de hypothese te steunen. In Houthem was de saamhorigheid namelijk wel groot, en dat heeft zeker meegeholpen aan de mate waarin weerstand werd geboden. Dit doordat men solidair was met elkaar en gezamenlijk weerstand bood tegen de geplande ontwikkelingen. In Enschede, waar weinig saamhorigheid heerst, konden de bezwaarmakers niet op deze solidariteit van buurtbewoners rekenen.

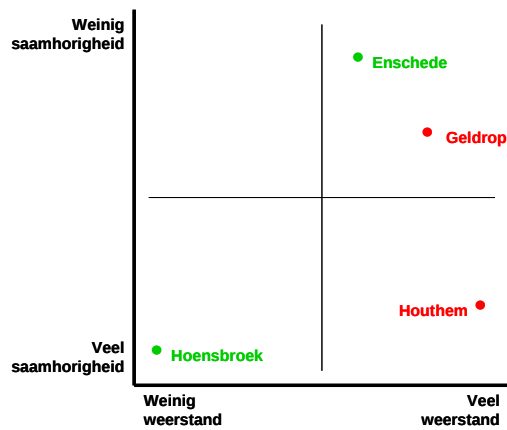
8.4 Verschil stad – platteland

Voorafgaand aan de vergelijkingen die in deze paragraaf uiteengezet zullen worden, dient opgemerkt te worden dat er geen duidelijk plaatje is van wat de typische houding van een dorp is ten aanzien van de komst van (een woonvorm voor) mensen met een verstandelijke beperking in hun buurt. Evenmin geldt dit voor de stad. Onderling verschillen de cases zoveel dat het lastig is om een dergelijk plaatje te schetsen.

Hoewel verondersteld werd dat in dorpen de saamhorigheid over het algemeen groter is dan in de stad, is dit niet zozeer het geval. Als gekeken wordt naar Hoensbroek, wat deel uit maakt van een stedelijke agglomeratie, is zelfs te zien dat hier de saamhorigheid het grootst is. De betreffende buurt is een echte volksbuurt. In Enschede is een villaparkje onderzocht. Hier bleek vrijwel geen saamhorigheid te zijn.

De saamhorigheid van het dorp is goed zichtbaar in Houthem. Daar speelt de saamhorigheid een belangrijke rol in de mate waarin weerstand werd geboden, doordat verschillende buurtbewoners die geen direct belanghebbenden waren zich solidair verklaarde met de bezwaarmakers. In Geldrop is daarentegen geen duidelijk saamhorigheid te ontdekken, uitgezonderd van het feit dat men elkaar snel vond en gezamenlijk bezwaar aantekende.

In onderstaand figuur (figuur 8.1) is te zien hoe de steden en dorpen zich onderling met elkaar verhouden als het gaat om de saamhorigheid en weerstand die geboden is. In de figuur zijn de dorpen rood gekleurd en de steden groen. Wat duidelijk opvalt is dat Hoensbroek en Enschede in dit schema lijnrecht tegenover elkaar staan. Dit benadrukt dat deze steden onderling nogal van elkaar verschillen. Daarnaast geeft het ook aan dat saamhorigheid een draagvlak kan zijn voor de ontwikkeling van nieuwe woonvormen in de wijk. Immers, weinig saamhorigheid levert veel weerstand op en vice versa. Uit onderstaand figuur kan daarnaast opgemaakt worden dat de saamhorigheid in dorpen in ieder geval niet doorslaggevend is in de mate waarin weerstand wordt geboden. Zowel in een buurt met saamhorigheid als een buurt zonder saamhorigheid treedt weerstand op.

Figuur 8.1: Verhouding tussen steden en dorpen m.b.t. weerstand

Gezien de resultaten is verder niet veel te zeggen over het verschil tussen dorpen en steden. Iedere casus is anders. Uit paragraaf 8.2 blijkt dat de saamhorigheid wel een rol speelt, maar niet dominant is. Het lijkt er op dat het sociaal-maatschappelijke niveau van de samenleving in de buurt waar de woonvorm gerealiseerd wordt, de voornaamste invloedsfactor is op het al dan niet optreden van weerstand in de buurt. Aan dit sociaal-maatschappelijke niveau kunnen natuurlijk ook andere factoren gekoppeld worden zoals aantal koopwoningen (huiseigenaren hebben vaak een gemiddeld tot hoog inkomen en zijn vaak ook wat hoger opgeleid).

9. Methodologische kanttekeningen

Voordat in het komende hoofdstuk de voornaamste conclusies opgesomd zullen worden, is het goed om even pas op de plaats te maken en kritisch te kijken naar het onderzoek. Hier en daar is het nodig om enkele kanttekeningen te plaatsen, voornamelijk qua cases, interviews, onderzoeksvariabelen en de algemene context.

9.1 Cases

In dit onderzoek is gekozen om door middel van casestudy's te onderzoeken hoe omwonenden er op reageren wanneer een woonvorm voor mensen met een verstandelijke beperking in de wijk gerealiseerd wordt. Door middel van casestudy's kan het probleem tot op detailniveau benaderd worden, wat er echter wel voor zorgt dat de resultaten moeilijk te generaliseren zijn. Hoewel diepteonderzoek er vaak toe leidt dat de kennis met minimale onzekerheid onderbouwd kan worden, is dat in dit onderzoek niet helemaal het geval. Door tijdsbeperkingen zijn slechts vier cases bekeken, waarbij het de bedoeling was om twee cases in steden te onderzoeken en twee cases in dorpen. Dit geringe aantal zorgt ervoor dat de onzekerheid waarmee uitspraken gedaan kunnen worden, niet tot minimum gereduceerd kan worden. Voor meer zekerheid zouden meerdere cases bekeken moeten worden, wat gezien de tijd helaas niet mogelijk was.

Indien er meer cases voor handen waren was het wellicht ook interessant om meer wijken zonder weerstand te bekijken. Wellicht is het interessant om te onderzoeken waarom mensen juist geen problemen hebben met de komst van de woonvorm? Welke onderzoeksvariabelen uit dit onderzoek zouden daarin een rol spelen?

Helaas zijn de voorgenomen plannen niet helemaal gelopen zoals ze zouden moeten. De eerste twee cases waren vrij snel gevonden. Na enkele dagen diverse regionale kranten op internet doorzocht te hebben, vielen twee koppen op. Zowel in Enschede als in Geldrop werden omwonenden van de te realiseren woonvormen er van beticht dat ze 'geen gehandicapten in de straat wilden'. Na enkele telefoontjes met de betreffende gemeenten en zorginstellingen was Geldrop snel binnen als eerste case. Later volgde ook Enschede. Deze locaties waren bewust gekozen, mede vanwege de spreiding. Door cases door heel Nederland te bekijken wordt zoveel mogelijk uitgesloten dat er regionale factoren invloed uitoefenen op de mate waarin weerstand wordt geboden in de betreffende regio, wat deze regionale factoren dan ook mogen zijn.

Het zoeken naar twee geschikte aanvullende cases verliep zeer moeizaam, te meer omdat de afbakening van het onderzoek vrij nauw was: een situatie waarin *veel weerstand* is opgetreden tegen een *kleinschalige woonvorm* voor mensen met een *verstandelijke beperking*. Zelf had ik de voorkeur om een *volksbuurt* in de Randstad en een *plattelandsdorp* in het noorden van Nederland te gaan bekijken.

Na wekenlang zoeken was er weinig resultaat. Verschillende gevallen waarin weerstand werd geboden tegen een zorgontwikkeling passeerden de revue. Echter, steeds pasten deze niet binnen het plaatje voor het onderzoek. Zo is er ontzettend veel te vinden over weerstand die optreedt bij de realisatie van woonvoorzieningen voor mensen met een psychische aandoening, verslaafden of ex-gedetineerden, al dan niet met een psychiatrische achtergrond. Met betrekking tot verstandelijke gehandicapten was de oogst zeer mager.

Ook bellen met zorginstellingen en gemeenten leverde weinig op. Allereerste vanwege het feit dat de werking van de bureaucratie pijnlijk duidelijk werd: veel gemeenten en zorgverleners zijn onbereikbaar doordat werknemers vanwege allerlei redenen afwezig zijn of niet op hun plek zitten. Ten tweede omdat de gemeenten en zorgverleners die me te woord konden staan, vaak wel bekend waren met de problematiek, maar niet in de zin dat ze er zelf ooit mee te maken hebben gehad. Hierover meer in paragraaf 9.3.

Verder heb ik ook contact gehad met een gemeente in het noorden van Nederland, de gemeente Midden-Drenthe. De gemeente gaf aan dat daar momenteel een proces gaande is waarin weerstand wordt geboden tegen de realisatie van een woonvorm voor mensen met een verstandelijke beperking in de wijk. Na lang wikken en wegen heeft de gemeente besloten om niet mee te werken aan mijn onderzoek, omdat het wellicht de weerstand van omwonenden (opnieuw) kon aanwakkeren.

Naast het aantal cases was ook het aantal interviews wat aan de kleine kant. Door meer interviews af te nemen zouden bepaalde onderzoeksvariabelen duidelijker aan het licht kunnen komen dan nu het geval was. In Enschede was het niet mogelijk om meer mensen te interviewen, aangezien daar slechts tien woningen staan en niet iedereen mij te woord wilde staan. Ook in de andere wijken wilde niet iedereen meewerken aan mijn onderzoek. Wat erg jammer is voor het onderzoek, is dat er geen allochtonen aan mijn onderzoek mee wilden werken. Zowel in Hoensbroek als in Enschede waren er wel allochtone buurtbewoners, maar deze wilden of konden mij niet te woord staan. Wellicht zou de etniciteit van bewoners een rol kunnen spelen in de beeldvorming ten aanzien van mensen met een verstandelijke beperking en de attitude die hierop gebaseerd is. Helaas was ik niet in de gelegenheid om hier een antwoord op te vinden.

9.2 Context

Volgens verschillende professionals uit het werkveld is de context van het realiseren van kleinschalige woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking veranderd. De context waar in dit onderzoek vanuit wordt gegaan, is dat in het kader van de vermaatschappelijking van mensen met een verstandelijke beperking deze cliënten niet langer in grootschalige woonvormen wonen, maar dat deze in kleinschalige woningen in de wijk gehuisvest worden. Hierbij werd er vanuit gegaan dat dit om zowel bestaande bouw als nieuwbouw zou gaan. Uit gesprekken met een medewerker van Reijnaerde en projectontwikkelaar Leudal uit Hulsberg blijkt dat woonvormen realiseren in bestaande bouw een beetje uit de tijd is. De weerstand zou hier immers een stuk hoger zijn dan wanneer deze woonvormen in nieuwbouwplannen gerealiseerd worden. De omwonenden kiezen er dan bewust voor om bij de mensen met een verstandelijke beperking in de buurt te gaan wonen. Mensen die niet naast verstandelijk gehandicapten willen wonen kiezen een andere buurt. Dat er nog steeds veel mensen zijn die niet naast mensen met een beperking willen wonen, is volgens de medewerker van Reijnaerde te zien in 'Het Dorp' in Arnhem. Daar wordt aan 'omgekeerde integratie' gedaan: reguliere woningen worden gerealiseerd tussen de woningen van gehandicapten. Hoewel je er mooi kan wonen tegen een betaalbare prijs is hier maar weinig vraag naar.

Daarnaast verklaart de medewerker van Reijnaerde iets opmerkelijks. Volgens deze medewerker kennen veel zorgverleners de problematiek 'weerstand' wel, maar zoeken ze bewust niet de actualiteit op. Verschillende zorgverleners zouden naar de weerstand zijn gaan handelen. Zo gaf hij aan dat de realisatie van dergelijke woonvormen stilzwijgend verloopt. De woning wordt gehuurd of aangekocht, vervolgens wordt deze aangepast aan de wooneisen van de cliënt en wordt deze daar gehuisvest. Dit alles zonder daar melding van te maken bij de omwonenden. Deze komen er pas achter als ze met de verstandelijk gehandicapten te maken krijgen. De weerstand is dan vaak niet zo groot. Deze werkwijze gaat natuurlijk niet op wanneer voor de aanpassing van de woning een ontheffing van het bestemmingsplan nodig is. Deze situaties worden echter gemeden.

De reden dat weerstand niet meer zoveel in het nieuws is, komt dus voornamelijk hier uit voort. De zorgverleners vermijden de weerstand, door in nieuwbouwplannen te gaan bouwen of door stilzwijgend woonvormen te realiseren. Daarnaast wordt er weinig de actualiteit gezocht.

9.3 Andere onderzoeksvariabelen

Naast de in dit onderzoek gebruikte onderzoeksvariabelen zouden ook andere variabelen wellicht aan de orde kunnen zijn. Enkele voorbeelden hiervan kunnen zijn de leeftijd, het geslacht, betaalde arbeid, het inkomen, geloof, etc. Naar een aantal van deze variabelen is wel gevraagd tijdens de interviews. Hier is echter niets mee gedaan. Dit omdat voor de meeste van deze variabelen geldt dat van te voren niet duidelijk uit de literatuur naar voren kwam dat dit doorslaggevende factoren zouden kunnen zijn.

Bovendien is niet nader onderzocht in welke mate het een rol zou kunnen spelen dat omwonenden reeds bekend zijn met mensen met een verstandelijke beperking. In Hoensbroek was het aandeel omwonenden dat reeds eerder met deze doelgroep in aanraking is gekomen veel groter dan in Enschede. Dit zou er op kunnen duiden dat deze variabele wel degelijk van invloed is op de weerstand. Geldrop zou dit vermoeden echter ook weer kunnen ontkrachten. Daar was reeds iedereen met de doelgroep in contact gekomen, zowel doordat ze al jaren bij dergelijke cliënten in de straat woonden als door ervaringen voorheen. Hier was de weerstand echter zeer groot.

10. Conclusies en aanbevelingen

In hoofdstuk 8 zijn de cases nader geanalyseerd. Uit deze analyse, waarbij voornamelijk is nagegaan voor welke hypothesen bewijs gevonden is en voor welke niet, zijn interessante conclusies te trekken. Op basis van deze conclusies worden ten slotte nog enkele aanbevelingen gedaan met betrekking tot het toekomstige beleid inzake de realisatie van kleinschalig wonen met zorg voor mensen met een verstandelijke beperking in de wijk.

10.1 Conclusies

Rol van de omgeving

In de literatuur is weinig te vinden over de mogelijke rol die de omgeving zelf zou spelen bij de mate waarin weerstand wordt geboden tegen de komst van woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking in de wijk. Een van de voornaamste vragen in dit onderzoek was dan ook of saamhorigheid hierin een rol speelt. Verondersteld werd namelijk dat wanneer er meer saamhorigheid in de buurt is, de lijnen kort zijn ten opzichte van elkaar maar ook richting cliënten en het verzorgend personeel, en dat daardoor minder weerstand geboden wordt. De directe relatie van omwonenden met cliënten of personeelsleden was vaak niet aanwezig. Toch ondersteunt een deel van de data de genoemde veronderstelling. In Hoensbroek is de saamhorigheid namelijk groot, en is de weerstand nihil. In Geldrop en voornamelijk Enschede is de saamhorigheid vrijwel niet aanwezig. Hier is de weerstand groter.

In Houthem is daarentegen de keerzijde te zien. Daar heeft saamhorigheid er juist voor gezorgd dat mensen solidair zijn met elkaar en dat men, zelfs al is men geen direct belanghebbende, toch weerstand biedt. Men komt voor elkaar op in de buurt.

De saamhorigheid wordt voor een groot deel bepaald door de woontijd van mensen. In de buurten waar mensen langer wonen (Hoensbroek en Houthem) is over het algemeen meer saamhorigheid dan in buurten waar mensen nog niet zo lang wonen (Enschede en Geldrop). De conclusies ten aanzien van de directe relatie van de woontijd op de mate van weerstand is dezelfde als die van saamhorigheid ten aanzien van de mate van weerstand. In Hoensbroek wonen de buurtbewoners gemiddeld het langst en is de weerstand het kleinst. In Geldrop en Enschede wonen de mensen het kortst en is de weerstand groter. Houthem is ook hierin een uitzondering. Daar wonen mensen ook gemiddeld wat langer in de straat, terwijl de weerstand ook redelijk flink is.

Het aantal vrijstaande woningen is voor een deel bepalend voor de weerstand, al moet hierbij wel een opmerking geplaatst worden. Gesteld wordt dat hoe meer vrijstaande woningen in de wijk staan, hoe meer weerstand er is. Dit ligt iets genuanceerder, omdat ook in de wijken met geschakelde woningen en twee-onder-een-kapwoningen forse weerstand op kan treden. Daarom is het beter om te stellen dat hoe meer ruimte men in of rondom de woning heeft, des te meer weerstand men biedt. Hoewel in Enschede niet meer weerstand is geboden dan in Houthem of Geldrop, klopt de aangepaste stelling verder vrij aardig.

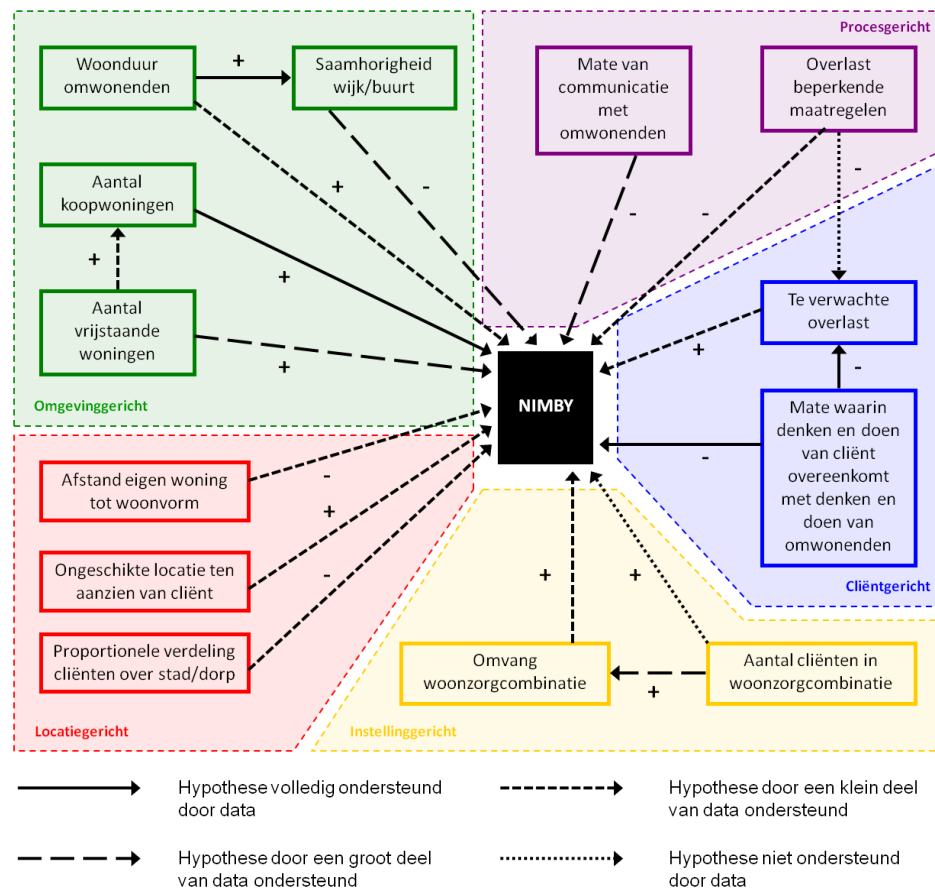
Het aantal koopwoningen lijkt eerder een doorslaggevende rol te spelen dan de saamhorigheid of woontijd. Over het algemeen is te zien dat bezwaar voornamelijk van huiseigenaren afkomstig is. Enkel in Hoensbroek was dit niet het geval. Daar hebben zowel huurders als huiseigenaren geen weerstand geboden.

Rol andere factoren

In de paragrafen 3.1 en 3.2 is reeds aangegeven dat de focus van dit onderzoek ligt bij de mate waarin de omgeving een rol speelt in de weerstand die geboden wordt tegen de komst van woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking in de eigen buurt. Hoewel de saamhorigheid, woontijd, ruimte in en rondom de woning en het eigendom van de woning allen wel een rol spelen, geven deze niet de doorslag in de mate waarin weerstand wordt geboden.

Omdat al in een eerder stadium rekening werd gehouden met deze conclusie, is in bij de interviews ook gekeken naar andere factoren die mogelijk een rol zouden kunnen spelen. In de analyse worden deze stapsgewijs benaderd. In onderstaand figuur (figuur 10.1) is het causaal model uit hoofdstuk 3 nogmaals afgebeeld. Het verschil tussen dit figuur en die in hoofdstuk 3 is echter dat in figuur 10.1 de veronderstelde causale relaties concreet worden gemaakt: is er bewijs dat de relatie inderdaad (deels) aan de orde is of juist

niet? In de bijbehorende legenda is te zien hoe dit door middel van de pijlen in het figuur verder tot uitdrukking komt.

Figuur 10.1 Aangepast causaal model

Zoals in het model te zien is, is de woonvorm an sich niet van invloed op de mate van weerstand. Het aantal cliënten is geen probleem, zolang ze volgens omwonenden maar geen overlast veroorzaken. Ook de fysieke omvang van de woonvorm is vaak geen probleem. Wel is te zien dat bij nieuwbouw bezwaren optreden tegen de bouwhoogte of –massa. Er is geen eenduidig bewijs gevonden dat dit ook daadwerkelijk tot meer weerstand leidt.

Ook de locatie is niet doorslaggevend. Zo is er geen eenduidig bewijs gevonden dat proportionaliteit invloed heeft op de weerstand. In Geldrop was dit duidelijk wel het geval. In Houthem en Hoensbroek stonden mensen er niet zo bij stil dat in de omgeving wel meer zorginstellingen gevestigd waren. Ook de afstand van de eigen woning tot aan de woonvorm is niet voldoende bewezen. In Enschede was dit duidelijk wel het geval, doordat directe omwonenden klaagden over inbreuk op de privacy. In Houthem werd hierover ook bezwaar gemaakt, maar niet door alle directe burens. Wel kregen de bezwaarmakers bijval van mensen die gezien de afstand niet eens belanghebbende waren. Tenslotte wordt de geschiktheid van de locatie wel eens in twijfel getrokken. Ook hier is echter geen duidelijk bewijs gevonden voor een relatie tussen deze twijfel en de mate waarin weerstand geboden wordt. Vaak is het een twijfel die wel bij mensen leeft, maar niet echt tot uiting komt. Te meer omdat het lastig is om hier formeel iets tegen te beginnen.

Het proces is ook voor een deel van invloed op de mate waarin weerstand wordt geboden. Het is moeilijk om van te voren een duidelijk beeld te schetsen van de informatie die men moet verschaffen, op welke wijze, waar en op welk moment in het proces. In de cases is te zien dat toch iedere buurt anders op reageert op de betreffende situatie. Wat buiten kijf staat is dat goede communicatie bijdraagt aan vermindering van de weerstand.

Hoewel alle omwonenden ontkennen iets tegen de cliënten te hebben, lijkt de voornaamste factor toch wel degelijk betrekking te hebben op de cliënten, al is dit niet bewust. Het verschil in sociaal-maatschappelijk

niveau van omwonenden en cliënten blijkt een belangrijke rol te spelen in de mate waarin weerstand wordt geboden tegen woonvormen voor de betreffende doelgroep. Zowel uit de analyse van de bewonersinterviews als uit interviews met een projectontwikkelaar en enkele gemeenten blijkt dat dit de kern is waar alles om draait. Wanneer het verschil te groot is tussen het denken en doen van omwonenden en het denken en doen van de cliënten, leidt dit tot meer weerstand. Dit komt deels omdat men meer overlast verwacht van deze mensen. Ook hebben sommigen de angst dat eigendommen zoals de woning minder waard worden. Echter, geen van de drie Nimby-angsten is duidelijk aan te wijzen als onderbouwing van het sociaal-maatschappelijk niveau als invloedsfactor. Het zou zo kunnen zijn dat er toch bepaalde angsten bij omwonenden speelden, maar dat men deze ze niet hardop uit durft te spreken. Wat meer voor de hand ligt is dat deze weerstand voort komt uit een 'angst voor het onbekende'.

Op basis van wat duidelijk is geworden in de vier cases, wordt hier dieper ingegaan op deze 'angst voor het onbekende'. Bij de drie Nimby-angsten is het duidelijk dat degene die de angst heeft, bang is voor nadelige effecten van de woonvorm en haar cliënten op de woonomgeving. Hiermee wordt dus gesuggereerd dat men al wel iets van de doelgroep af weet. Een 'angst voor het onbekende', zoals Gottlieb (in: Overkamp, 2000) ook al aangaf, geeft aan dat de doelgroep en de woonvorm onbekend zijn. Hoewel men niet op voorhand al vreest voor nadelige effecten, sluit men deze niet uit.

Verskil dorpen en steden

Uit dit onderzoek is niet naar voren gekomen dat er een wezenlijk verschil is tussen dorpen en steden als het gaat om het accepteren van een woonvorm voor mensen met een verstandelijke beperking in de wijk. Zoals hierboven reeds naar voren komt, spelen factoren zoals de woontijd, het aantal koopwoningen en de ruimte rondom de woning, de saamhorigheid en het proces een belangrijke rol in de mate waarin de weerstand geuit wordt. De voornaamste factor is echter het sociaal-maatschappelijke niveau van de omwonenden.

Het maakt niet uit of je nu een woonvorm wil realiseren in een dorp of in de stad, als het sociaal-maatschappelijke niveau van omwonenden dusdanig hoger ligt dan dat van de mensen met een verstandelijke beperking, is er weerstand te verwachten.

10.2 Aanbevelingen

In het onderzoek werd gezocht naar aanwijzingen voor de stelling dat de omgeving een belangrijke rol zou spelen in de mate waarin omwonenden weerstand zullen bieden bij de realisatie van woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking in de wijk. Deze stelling kwam mede tot stand na gesprekken met onder andere gemeenteambtenaren en een makelaar die reeds in aanraking waren gekomen met de realisatie van een dergelijke woonvorm.

De omgeving speelt inderdaad een belangrijke rol kan geconcludeerd worden. Deze rol is echter niet cruciaal. De voornaamste factor is namelijk het sociaal-maatschappelijke niveau van de bewoners van de wijk. In de literatuur was hierover niet veel informatie te vinden, zeker niet in de Nederlandse literatuur. Om die reden zou is het aan te bevelen dat er nader onderzoek gedaan wordt naar de exacte rol van het sociaal-maatschappelijke niveau van omwonenden ten aanzien van de weerstand die al dan niet geboden wordt tegen de realisatie van de genoemde woonvormen. Daarbij is het belangrijk om een duidelijke definitie te kiezen van het 'sociaal-maatschappelijk niveau' en nauwkeurig aan te geven hoe dit getoetst wordt.

In dat onderzoek moet onder andere ook meer duidelijk worden over de achterliggende angst of gedachte. Nu is er geen duidelijke Nimby-angst achter te vinden, al komt voornamelijk de angst voor waardedaling van de woning vaak terug. Wellicht speelt de angst voor het onbekende hierin een grote rol. Het is dan ook goed om uit te zoeken wat deze 'angst voor het onbekende' nu daadwerkelijk inhoudt. Hoe is deze angst te verklaren? Hoe komt deze angst tot uiting? Wellicht kan de publicatie van Gottlieb (in: Overkamp, 2000) hierbij een eerste hulpmiddel zijn.

Literatuurlijst

Algra, W. (2005, 31 mei). Niet in mijn achtertuin. *Trouw*. Geraadpleegd op 13 mei 2011.

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/nieuws/archief/article/detail/1715378/2005/05/31/Niet-in-mijn-achtertuin.dhtml>

Beatty, C., & Haggard, L. (1998). *Legal Remedies to Address Discrimination Against People Who Are Homeless and Have Mental Illnesses*. Delmar, New York, Verenigde Staten: National Resource Center on Homelessness and Mental Illness Policy, Research Associates, Inc.

Berg, A.E van den (1995). Een goed initiatief, maar niet in onze wijk, in: B. van der Moolen & H. Voogd (red.), *Niet in mijn achtertuin, maar waar dan? Over de ruimtelijke inpassing van ongewenste activiteiten*, Alpen a/d Rijn: Samson H.D. Tjeenk Willink.

Centraal Bureau voor de Statistiek (z.d.). CBS Statline. Geraadpleegd op 2 mei 2011, 6 juni 2011 en 17 juni 2011. <http://statline.cbs.nl/statweb/?LA=nl>

COS (2008) *Maatschappelijke opvang in Rotterdam*, Centrum voor Onderzoek en Statistiek; Rotterdam

Cowan, S. (2003). Nimby Syndrome and public consultation policy: the implications of a discourse analysis of local responses to the establishment of a community mental health facility. *Health and Social Care in the community*, Vol. 5, No. 11, p.379-386, Blackwell Publishing Ltd.

De Echo. (2008, 22 oktober). *Opvang wekt grote weerstand*. Opgeroepen op 23 februari, 2011, van De Echo - Amsterdam-Rivierenbuurt: <http://www.echo.nl/ec-rb/buurt/redactie/811242/opvang.wekt.grote.weerstand/>

de Kam, G., Verhagen, L., & Visser, G. (2010). *Samen werken aan ruimtelijk beleid voor wonen met zorg en begeleiding in de wijk: Een handreiking voor gemeenten, zorgorganisaties en corporaties*. Nijmegen: Radboud Universiteit.

Dear, M. (1992). Understanding and overcoming the NIMBY syndrome. *Journal of the American Planning Association*, Vol. 58, No. 3, p. 288-300.

Donkerlo, J. (2008, 2 april). Wennen aan vreemde vogels. *Binnenlands Bestuur*.

Doorewaard, H., & Verschuren, P. (2007). *Het ontwerpen van een onderzoek*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.

Ennen, E., Ashworht, G.J. (1995). Het Groninger Museum: Een ruimtelijke inpassing van een ongewenste activiteit? in: B. van der Moolen & H. Voogd (red.), *Niet in mijn achtertuin, maar waar dan? Over de ruimtelijke inpassing van ongewenste activiteiten*, Alpen a/d Rijn: Samson H.D. Tjeenk Willink.

ISP Informatie Standpunt (2001). NIMBY, Maar zeker niet in mijn trappenhuis. *ISP-Bode* (3.2).

Jimenez, L. (2002). *From Nimby to Yimby: Understanding community opposition to Special Needs Residential Facilities in Vancouver*. Burnaby, BC, Canada: Simon Fraser University.

Moolen, B. van der, Voogd, H. (red.) (1995). Niet in mijn achtertuin, maar waar dan? Over de ruimtelijke inpassing van ongewenste activiteiten, Alpen a/d Rijn: Samson H.D. Tjeenk Willink.

Overkamp, E. (2000). *Instellingen nemen de wijk: Een analyse van het beleid inzake de concentratie van instellingen voor mensen met een verstandelijke handicap en zijn empirische effecten*. Assen: Van Gorcum en Comp. BV.

Rood, S. (2009, 16 juli). Verzet tegen gehandicapten Wielstraat. *Eindhovens Dagblad*. Geraadpleegd op 27 april 2011. <http://www.ed.nl/regio/geldropmierlo/5261469/Verzet-tegen-gehandicapten-Wielstraat.ece>

Sandman, P.M. (1986). Getting to Maybe: Some Communications Aspects of Siting Hazardous Waste Facilities. *Seton Hall Legislative Journal*, Spring 1986, pp. 437–465.

Schenk, A. (2009). *Maatschappelijke Opvang: Een onderzoek naar het verloop en de waarborging van de continuïteit van maatschappelijke opvang in Delfshaven*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.

Schively, C. (2007). Understanding the NIMBY and LULU Phenomena: Reassessing Our Knowledge Base and Informing Future Research. *Journal of Planning Literature*, Vol. 21, No. 3, p. 255-266.

Stichting Aveleijn (z.d.). *Weldammerbos, Enschede*. Geraadpleegd op 26 mei 2011. http://www.aveleijnsdt.nl/main/folders/enschede_weldambos.pdf

Stichting Pergamijn (2010, april). *Nieuwsbrief: Locatie Vroenhof*. Geraadpleegd op 16 juni 2011. <http://www.pergamijn.org/site/loader/loader.aspx?DOCUMENTID=ac32390f-03b6-444a-b16c-f6ced2877e53>

Swing Quickstep (z.d.) Parkstad Limburg Buurtmonitor. Geraadpleegd op 27 juni 2011. http://parkstad-limburg.buurtmonitor.nl/quickstep/QsBasic.aspx?cat_open_code=c526

TC Tubantia (2008, 25 april). *Villabewoners: geen gehandicapten als burenen*. Geraadpleegd op 11 mei 2011. <http://www.tctubantia.nl/regio/enschede/3040234/Villabewoners-geen-gehandicapten-als-buren.ece>

Vlek, C.A.J. (1995). Nimby als sociaal dilemma: een diagnose en wat therapie, in: B. van der Moolen & H. Voogd (red.), *Niet in mijn achtertuin, maar waar dan? Over de ruimtelijke inpassing van ongewenste activiteiten*, Alpen a/d Rijn: Samson H.D. Tjeenk Willink.

Wolters, G. (2003). De integratie mislukt, Psycholoog dr. Henk Kars: Wonen gehandicapten in samenleving is geworden tot ideologie. *Reformatorisch Dagblad*.

Woonpunt (z.d.) Hoensbroek Centrum / De Dem. Geraadpleegd op 27 juni 2011. <http://www.woonpunt.nl/index.jsp?content=16959>

BIJLAGEN

1. Topiclist interviews omwonenden

Bijlage 1. Interview bacheloronderzoek 'Nimby-effecten bij kleinschalig wonen met zorg in de wijk'

Case:

Datum:

Huisnummer:

Introductie

1. Introductie:	Bachelor Soc. Geogr. en Planologie Radboud Universiteit Nijmegen
Nimby effecten bij kleinschalig wonen met zorg in de wijk |
|-----------------|---|

Woonsituatie

2. Directe omwonenden?	
3. Huishouden?	Aantal
Samenstelling
4. Woonduur?	
5. Keuze voor deze woning?	Locatie
Type woning (prijs)
Buren
6. Eigendom woning?	
7. Contact met buren?	Contact
Visite
Buurtvereniging
Gezamenlijke activiteiten
8. Saamhorigheid?	Hoe te typeren?
Stads of dorps karakter /gevoel

Gehandicapten

9. Kent u gehandicapten?	Clïënt (buren)
Zorgverleners
10. Beeldvorming?	Verstandelijk gehandicapten algemeen
Buren
Vooraf
Nu
11. Veranderde beeldvorming?	
12. Contact?	Contact
Visite
Buurtvereniging
Gezamenlijke activiteiten

Weerstand

13. Wanneer geuit?	Voordat gehandicapten gevestigd waren (planproces)
Ten tijde dat gehandicapten gevestigd waren
14. Hoe geuit?	Individueel / Actiecomité

Zienswijzen / bezwaar / beroep

14. Waarom? Angst waardevermindering objecten
 Angst minder fijn leefklimaat
 Angst onveiligheid
15. Waar tegen? Cliënt (soort handicap, te verwachte overlast)
 Instelling (fysieke omvang, aantal cliënten)
 Locatie (proportionaliteit, afstand tot eigen woning)
 Proces (communicatie, overlast beperkende maatregelen)
16. Nimby?
17. Rol Omgeving? Saamhorigheid
 Woonduur
 Type woning
18. Waarom in begin geen weerstand en daarna wel (of vice versa)?

Ervaringen

19. Situatie nu? Beeldvorming
 Contacten
20. Eerdere ervaringen?
21. Huisvesting gehandicapten in de buurt eventueel reden tot verhuizen?
22. Zou u volgende keer weer in de buurt van gehandicapten gaan wonen?
23. Wat zou in dat geval in het proces moeten veranderen?

Persoonlijk

24. Leeftijdsklasse? Leeftijd / geboortjaar
25. Betaalde arbeid?
26. Nationaliteit?
27. Lid van een kerkgemeenschap / geloof?

Afsluiting

Bedankt voor uw medewerking

Uiteraard ga ik vertrouwelijk met uw gegevens om!